

Viduramžių rankraščiai buvo suskirstyti tik į XIII knygų. Lotyniški skyrelių numeriai atsirado pirmuosiuose leidimuose XV a. pab. – XVI a. pr. Paragrafų numeriai pirma kartą įvesti XVII a. antros pusės Šv. Mauro benediktinų Augustino raštų leidime.

Išpažinimų tekstas verstas iš: Sant'Agostino *Confessioni*, Testo critico e commentato e apparato scritturalistico a cura di Manlio Simonetti, t. 1–5, Fondazione Lorenzo Valla, Arnoldo Mondadori Editore, 1997. Taip pat naudotasi komentuotu teksto leidimu: *Augustine: Confessions, a text and commentary* by James J. O'Donnell, t. 1–3, Oxford: Clarendon Press, 1992; elektroninė teksto versija: <http://www.stoa.org/hippo/>.

Leidėjai

PIRMA KNYGA

I 1. Didis esi Viešpatie ir labai šlovintinas¹, didelė tavo galybė, ir tavo išmintis neišmatuojama². Ir šlovinti tave nori žmogus, maža dalelė tavo kūrinijos; žmogus, nešantis su savimi savo mirtingumą³, nešantis savo nuodėmės liudijimą, ir liudijimą, kad „priešiniai išpuikėliams“⁴; ir vis dėlto tave nori šlovinti žmogus, maža dalelė tavo kūrinijos. Tu paveiki mus taip, kad šlovinti tave yra malonu⁵, nes sukūrei mus, nukreipdamas sąvęsp, ir mūsų širdis nežino ramybės, kol nenurimsta tavėje⁶. Leisk man, Viešpatie, pažinti ir suprasti⁷, kas yra pirmiau: šauktis tavęs ar šlovinti tave; pažinti tave ar šauktis tavęs. Bet kas tavęs šaukiasi, nepažindamas tavęs? Visai ko kito gali šauktis, nepažindamas tavęs. O gal reikia tavęs šauktis, idant būtum pažintas? Tačiau kaip šauksis to, kurio neįtikėjo? Arba kaip įtikės be skelbėjo⁸? Ir šlovins Viešpatį tie, kurie jo ieško⁹. Nes ieškantys randa jį, o randantieji šlovins jį, ir ieškosiu tavęs, Viešpatie, šaukdamasis tavęs, ir šaukiuosi, tikėdamas į tave, nes esi mums paskelbtas. Šaukiasi tavęs, Viešpatie, mano tikėjimas, kurį davei man, kurį įkvėpei man per savo sūnaus žmogiškumą, per savo skelbėjo tarnystę¹⁰.

II 2. Bet kaip šaukiuosi savo Dievo, Dievo ir savo Viešpaties? Nes kai šaukiuosi jo, aš tuo pačiu pasikviesiu jį į save patį. Bet kokia vieta yra manyje, kur ateitų mano Dievas? Kur galėtų ateiti Dievas, kuris sukūrė dangų ir žemę¹¹? Ar iš tiesų taip, Viešpatie, mano Dieve, ar yra manyje kas nors, kas galėtų tave aprėpti? Argi dangus ir žemė, kuriuos su-

kūrei ir kuriuose mane sukūrei, aprėpia tave? O gal todėl, kad be tavęs nebūtų nieko, kas yra, gal todėl visa, kas yra, aprėpia tave? Taigi, kadangi ir aš esu, gal todėl prašau, kad ateitum į mane, nes manęs nebūtų, jeigu tavęs nebūtų manyje? Juk aš dar ne pragarmėje, tačiau tu ir ten esi. Net jeigu nužengsiu į požemius, tu ten esi¹². Taigi manęs nebūtų, mano Dieve, manęs visiškai nebūtų, jeigu tu nebūtum manyje. O veikiau aš nebūčiau, jeigu nebūčiau tavėje, iš kurio visa, per kurį visa, kuriame visa¹³. Juk taip, Viešpatie, juk taip. Kur šauksiu tave, jeigu tavėje esu? Arba iš kur ateisi į mane? Kur pasitrauksiu už dangaus ir žemės ribų, kad iš ten į mane ateitų mano Dievas, kuris pasakė: „Aš užpildau dangų ir žemę“¹⁴.

III 3. Taigi ar aprėpia tave dangus ir žemė, jeigu tu juos užpildai? O gal tu juos užpildai, bet dar lieka, kadangi jie tavęs nesutalpina? Ir kur išlieji visa tai, kas lieka iš tavęs, užpildžius dangų ir žemę? O gal tau, aprėpiančiam visa, nereikia būti kieno nors talpinamam, kadangi visa aprėpdamas užpildai. Ne indai, kuriuos tu užpildai, daro tave stiprų, nes net jeigu jie sudužtų, tu neišsilietum. O kai tu išsilieji ant mūsų¹⁵, ne tu krenti, bet mus pakeli, ne tu išsi-barstai, bet mus surenki. Ir visa, ką tu užpildai, visu savimi visa užpildai. Tačiau visa nepajėgia aprėpti viso tavęs: tad ar aprėpia tik dalį tavęs, ar visa vienu kartu aprėpia tą pačią dalį? Ar atskiri kūriniai aprėpia atskiras dalis: didesnieji – didesnes, mažesnieji – mažesnes? Taigi ar kuri nors tavo dalis yra didesnė, o kuri nors mažesnė? O gal visur esi visas, ir niekas neaprėpia tavęs viso?

IV 4. Taigi kas tu esi, mano Dieve? Kas, klausiu, esi, jeigu ne Viešpats, mano Dievas? Argi yra kitas Viešpats, išskyrus mūsų Viešpatį? Arba ar yra kitas dievas, išskyrus mūsų Dievą¹⁶? Visų aukščiausias, geriausias, galingiausias, visagalis, galestingiausias ir teisingiausias, tolimiausias ir artimiausias, gražiausias ir tvirtiausias, pastoviausias ir neapčiuopiamiausias, nekintantis ir visa keičiantis, niekada naujas ir niekada senas, viską atnaujinantis; į senatvę vedantis išpuikėlius, kurie to nežino¹⁷; visada veikiantis, visada ramus, kaupiantis ir nestokojantis, nešantis ir pripildantis, ir apsaugantis, kuriantis ir maitinantis, tobulinantis ir ieškantis, nors nieko tau netruksta. Tu myli ir nedegi, pavydu liauji ir lieki abejingas, gailiesi ir nejauti skausmo, pyksti ir esi ramus, keiti darbus ir nekeiti sumanymų; priimi tai, ką randi, bet niekad nesi praradęs; niekad nestokoji ir džiaugiesi pelnu; niekada nesi šykštus ir reikalauji palūkanų. Tau yra permokama, idant būtum skolingas, tačiau kas turi ką nors ne tavo? Gražini skolas, niekam nebūdamas skolingas, dovanoji skolas, nieko neprarasdamas. Ir ką gi mes pasakėme, mano Dieve, mano gyvenime, mano šventa saldybe? Arba ką kas nors pasako, kai apie tave kalba? Tačiau vargas tylintiems apie tave, nes ir iškalbingieji tampa nebylūs¹⁸.

V 5. Kas man leis pailsėti tavėje? Kas leis, kad ateitum į mano širdį ir ją pagirdytum, kad užmirščiau savąjį blogį ir apkabinčiau vienintelį savo gerį, Tave? Kas tu man esi? Pasigailėk, idant galėčiau kalbėti. Kas aš pats tau esu, kad liepi man tave mylėti ir jeigu to nedaryčiau, užsirūstintum

ant manęs ir grasintum didelėmis nelaimėmis? Argi mažai nelaimė būtų man nemylėti tavęs? Vargas man! Pasakyk man per savo gailestingumą, Viešpatie, mano Dieve, kas tu man esi. Pasakyk mano sielai: „aš esu tavo išganymas“¹⁹. Pasakyk taip, kad išgirsčiau. Štai mano širdies ausys atgręžtos į tave, Viešpatie. Atverk jas ir pasakyk mano sielai: „aš esu tavo išganymas“. Atbėgsiu išgirdęs šį balsą ir apkabinsiu tave. Neslėpk nuo manęs savo veido: mirsiu, nemirsiu, kad tik jį pamatychiau“²⁰.

6. Ankšti mano sielos namai, kad galėtum į juos įeiti: paplatink juos. Jie griūva: atstatyk juos. Juose yra tai, kas žeidžia tavo akis: pripažįstu ir žinau. Bet kas juos išvalys? Arba kam kitam jeigu ne tau šauksiu: „Nuo mano slaptųjų kalčių apvalyk mane, Viešpatie, ir apsaugok savo tarną nuo svetimųjų“²¹. Tikiu, todėl kalbu“²². Viešpatie, tu žinai“²³. Ar neišpažinau tau pats prieš save savo nuodėmių, Dieve mano, ir ar tu neatleidai mano širdies nedorumo“²⁴? Nesilyginu teisingumu su tavimi, kuris esi tiesa, ir nenoriu apgaudinėti paties savęs, kad mano neteisumas nemeluotų pačiam sau“²⁵. Taigi nesibylinėju su tavim, nes jeigu tu, Viešpatie, žiūrėsi kalčių, Viešpatie, kas išlaikys“²⁶?

VI 7. Ir vis dėlto leisk man kreiptis į tavo gailestingumą, man, dulkėms ir pelenams²⁷, leisk kalbėti, nes aš kalbu Tavo gailestingumui, ne žmogui, kuris pasijuoks iš manęs. Galbūt ir Tu pasijuoksi iš manęs, tačiau atsigręžęs pasigailėsi“²⁸. Ką noriu pasakyti, Viešpatie? Tik tai, kad nežinau, iš kur atėjau čia, į šį mirtingą gyvenimą, ar į gyvąją mirtį? Nežinau. Mane pasitiko tavo gailestingumo paguoda“³⁰,

kaip aš girdėjau iš savo kūniškųjų gimdytojų, kurio ir kurios dėka tu sukūrei mane laike, pats to neatmenu. Taigi laukė žmogaus pieno paguoda, kuriuo ne mano motina ar žindytė pripildė savo krūtis, bet tu per jas man davė maitinimą, būtiną kūdikiui, atsižvelgiant į tavo nustratytą tvarką ir turtus, paskirstytus iki daiktų pabaigos. Tu man leidai nenorėti daugiau negu duodavai, o mano maitintojoms davei norą duoti man tai, ką tu joms duodavai. Vedamos meilės, jos norėjo man duoti tai, ko gausiai buvo iš tavęs gavusios. Manasis gėris, gautas iš jų, buvo gėris joms, bet jis buvo ne jų, o per jas gautas, nes iš tavęs eina visos gėrybės, Dieve, ir iš mano Dievo visas mano išganymas“³¹. Tai supratau vėliau, tau šaukiant per visa tai, ką sureikė viduje ir išorėje. Nes tada temokėjau žįsti ir nurindavau nuo kūniškų malonumų, o verkdavau jų netekęs – bet nieko daugiau.

8. Paskui pradėjau šypsotis, iš pradžių miegodamas, o vėliau ir prabudęs. Taip man apie mane pasakojo, ir aš patikėjau, kadangi taip pat elgiantis matomė ir kitus kūdikius; pats aš to neprisimenu. Ir štai pamažu ėmiau suvokti, kur esu, ir savo norus norėjau išsakyti tiems, kurie juos išpildytų, bet negalėjau, nes norai buvo mano viduje, o juos išpildantys – išorėje, ir jokių pojūčių pagalba jie negalėjo įeiti į mano sielą. Taigi blaškiausi ir šaukiau, bandydamas tokiais ženklais išreikšti savo norus, kiek galėdamas ir kaip galėdamas, tačiau tie ženklai neišreikė mano norų. Ir kai aplinkiniai manęs neklausė, ar nesuprasdami, ar nenorėdami pakenkti, aš pykau, kad vyresnieji man nepaklūsta, o laisvieji netarnauja kaip vergai, ir jiems keršijau verkdamas. Kad būtent taip elgiausi kūdikiai, supratau iš

tu, kuriuos galėjau pažinti, o kad aš taip elgiausi, jie daugiau pasakė nežiniomis, negu žinantieji mano maitintojai.

9. Ir štai mano kūdikystė seniai mirė, o aš gyvenu. Tu, Viešpatie, kuris visada gyveni ir kuriame niekas nemiršta, kadangi anksčiau už amžių pradžią, anksčiau už viską, apie ką galima pasakyti „anksčiau“, esi tu – Dievas, ir Viešpats viso, ką sukūrei – ir tu, kuriame esti visų nestabilių dalykų priešastys, išlieka nekintamos visų kintančių dalykų pradžios ir gyvena amžini visų minčiai nepavaldžių bei laikinų dalykų pagrindai, Viešpatie, pasakyk man, tave maldaujančiam, pasigailėk manęs, vargšo, pasakyk man, ar prieš mano kūdikystę buvo koks nors kitas, jau miręs amžius, ar tai yra tas laikas, kurį aš praleidau savo motinos įsčiose? Kai kas man apie tai yra papasakota, o ir pats mačiau neščias moteris. O kas buvo prieš tai, mano saldybe, mano Dieve? Ar aš buvau kur nors ir koks nors? Nėra nieko, kas man galėtų tai pasakyti: to negalėjo padaryti nei mano tėvas, nei motina, nei kitų patirtis, nei mano atmintis. Gal juokiesi, kad to klausiu tavęs, ir liepi šlovinti tave, išpažinti tave už tai, ką žinau?

10. Išpažįstu tave, dangaus ir žemės Viešpatie³², šlovindamas Tave nuo savo gyvenimo pradžios ir nuo kūdikystės, kurių neprisimenu. Tu leidai žmogui samprotauti apie save žiūrinti į kitus, daug kuo patikėti apie save, remiantis netgi paprastų moterų liudijimais. Aš tada jau buvau ir gyvenau, ir baigiantis kūdikystės metui ieškojau ženklų, kuriais galėčiau pranešti kitiems tai, ką jaučiau. Iš kur tokia būrybė, jeigu ne iš tavęs, Viešpatie? Ar kas nors yra savęs paties kūrėjas? Ar kur kitur teka tas šaltinis, iš kurio liejasi į mus

būris ir gyvenimas, o ne tu padarai mus, Viešpatie, kuriam būti ir gyventi yra tas pat, kadangi aukščiausia būtis ir aukščiausias gyvenimas yra tas pat³³? Juk tu esi Aukščiausiasis ir nesikeiti, tavyje nepraeina ši diena, ir vis dėlto ji tavyje praeina, kadangi tavyje yra visa³⁴: niekas negalėtų praieiti, jeigu tu viso to neturėtum savyje. Ir kadangi Tavo metams nėra galo³⁵, tavo metai yra ši diena; kiek mūsų ir mūsų tėvų dienų praėjo per tavo šiandieną ir iš jos gavo savo pavidalą ir kažkaip buvo, ir toliau praeis kitos dienos, gaus pavidalą ir kažkaip bus. Bet tu esi tas pats³⁶: visa, kas buvo vakar, ir visa, kas bus rytoj, padarai šia diena, padarei šia diena³⁷. Kas man, jeigu kas nors to nesupranta? Tegu džiaugiasi sakydamas: kas tai?³⁸ Tegu džiaugiasi ir tegu trokšta geriau nerasdamas atrasti, negu rasdamas tavęs nerasti.

VII 11. Išklausk, Dieve!³⁹ Vargas žmonių nuodėmėms!⁴⁰ Ir tai sako žmogus, ir tu jo pasigali, kadangi jį sukūrei; tačiau nuodėmės jame nesukūrei. Kas man primins mano kūdikystės nuodėmę? Juk nė vienas nėra švarus, be nuodėmės tavo akivaizdoje, net ir kūdikis, gyvenantis šioje žemėje vieną dieną⁴¹. Kas man primins? Gal koks nors mažylis, kuriame aš matau tai, ko neprisimenu pats apie save⁴²?

Taigi kuo aš tada nusidėjau? Tuo, kad verkdamas siekiau krūties? Jeigu dabar taip pat elgčiausi ir išsižiojęs siekčiau gal ne krūties, o kiro mano amžiui tinkamo maisto, teisingai būčiau išjuoktas ir išbartas. Taigi tada dariau tai, kas smerktina, bet kadangi negalėjau suprasti barimo, nei įprotis, nei protas neleido manęs barti. Su amžiumi mes išnai-

kiname ir atsikratome tokių įpročių. Tačiau nemačiau nė vieno protingo, kuris valydamas išmestų tai, kas vertinga. Tačiau ar savo laiku tai buvo gėris: vertkiant prašyti to, kas kenksminga? Aršiai pykti ant laisvųjų, nepanorusių paklusti, ant vyresniųjų, taip pat ir ant savo gimdytojų bei žymiai protingesnių, nepaklususių tiems reikalavimams, kuriuos vykdyti būtų buvę pražūtinga, stengiantis mušti iš visų jėgų⁴³? Taigi nekaltas yra kūdikių kūno dalių silpnumas, o ne jų siela. Aš mačiau ir pavyriau, kaip atrodo pavydulijaujantis kūdikis: jis dar nekalbėjo, tačiau išbalęs iš pykčio žiūrėjo į savo bendražindį. Kas to nežino? Motinos ir maitintojos sako tai pataisančios, nežinau, kokiais būdais. Nebent nekaltumas būtų ir prie pieno šaltinio, gausiai besiliejančio ir neišsenkančio, nepakęsti kito, visiškai bejėgio ir gyvenančio vien tik tuo maistu? Maloniai žiūrime į tuos dalykus ne todėl, kad jie būtų menki ir nereikšmingi, bet todėl, kad su metais iš jų išaugama. Tai gali patvirtinti tai, kad nebegalime ramiai žiūrėti, mardydami tokį kieno nors vyresnio elgesį.

12. Viešpatie, mano Dieve, davęs kūdikiui gyvybę ir kūną; Tu, kaip matome, suteikėi jam jusles, survirtinai šanarius, parūpinai gražią išvaizdą ir būdingą gyvai būrybei pilnatvės ir saugumo siekimą. Liepi man už tai šlovinti tave, išpažinti tave ir apdainuoti tavo vardą, Aukščiausias⁴⁴, kadangi esi Dievas visagalis ir geras, net jeigu būtum padaręs vien tik tai, ko nepajėgė padaryti niekas kitas, vinentelis, kuris davei visko matą; gražiausias, kuris viskam suteikė pavaldus ir viską sutvarkai pagal savo tvarką. Tą savo amžių, Viešpatie, kurį gyvenęs neprisimenu, apie kurį

kitais turiu tikėti ir kurį suvokiau, stebėdamas kitus kūdikius, kad ir kokios tos prielaidos būtų tikėtinos, man gėda priskirti savo gyvenimui, kurį gyvenu šiame pasaulyje. Pagal užmaršties tamsumą jis prilįgsta tam, kurį praleidau motinos iščiose. Ir jeigu esu pradėtas kalteje ir nuodėmingai motina iščiose mane maitino⁴⁵, tai kur, mano Dieve, Viešpatie, kur ir kada aš, tavo tarnas, buvau nekaltas? Bet praleisiu šitą laiką; kas man dėl jo, jei nesurandau jokių jo pėdsakų?

VIII 13. Argi nerėčiau aš, tęsdamas savo gyvenimą, iš kūdikystės į vaikystę⁴⁶? O gal, teisingiau sakant, ji atėjo į mane ir pakeitė kūdikystę? O ši neišejo: kur galėjo pasitraukti? Ir vis dėlto jos jau nebuvo. Jau nebuvau kūdikis, kuris nekalba, o buvau kalbantis vaikas. Tai jau atsimenu, o vėliau supratau, kaip išmoku kalbėti. Ne vyresnieji mane išmokė, pateikdami žodžius tam tikra tvarka, kaip jie vėliau mokė pažinti raides, o aš pats išmoku, vadovaudamasis protu, kurį tu man davei, mano Dieve. Kai norėjau dejoinėmis, įvairiais garsais ir judesiais išreikšti savo širdies norus ir pasiekti jų išpildymo, nepajėgiau nei gauti viso, ko norėjau, nei išsakyti tiems, kuriems norėjau. Kai jie pavadinavo kokį nors daiktą, aš išidėmėdavau ir įsimindavau, ir kai jie atsigrėždavo į jį, mačiau ir supratau, jog tai tas daiktas, kurį jie vadina ir nori apie jį pranešti. Kad jie nori būtent to, rodė jų kūnų judesiai, tie natūralūs visų tautų žodžiai, kurie reiškiami veidu, akių judesiais, įvairiais gestais, balso skambesiu – visa tai, kas išreiškia dvasios būseną, kai ji ko nors prašo, gauna, atmeta, vengia. Taigi pamažu ėmiau

A - 55136/C 13221
VIENIAUS RAJONO 7

CENTRINE BIBLIOTEKA

suprasti, kokie žodžiai, pavartoti įvairiose vietose ir dažnai girdėti, reiškia kokius daiktus ir vėčia savo burną tokiais pat ženklaais išsakyti savo norus. Taigi tokiais ženklais aš pranešinėju savo norus tiems, tarp kurių buvau, irėjau vis gilyn į audringą žmonių gyvenimą, priklausydamas nuo tėvų autoriteto ir vyresniųjų nurodymų.

IX 14. Dieve, mano Dieve, kokias nelaimes ir patyčias aš tada patyriau⁴⁷, kai man, vaikui buvo siūloma elgtis teisingai, paklusti raginantiems ieškoti sėkmės šiame gyvenime ir, išmokus iškalbos meno įgyti žmonių pagarbą bei apgaulingus turtus. Taigi buvau atiduotas į mokyklą mokytis rašto. Vargšas nesupratau, kokią ji teikia naudą, ir jeigu nebuvau pakankamai stropus, gaudavau mušti. Šis paprotys vyresniųjų buvo giriamas, ir daugelis gyvenusių prieš mus nutiesė šitą varginantį kelią, kuriuo ir mes buvome vėčiami eiti: padaugintas buvo vargas ir skausmas Adomo sūnams. Atradome, Viešpatie, žmonių tau besimeldžiančių ir iš jų išmokome apie tave, suvokdami, kiek pajėgdami, kad esi kažkas didis, kuris gali net ir nepasireikšdamas mūsų pojūčiams, išklaudyti mus ir padėti. Ir dar vaikas būdamas ėmiau tau melstis, „priebėga mano, tvirtove mano“⁴⁸, ir šaukdamasis tavęs, nutraukiau savo iškalbos raiščius. Dar mažas su nemažu įkarščiu maldydavau, kad manęs nenuštų mokykloje. Kadangi neišklausėi manęs, kas neišėjo man į kvailumą⁴⁹, vyresnieji, tarp jų ir mano tėvai, kurie tikrai nenorėjo, kad man atsitiktų kas nors bloga, juokėsi iš mano rykščių, didelės ir sunkios tada mano nelaimės⁵⁰.

15. Ar yra kas nors, Viešpatie, toks didžiadvasis, stipriu jausmu su tavimi siejamas, ar yra, sakau, kas nors, taip pamaldžiai prie tavęs su stipriausiu jausmu priglundęs, kuris niekais laikytų arkliaus, kabliaus ir kitokias kankinimo priemones – taip kartais būna dėl tam tikro bukumo, – kurių norėdami išvengti su baimė tavęs maldauja žmonės visoje žemėje, – taigi kuris juokiasi iš tų, kurie šių kankinimų baisiausiai bijo, taip kaip mūsų tėvai juokėsi iš bausmių, kurių mes, vaikai, susilaukdavome iš mokytojų? Nepraėjėme mažiau jų bijoti ar mažiau tavęs prašyti, kad jų išvengtume, tačiau ir toliau nusidėdavome, mažiau mokydami esi rašyti, skaityti ir galvoti apie mokslus, nei to iš mūsų buvo reikalaujama. Juk mums netrūko, Viešpatie, atminties ar gabumų, kuriais tu mus pakankamai apdovanojai, bet mėgome žaisti ir už tai buvome baudžiami tų, kurie patys tai darė. Tačiau suaugusiųjų pramogos yra vadinamos reikalais, o vaikų tokie patys užsiėmimai suaugusiųjų yra baudžiami, ir niekas nesigali nei vienu, nei kitu. Joks doras teisėjas nepateisins to, kad buvau mušamas už tai, jog žaisdavau sviediniu ir dėl to užmiršdavau mokyti raidžių, kuriomis jau užaugęs žaidžiau dar bjaurėsius žaidimus? O ar tas, kuris mane mušė, darė ne tą patį, kai svarstant kokį nors klausimą, jį įveikdavo koks nors stipresnis priešininkas, ar jo neapimdavo apmaudas ir pavydas, kaip ir manęs, kai žaidžiant sviediniu, mane nugalėdavo kitas žaidėjas?

X 16. Ir vis dėlto nusidėdavau, Viešpatie, mano Dieve, visų prigimtųjų dalykų kūrėjau ir tvarkytojau; nuodėmių

esi tik tvarkytojas. Nusidėdavau, nepaisydamas tėvų ir mokytojų paliepimų. Juk galėjau vėliau gerai panaudoti raštą, kad ir dėl kokių sumetimų mano artimieji norėjo, kad jo mokytėčiau. Buvau nepaklusnus ne todėl, kad pasirinkau kažką geresnio, bet iš meilės žaidimams. Aš mėgau nugalėti varžybose ir didžiavausi tomis pergalėmis, man patiko glostyti ausis pramanytais pasakojimais, kurie dar labiau kurstė mano smalsumą⁵¹ savo akimis pažūrėti į tai, kas rodoma spektakliuose, suaugusiųjų žaidimuose⁵². Juk tie, kurie juos rengia, užima tokią aukštą padėtį, kad beveik visi nori juos parodyti savo vaikams, tačiau jie noriai leidžia savo vaikus mušti, jeigu tie renginiai kliudo mokslams; norėdami, kad mokslas leistų jų vaikams rengti tokius pat renginius. Pažvelk gailėstingai⁵³ į visa tai, Viešpatie, ir išvaduook mus, tavęs besišaukiančius; išvaduook ir tuos, kurie dar tavęs nesišaukia, idant šauktųsi, ir juos išvaduootum.

XI 17. Dar vaikas būdamas, išgirdau apie amžinąjį gyvenimą, pažadėtą mums mūsų Viešpaties Dievo, nuolankiai nužengusio prieš mus. Buvau žymimas Jo kryžiaus ženklų ir pasūdytas Jo druska⁵⁴, vos tik išėjau iš savo motinos iščių, motinos, kuri labai pasitikėjo tavimi. Matei, Viešpatie, kai aš, dar vaikas būdamas, vieną dieną, suėmus smarškiems pilvo skausmams buvau beveik bimirštaš, matei, mano Dieve, kadangi jau tada buvau mano sargas, su kuriu užsidedimu ir tikėjimu reikalavau savo pamaldžios motinos ir mūsų visų motinos tavo Bažnyčios suteikti man tavo Kristaus, mūsų Viešpaties ir Dievo krikštą. Ir susijaudinusi mano kūno motina, savo tyroje širdyje kartu su

tikėjimu į tave rūpestingai išnešiojusi ir amžinąjį mano išgelbėjimą, jau skubėdama rūpinosi, kad būčiau apiplautas ir primčiau išganinguosius sakramentus, išpažindamas tave, mano Viešpatie, Jėzau, nuodėmių atleidimui, – bet staiga pasveikau. Ir mano apvalymas buvo atidėtas, tarsi buvo būtina, kad, jei liksiu gyvas, dar labiau susitrepčiau, nes po apiplovimo padarytų nuodėmių purvas būtų dar didesnis ir pavojingesnis. Taigi jau tikėjau, ir tikėjo mano motina, ir visi namiškiai, išskyrus tėvą, tačiau jis neįveikė manyje pamaldžių mano motinos pamokymų, ir nesugriovė tikėjimo Kristumi, kuriuo jis dar netikėjo. Motina pasistengė, kad tu, mano Dieve, būtum mano tėvu, o ne jis, ir tu jai padėjai įveikti vyrą, kuriam, būdama geresnė už jį, pakluso davo, kadangi buvo klusni tau, liepiančiam taip daryti.

18. Mano Dieve, klausiu ir noriu sužinoti, jeigu tu manolėsi, kodėl tada buvo atidėtas mano krikštas: ar iš tiesų mano labui buvo tarsi paleistos mano nuodėmingų polinkių vadžios, o gal nebuvo paleistos? Kodėl mūsų ausyse ligi šiol skamba žodžiai, sakomi apie vieną ar kitą: „Palik jį, tegu daro ką nori, juk jis dar nėra krikštytas“. Juk kalbėdami apie kūno sveikatą nesakome: „Tegu jį dar labiau sužeidžia, nes dar nėra išgydytas“. Daug geriau ir greičiau būčiau išgijęs, rūpindamasis pats ir padedamas savųjų, kad išgytoji mano sielos sveikata būtų buvusi saugi tavo globos dėka, tavo, kuris ją būtum suteikęs⁵⁵. Iš tiesų, būtų buvę daug geriau. Tačiau kiek ir kokios pagundų audros užgrūna išaugus iš vaikystės, atrodo, gerai žinojo mano motina ir norėjo, kad jos vėčiau užgrūntų tą žemišką kūną, iš kurio vėliau turėjau susiformuoti, negu patį Dievo paveikslą⁵⁶.

XII 19. Tačiau pačioje vaikystėje, kėlusioje mažiau rūpesčių negu jaunystė, nemėgau mokytis rašyti ir skaityti, ir nekencčiau, kai mane vertė tai daryti. Tačiau vertė, ir man tai išėjo į naudą, nors nesielgiau gerai: nebūčiau mokėsis, jei manęs nebūtų vertę. Niekas nedaro nieko gerai prieš savo valią, net jeigu daro ką nors gero. Ir tie, kurie vertė mane, nesielgė gerai, bet man tai išėjo į gera tavo, mano Dieve, dėka. Jie nė nepagalvojo, kaip pritaikysiu tai, ko mane vertė išmokyti, kad tik pasotinčiau nepasotinamą turto ir gėdingą garbės troškimą. Tu gi, kuris suskaičiavai visus mūsų galvų plaukus⁵⁷, pasinaudojai klaida vertusių mane mokytis mano naudai, tuo tarpu mano paties, kuris nenorėjau mokytis, klaida – idant mane baustum, nes iš tiesų buvau vertas bausmės, aš, mažas berniukas ir didelis nusidėjėlis. Tokiu būdu, pasinaudodamas tais, kurie blogai darė, tu darei man gera, ir teisingai atsilyginai man, nusidėjėliui. Nustatei, ir taip yra, kad kiekviena netvarkinga siela yra pati sau bausmė.

XIII 20. Kokia vis dėlto buvo priežastis, kodėl nekencčiau graikų kalbos, kurios nuo vaikystės buvau vertiamas mokytis, nė dabar man nėra visai aišku. Mėgau lotynų kalbą, tačiau ne tai, ko moko pradžios mokytojai, o tai, ko moko vadinamieji gramatikai. Nes pirmosios pamokos, kuriose buvo mokoma skaityti, rašyti ir skaičiuoti, man atrodė tokios pat sunkios ir slegiančios, kaip ir visi graikų kalbos užsiėmimai. Iš kur visa tai, jeigu ne iš nuodėmės, iš gyvenimo tuštybės, nes buvau kūnas ir dvasia, klaidžiojantis ir negrįžtantis⁵⁸? Juk šitie pirmieji mokslai buvo geresni ir

tikresni, nes išmokė skaityti, kas parašyta, ir rašyti, kas patinka pačiam, o per vėlesnes pamokas buvau vertiamas skaityti apie kažkokias Enėjo klajones, užmiršęs savo paties klaidas, verkti dėl mirusios Didonos, nusizudžiusios iš meilės, tuo tarpu nepralėjęs nė vienos ašaros pats dėl savęs, vargšas, per anuos dalykus mirdamas be tavęs, Dieve, mano gyvenime.

21. Kas gali būti nelaimingiau už nelaimingąjį, kuris nesigaili pats savęs ir verkia dėl Didonos mirties, mirusios iš meilės Enėjui, o neverkia dėl savęs, mirštančio dėl to, kad nemylėi tavęs, Dieve, mano širdies šviesa, mano sielos duona, jėga, apvaisinanti mano protą ir užvaldanti minčių gelmes? Nemylėjau tavęs ir paleistuvavau pasitraukdamas nuo tavęs⁵⁹ ir man, ištvirkaujančiam, iš visų pusių aidėjo: „Puiku! Puiku!“⁶⁰ Juk draugystė su pasauliu reiškia paleistuvimą pasitraukiant nuo tavęs⁶¹, ir „puiku! puiku!“ šaukiama, kad susigėstų tas, kuris elgiasi ne taip. Taigi dėl tų dalykų aš neverčiau, o verčiau dėl Didonos, kurios „gyvybę užgėso ir kardas pabaigė kancią“⁶²; palikęs tave, sekiau paskui menkiausius tavo tvarinius, aš, žemė, einanti į žemę. Ir jeigu man būtų uždraudę tai skaityti, būčiau kentėjęs, nes nebūčiau galėjęs skaitydamas kentėti. Tokia beprotybės yra laikoma garbingesniais ir vaisingesniais mokslais, negu tie, kurių dėka išmokau skaityti ir rašyti.

22. Tačiau dabar tegu šaukia mano sieloje mano Dievas ir tavo tiesa tegu sako man: „taip nėra, taip nėra“. Tikrai geresnis yra tas pirmasis mokslas. Nes esu labiau linkęs pamiršti Enėjo klajones ir visa kita, negu rašyti ir skaityti. Prie įėjimo į gramatikų mokyklas kabo uždangos, tačiau

tai ne pagarbą keliančios paslapties ženklas, o veikiau klaidų priedanga. Tegu nekelia balso prieš mane tie, kurių jau nebebijau, kai išpažįstu tau tai, ko nori mano siela, Dieve mano; aš nurimstu, smerkdamas savo klystkelius, kad pamilčiau tavo gerus kelius. Tegu nekelia balso prieš mane knygų pardavėjai ar pirkėjai, nes jeigu paklausiu jų, ar tikrai, kaip sako poetas, Enejas kitados atvyko į Kartaginą – mažiau mokyti pasakys, kad nežino, o mokytesni sakys, jog tai netiesa. O jeigu paklausiu, kokiomis raidėmis rašomas Enejo vardas, visi, kurie šito mokėsi, atsakys teisingai, remdamiesi tuo susitarimu, kuriuo žmonės priėmė šituos ženklus. Ir jeigu paklausiu, dėl ko jie patirs gyvenime daugiau nepatogumų: ar dėl to, kad nebemokės rašyti ir skaityti, ar dėl to, kad pamirš tuos prasimanymus, – argi neišku, ką atsakys žmogus, dar ne visai praradęs sveiką protą? Tačiau aš nusidėdavau, būdamas vaikas, kai tuos tuščius dalykus vertinau labiau už naudingus, o tiksliau sakant, vienu nekenčiau, kitus – mylėjau. Vienas ir vienas – du, du ir du – keturi, – nekenčiau šitos giesmės, o maloniausias buvo tuščias reginys: medinis arklys, pilnas ginkluotų kareivių, Trojos gaistras ir pačios Kreuzos šešėlis⁶³.

XIV 23. Taigi kodėl nemėgau graikų literatūros, tokius dalykus apdainuojančios? Juk ir Homeras mokėjo kurti tokias pasakas, ir jo pasakojimas saldus, tačiau man, vaikui, buvo kartus. Manau, kad graikų berniukams toks gali būti Vergilijus, jeigu jį mokyti bus verčiamas taip pat, kaip aš – Homerą. Taigi sunkumai, sunkumai mokantis svetimą kalbą, tarsi tulžimi apšlakstė visus graikiškų pasakojimų

malonumus. Nemokėjau dar nė vieno tos kalbos žodžio, o atkliai buvau verčiamas ją išmolti, grasinant žiauriai kankinimais ir bausmėmis. Kažkada, dar kūdikis, nemokėjau ir lotynų kalbos, bet išmokau jos, be baimės ir bausmių, vien klausydamasis meilių žindyvės šnekų, juokaujant ir žaidžiant. Išmokau jos be sunkios ir kankinančios prievartos, nes mano širdis vertė mane reikšti savo mintis, o to nebuvo galima padaryti nesimokant žodžių, ne per pamokas, bet kalbant, kada jų ausims išsakydavau tai, ką jaučiau. Iš čia pakankamai aišku, jog mokantis kalbos daugiau reiškia laisvas smalsumas nei bauginanti būtinybė. Tačiau remdamasi tavo įstatymais, Dieve, tavo įstatymais, kurie valdo ir mokytojų ryšktes, ir kankinių gundymus, pirmajam klyudo antroji. Tavo įstatymai leidžia įlieti išganingo kartėlio, grąžinančio mus pas tave nuo pražūtingo malonumo, kuris buvo atitraukęs nuo tavęs.

XV 24. Išklausk, Viešpatie, mano prašymą⁶⁴, kad nenulptų mano siela po tavo drausmės⁶⁵, kad nepavargčiau išpažindamas tau savo gailestingumą, kurio dėka ištraukei mane iš visų blogiausių mano klystkelių, idant taptum man saldesnis už visas viliones, kurių vaikiausi; idant stipriausiai tave mylėčiau, nuoširdžiausiai įsikibčiau tavo rankos; idant išvaduotumei mane iš visų pagundų iki pat pabaišos⁶⁶. Juk tu, Viešpatie, esi mano karalius ir mano Dievas⁶⁷, ir tegu tarnauja tau visa, ko naudingo laikas būdamas išmokau, tegu tarnauja tau tai, ką kalbu, rašau, skaitau ir skaičiuoju, nes kai mokiausi tuštybių, tu mane pamokei ir atleidai nuodėmingą mėgavimąsi tomis tuštybėmis. Nors

išmoku daug naudingų dalykų, bet jų galima išmokti ir ne tuščiuose užsiėmimuose, ir tai yra tas saugus kelias, kuriu turėtų eiti vaikai.

XVI 25. Bet vargas tau, žmogiško ipročio upe! Kas tau priešinasi⁶⁸? Kaip ilgai dar neišsėksi? Kaip ilgai neši Levos vaikus į didelę ir baisią jūrą, kurią vos perplaukia ir tie, kurie įlipo į laivą⁶⁹? Ar neskaičiau tavęs nešamas apie griaudžiantį ir paleistuvaujantį Jupiterį? Ir nors šie du dalykai nesuderinami, bet taip buvo parašyta, idant tariamas griausmas būtų pateisinimas tikram paleistuvavimui. Kas iš šitų apsiuostais vilkinčių mokytojų blaviausimi klausosi kito, iš tų pačių dulkių sukurto žmogaus, šaukiančio: „Visa tai išgalvojo Homeras, žmogiškas savybes priskirdamas dievams; geriau dievų savybes būtų mums priskyres“⁷⁰? Bet teisingiau būtų sakyti, jog visa tai jis išgalvojo dėl to, kad begėdiškiems žmonėms suteiktų dieviškų savybių, kad begėdytė nebūtų laikoma begėdyte, ir kad tas, kuris taip elgiasi, atrodytų pamėgdžiojans ne blogus žmones, bet dangaus dievus.

26. Tačiau į tave, o pragaru upe, yra metami žmonių sūnūs, kad viso to mokytoji ir dargi už mokestį; ir kyla didis sujudimas, kai, forume, įstatymų akivaizdoje, greta mokesčio iš mokinių skiriamos miesto algos⁷¹. Ir plakies savo bangomis į uolas ir skambiai sakai: „Čia mokomasi žodžių, čia įsigyjama iškalba, būrina įtikinant ir aiškinant savo mintis“. Taigi iš tiesų nebūtume sužinoję tokių žodžių, kaip: „auksinis lietus“, „skreitas“, „apgaulė“, „dangaus šventyklą“ ir kitų, ten parašytų, jeigu Terencijus ne-

būtų pavaizdavęs netikuso jaunuolio, kuris paėmė Jupiterį sau už pavyzdį paleistuvauti, žiūrėdamas į kažkokį paveikslą ant sienos, kur buvo pavaizduota, kaip Jupiteris, kaip sakoma, pasiuntęs Danajai į skreitą aukšini lietu ir šitaip ją apgavęs. Taigi žiūrėk, kaip šis jaunuolis skatina save pleistuvystei, tarsi dangaus mokomas: „Koks dievas!“ – sako, – „Kuris dangaus šventyklą daužo didžiausiu griausmu. O aš, mažas žmogelis, negalėčiau to padaryti? Jau mielai tai padariau“⁷².

Netiesa, netiesa, kad šių žodžių lengviau išmokstama dėl jų šlykštumo; šitų žodžių dėka tos šlykštinės drąsiau daromos. Aš kaltinu ne žodžius, kurie yra tarsi atrinkti ir brangūs indai, bet klaidos vyną, kurį juose mums pateikdavo girti mokytojai, ir jeigu nebūtume gėrę, būtume buvę mušami ir nebūtume galėję kreiptis į jokių blaivų teisėją. Tačiau aš, mano Dieve, kurio akivaizdoje saugiai galiau visa tai prisiminti, aš visų tų dalykų mielai mokiausi ir jais vargšas mėgavausi, ir dėl to buvau vadinamas didelių vilčių teikiančiu vaiku.

XVII 27. Leisk man, mano Dieve, truputį papasakoti apie savo sugebėjimus, tavo dovaną, kurią kliesdiesiems eikvoju. Man buvo duota užduotis, sukėlusi man nemažą rūpestį – kaip atlygi siūlant pagyrimą ir dovaną arba mušimą ir baimę, – pasakyti pykstančios ir kenčiančios Junonos kalbą apie tai, kad ji negali sulaikyti nuo Iralijos Teukrų karaliaus⁷³. Negirdėjau, kad Junona kada nors būtų pasakiusi tokią kalbą, tačiau mus vertė klaidžioti poetinių prasi-manymų pėdsakais ir paprastais žodžiais pasakyti tai, ka-

poetas buvo pasakęs eilėmis. Labiau buvo giriamas tas, kuris, atsižvelgiant į vaizduojamąjį asmenį, sugėbėdavo tikriau pavaizduoti pykčio ir kančios jausmus ir išreikšti savo mintis žodžiais, dailiai apvilkius žodžiais atitinkamas mintis. Bet kas man iš to, tikrasis gyvenime, mano Dieve, kad man už mano deklamacijas buvo plojama daugiau negu mano bendraamžiams ir bendramoksliams? Ar visa tai nėra dūmai ir vėjas? Ar nebuvo kitų dalykų, kur galėjau lavinti savo gabumus ir kalbą? Tavęs šlovinimas, Viešpatie, tavęs šlovinimas, remiantis tavo Raštu, turėjo būti atrama mano širdies vynuogyno metūgiams. Tada nebūtų jų nudraskęs tuščių beprasmiškų užsiėmimų vėjas, ir nebūtų jie tapę apgailėtiniu grobiu sparnuočiams. Juk ne vienu būdu sudedamos aukos puoluosiems angelams.

XVIII 28. Argi keista, kad mane taip traukė tos tuštybės, ir tolau nuo tavęs, mano Dieve, eidamas išorės link? Juk man sektinu pavyzdžiu buvo nurodomi žmonės, kurie susigėdavo nuo priekaištų, jei kalbėdami apie savo gerus darbus, pavartodavo barbarizmą ar solecizmą⁷⁴, ir didžiavosi giriami, jei apie savo ištvirkavimus pasakodavo iškalbingai ir vaizdžiai, taisyklingais ir gerai suderintais žodžiais? Tu matai visa tai, Viešpatie, ir tyli – kantrus, didžiai gailėstingas ir teisingas⁷⁵. Ar visuomet tylėsi? O dabar bandai ištraukti iš tos baisiausios bedugnės Tavęs ieškančią sielą, trokštančią tavo saldybės⁷⁶, kurios širdis sako tau: „Ieškojau tavo veido, tavo veido, Viešpatie, aš ieškau“⁷⁷. Nes buvau toli nuo tavo veido, aistros tamsybėje. Juk nuo tavęs nueinama ir pas tave grįžtama ne kojomis ir ne erdvės keliais. Argi anas

tavo jaunesnysis sūnus ieškojo arklių, ar vėžimų, ar laivų? Ar jis išskrido regimais sparnais, ar išėjo pėsčiomis, kad gyvendamas tolimame krašte, iššvaistytų tai, ką iškeliaujant buvai davęs, malonus tėve⁷⁸, kadangi davėi; ir buvai dar malonesnis grįžusiam elgetai. Vadinas, gyventi geidulingoje aistroje, taigi tamsybėse, tai yra toli nuo tavo veido.

29. Pažiūrėk, Viešpatie, mano Dieve, kantriai, kaip tu žiūri, pažiūrėk, kaip stropiai žmonių sūnūs laikosi raidžių ir skiemenu taisyklių, paveldėtų iš ankstesnių kalbėtojų, ir kaip nepaiso gautų iš tavęs amžinojo išganymo sutarčių. Jeigu tas, kas mokosi ar moko tų senųjų taisyklių apie garsų tarimą, nepaisydami gramatikos reikalavimų, ištars žodį „homo“ be aspiratos pirmame skiemenyje, labiau nepatiks žmonėms, negu kad nepaisydamas tavo pamokymų, nekęstų žmogaus, nors pats yra žmogus. Tarsi jausti kokį nors žmogų tau esant priešią būrų pavojingiau, negu pati neapykanta, kurią jam jaučia. Ar galima, persekiojant kitą žmogų, pražudyti jį baisiau, negu neapykanta pražudo paties nekenciančiojo širdį? Ir iš tiesų gramatikos žinios neglūdi širdyje giliau nei suvokimas, kad darai kitam tai, ko pats nenori patirti⁷⁹. Koks paslaptingas tu esi, gyvenantis aukštybėse tylumoje⁸⁰, vienintelis didysis Dieve, nenumaldomu įstatymu siunčiąs baudžiantį aklumą neleistinoms aistroms. Kai žmogus, besivaikantis iškalbos šlovės, žmogaus – teisejo akivaizdoje, stovint aplink daugybei žmonių, nežmoniškai neapkęsdamas persekioja savo priešą, labai stropiai saugojasi, kad suklydęs nepasakytų „tarp mokinių“⁸¹, tačiau neįsisaugo, kad įniršio pagautas, nepašalintų žmogaus iš žmonių tarpo.

XIX 30. Taigi aš, vargšas vaikas, stovėjau ant šitų įpročių slenkščio ir tokioje arenoje mankštinausi, kur labiau bijojau pavartoti kokį prasiškišką žodį, negu, ištaręs, vengčiau pavydėti tiems, kurie to nepadarė. Sakau tai ir išpažįstu tau, mano Dieve, už ką buvau giriamas tų, kuriems patikti tada man reikė garbingai gyventi. Nemačiau šlykštumo bedugnės, į kurią buvau nustumtas toli nuo tavo akių⁸². Nes kas joms galėjo būti bjauresnis už mane, kai jau ir šitiems žmonėms nepatikau apgaudinėdamas įvairiausiomis apgaulėmis ir auklėtoją, ir mokytojus, ir tėvus, trokšdamas žaidimų, norėdamas stebėti niekingus reginius ir tiesiog degdamas noru mėgdžioti juos? Vogdavau maistą iš tėvų sandėlio ir nuo stalo, tiek iš godumo, tiek tam, kad turėčiau ką duoti berniukams, kurie, nors vienodai jais mėgavosi, parduodavo man savo vietą žaidime. Šiuose žaidimuose, skatinamas tuščio noro pasižymėti, dažnai siekiau pergalės per apgaulę. Nieko taip nenorėjau patirti ir dėl nieko taip nesipiktinčiau, pastebėjęs kituose, kaip to, ką pats kitiems darydavau. Ir jeigu nutvertas buvau kaltinamas, labiau buvau linkęs šėlti iš pykčio, negu nusileisti. Ar toks yra vaikiskas nekaltumas? Ne toks, Viešpatie, ne toks, maldauju tavęs, mano Dieve, patikėk. Juk tai tie patys dalykai, kurie prasideda nuo auklėtojų ir mokytojų, nuo riešutų, sviedinių, ir žvirblių, o baigiasi prefektais ir karaliais, auksu, dvarais, vergais; tai visiškai tie patys dalykai, tikrai metams einant, rykštes pakeičia didesnės bausmės. Taigi tu, mūsų Karaliau, nusižeminimo simboliu parodei vaiko pavidale, kai tarei: „tokių yra dangaus karalystė“⁸³.

31. Tačiau, Viešpatie, tau, kilniausiam, geriausiam visatos

kūrėjui ir valdytojui, mūsų Dievui, dėkočiau net ir tada, jeigu būtum panorėjęs, kad aš būčiau likęs tik vaikas. Juk ir tada aš buvau, gyvenau ir jaučiau, rūpinausi savo pilnatve, slėpiningiausios vienybės, iš kurios gavau savo buvimą, ženklų; vidiniu jausmu saugojau savo pojūčių nepažeidžiamumą ir pačiuose menkiausiose menkiausių dalykų apmąstymuose džiaugiausi tiesa. Nenorėjau būti apgaudinėjamas, garsėjau gera atmintimi, mokiausi iškalbos, buvau lepinamas draugystės, vengiau skausmo, paniekos, nežinojimo. Kas tokioje būtybėje neatrodo verta nuostabos ir pagyrimo? O visa tai yra mano Dievo dovanos, ne aš pats sau tai daviau: visa tai yra gera, ir visa tai esu aš. Taigi geras yra tas, kuris sukūrė mane, ir jis pats yra mano gėris, ir jam džiaugiuosi visomis gėrybėmis⁸⁴, kuriomis dar vaikas būdamas buvau apdovanotas. Nusidėjau tuo, kad ne jame pačiame, bet jo kūrinuose, savyje ir kituose, ieškojau malonumų, didingumo, tiesos, ir taip patekau į skausmus, sumaištį, paklydimus. Ačiū tau, mano saldybe, mano garbe, mano pasitikėjime, mano Dieve, ačiū tau už tavo dovanas – išsaugok man jas. Taip išsaugosi mane, ir didės bei tobulės tai, ką esi man davęs, ir būsiu su tavimi, kadangi davai ir tai, kad aš esu.

ANTRA KNYGA

I 1. Noriu prisiminti bjaurius savo poelgius ir kūniškus mano sielos sugedimus, ne todėl, kad juos mylėčiau, bet todėl, kad mylėčiau tave, mano Dieve. Darau tai iš meilės tavo meilei, prisimindamas savo niekingus kelius ir su kartėliu juos apmąstydamas. Tapk man malonumu, neapgaulingoji saldybe, laimė ir ramybę teikianti saldybe, ištrauk mane iš pražūties, į kurią buvau įstumtas, ir į dalis išdraskytas, kol nusigręžęs nuo Vieno tavęs, tuščiai švaisčiau save daugeliui dalykų¹. Užsidegiau kitados jaunystėje troškimu pasisotinti pragariškais dalykais, ir drįsau apaugti įvairiausiomis tamsiomis meilėmis, ir išnyko mano grožis, ir tapau puvėsiu tavo akyse², norėdamas patikti sau ir žmonėms.

II 2. Ir kas kita buvo tai, kas mane džiugino, jeigu ne [noras] mylėti ir būti mylimam? Bet nesilaikiau saiko, kai siela veržiasi prieš kitos sielos, nesustodavau ant šviesaus draugystės slenkščio, bet pakildavo rūkai iš migloto kūniško geismo ir verdančio jauno kraujo ir uždengdavo, užtemdydavo mano širdį, taip kad jau nebesiskirdavo meilės šviesa nuo geismo tamsos. Abu jausmai sumišę degino tarši ugnis, ir nėšė silpną jaunuolį per geismų bedugnę, ir gramzdino į nuodėmių verpetą³. Kaupėsi virš manęs tavo pyktis, bet nežinojau to. Buvau apkurtęs nuo savo mirtingos prigimties grandinių skambesio⁴, baudė mane mano dvasios išdidumas, ėjau vis toliau nuo tavęs, o tu leidai, buvau mėtomas ir eikvojamas, skendau ir kunkuliuavau savo palcis-tuvystėje, o tu tylėjai. O pavėluotas mano džiaugsme!

Tylėjai tada, ir aš ėjau vis tolyn nuo tavęs, ir, vedamas išdidaus silpnadvasiško ir neramaus nuovargio, sėjau vis daugiau bevaisio skausmo sėklų.

3. [Kodėl neatsirado] kas palengvintų mano kancią, kas trumpalaikes tų naujų dalykų grožybes panaudotų mano labui, kas apribotų malonumų potraukį. Tegu ši jaunystės merų audra nurimsta atsimušusi į santuokos krantą; jei negalima kitaip pasiekti ramybės, tegu pasitenkina prigimtis, gimdydama vaikus, taip kaip liepia tavo įstatymas, Viešpatie. Tokiu būdu tu pratęsi mirtingųjų giminę ir savo švelnia ranka nulaužai aštrius spyglius, kuriems nėra vietos tavo rojuje. Šalia mūsų yra tavo visagalybė, net jeigu mes esame toli nuo tavęs. Arba kodėl neatidžiai klausiau tavo debesų balso: „Šitokie žmonės turės kūno vargų, o aš noriu jus apsaugoti nuo jų“; ir: „Gerai daro vyras, neliesdamas moters“; „Nesusituokęs rūpinasi Viešpaties reikalais ir trokšta patikti Viešpačiui. O susituokęs rūpinasi šio pasaulio reikalais, stengiasi patikti žmonai“⁵. O kad būčiau atidžiau įsiklausęs į tuos žodžius ir apipjaustytas „vardan dangaus karalystės“⁶ laimingas būčiau laukęs tavo apkabinimo.

4. Bet aš, vargšas, virčiau savo aistrose ir pasidavęs jų audringai tekmei, tolau nuo tavęs; aš pažeidžiau visus tavo įstatymus ir neišvengiau tavo botago. O kas iš mirtingųjų jo išvengė? Nes tu visada buvai šalia, gailestingai rūstus, karčiais nusivylimais pašlakstydamas visus mano neleistus malonumus, šitaip versdamas mane ieškoti džiaugsmo be nusivylimo. O tokio negalėjau rasti niekur, tikrai tavyje, Viešpatie, tikrai tavyje, kuris per kanciją moka⁷, suduodi, kad išgydytum, užmuši, kad nemirtume be tavęs⁸.

Kur aš buvau, kaip toli pasitraukiau nuo malonių tavo namų šešioliktaisais savo amžiaus metais, kai beprotiška aistra užvaldė mane ir aš jai visiškai atsidaviau; žmonių niekingumui ji atrodo leistina, o tavo įstatymams – neleistina. Mano artimieji nepasirūpino sulaukyti manęs, krintančio, ir apvesdinti; jie rūpinosi tik tuo, kad aš mokčiausi kiek galima geriau sakyti kalbas ir savo kalba įtikinti.

III 5. Tais metais, beje, mano studijos buvo nutrauktos. Aš grįžau iš kaimyninio miesto Madauros, kur jau buvau pradėjęs studijuoti literatūrą ir retoriką, kad galėčiau išvykti tolimesnėn kelionėn į Kartaginą studijuoti literatūrą ir retoriką! To labiau reikalavo tėvo puikybė, nei leido ištekliai: jis gyveno Tagastoje gana skurdžiai⁹; tačiau vis dėlto ėmė kaupti lėšas mano kelionei. Kam visa tai pasakojau? Ne tau, mano Dieve, bet tavo akivaizdoje pasakojau mano giminei, žmonių giminei, nors ir koks menkas skaičius žmonių imsis skaityti šią knygą. Kodėl? Kad aš ir bet kuris skaitytojas pagalvotume, iš kokių gelmių reikia šauktis tavęs¹⁰. O kas yra arčiau tavo ausų, jei ne išpažįstanti širdis, gyvenanti tikėjimu¹¹? Kas tada nešlovino mano tėvo, kad stengiasi sūnui padaryti daugiau, negu leidžia šeimos ištekliai, ir duoti, ko reikia toli studijuojant. Daugelis net ir žymiai turtingesnių piliečių nieko panašaus nedarė dėl savo vaikų. Kita vertus, tas pats tėvas nė kiek nesirūpino, koks aš augu tavo akyse ir ar esu skaitus, o rūpinosi tikrai, kad būčiau iškalbingas oratorius, nors ir atplėštas nuo tavo priežiūros, Dieve, kuris vienintelis esi tikras ir geras šeimininkas tavojo lauko, tai yra mano širdies.

6. Kai šešioliktaisais savo amžiaus metais dėl šeimyninių aplinkybių nutraukęs mokslus, aš gyvenau su tėvais nieko neveikdamas, tada mano geismų erškėtynas suvėšėjo virš mano galvos, ir nebuvo rankos, kuri jį išgenėtų. Maža to, kai tėvas pirtyje pamatė, kad aš jau bręstu ir velkuosi neramios jaunystės rūbą, jis su džiaugsmu apie tai pranešė motinai, tarsi jau regėdamas būsimus anūkus ir apsvaigęs nuo minčių, kuriose šis pasaulis pamiršta tave, savo kūrėją, ir pamiršta vietoj tavęs tavo kūrinus, apsvaigęs nuo nemotamo vyno, kurį gamina iškreipti norai, linkstantys prie žemiausių dalykų. Bet mano motinos širdyje tu jau buvai įkūręs savo šventyklą ir jau buvai apsigyvenęs, tuo tarpu tėvas tebuvo tik katechumenas, tapęs juo labai neseniai. Taigi jinai įaudinosi, apimta pamaldaus nerimo ir baimės; nors dar nebuvo krikštytas, ji bijojo, kad nenuėčiau krieivais keliais, kuriais vaikšto tie, kurie atgręžia tau nugarą, o ne veidą¹².

7. O vargšas! Ir aš drįstu sakyti, jog tu, mano Dieve, tylėjai, kai ašėjau vis tolyn nuo tavęs? Argi iš tikrųjų tylėjai? Argi ne tu siuntei tuos žodžius per mano motiną, tavo ištikimą tarnaitę, kuri sakė man juos į ausį? Bet nė vienas neįkrito į mano širdį, nė vieno nepaklausiau. Ji norėjo, kad aš nepaleistuvaučiau, o ypač, kad nesusidėčiau su ištėkėjusia moterim; pamenu, kaip pasikvietusi mane viena, su didžiausiu jauduliu įtikinėjo taip nedaryti. Tie įtikinėjimai man atrodė moteriški plepalai, kurių gėdijausi klausytis. O iš tikrųjų juk tai buvo tavo žodžiai, bet aš nežinojau ir maniau, jog tu tyli, o ji kalba. Paniekinau joje tave, aš, jos sūnus, „sūnus tavosios tarnaitės, tavo tarnas“¹³. Nežinojau

šito ir strimagalviais ritausi žemyn, apakęs tiek, kad prieš savo bendraamžius gėdijausi savo mažesnio sugedimo. Git-dėjau, kaip jie gytėsi savo poelgiais, gytėsi juo labiau, juo labiau jie buvo šlykštesni. Man norėjosi tai daryti ne tik iš polinkio paleistuvauti, bet ir iš tuščiagarbiškumo. Argi yda nėra verta pasmerkimo? O aš, bijodamas pasmerkimo, dariausi vis ydingesnis, ir kai neturėjau kuo pasigirti ir susilyginti su tais netikėliais, išgalvodavau nusikaltimus, kurių nebuvau padaręs, kad tik neniėkintų manęs, kad neatrodyčiau jų akyse nekaltas, kad nelaikytų manęs per nieką dėl to, kad esu skaistesnis.

8. Štai su kokiais palydovais aš slankiojau Babilono¹⁴ gatvėmis ir voliojausi jo purve, tarsi tai būtų brangūs kvepalai ar tepalai. Ir kad aš kuo giliau įgrimsčiau į patį jo vidurį, mano nematomas priešas įmynė ten mane¹⁵, gundydamas toliau, nes lengvai pasidaviau gundymams. Net ir ji, mano kūniškoji motina, kuri jau pabėgo „iš Babilono vidurio“¹⁶, bet vaikščiojo pakraščiais, nesirūpino mano dorybe taip, kaip jon įkalbinėjo. Kai išgirdo iš savo vyro apie mano netikusius polinkius ir suprato, jog ateityje tai gali turėti pavojingų pasekmių, nepasistengė sutramdyti mano aistrų santuokos ryšiais, jeigu nebuvo galima jų išrauti su šaknimis. Nepadarė to iš baimės, kad santuoka nepražudytų vilčių – ne tų ateities vilčių, kurias motina dėjo į tave, bet vilčių, susijusių su retorikos studijomis, kurių labai troško abu mano tėvai: tėvas todėl, kad visiškai negalvojo apie tave, o apie mane – niekus, o motina mane, jog šitie mokslai ne tik neatneš man žalos, bet ir padės man ateityje priartėti prie tavęs. Aš taip spėjau, apmąstydamas, kiek pajėgiu,

savo tėvų elgesi. Man buvo suteikta didesnė laisvė mano išdykavimuose, nei to reikalo satkingas griežtumas, ir aš pasinėriau į įvairias linksmybes, kurių migla uždengė man, mano Dieve, tavo tiesos spindesį, ir augo tarsi ant mielių mano nuodėmės¹⁷.

IV 9. Iš tiesų, vagystę baudžia tavo įstatymas¹⁸, Viešpatie, ir įstatymas, parašytas žmonių širdyse¹⁹, ir pati netiesa jo sunaikinti negali: koks vagis ramiai pakęs kitą vagį? Ir turtuolis nepakencia žmogaus, kurį vogti skatina neturtas. Aš gi panorau įvykdyti vagystę ir ją įvykdžiau ne priverstas skurdo ar bado, o tik iš pasibjaurėjimo teisingumu ir iš persisotinimo nedorybėmis. Aš pavogiau tai, ko gausiai turėjau ir netgi geresnio; aš ne tiek norėjau naudotis pavogtu daiktu, kiek mėgautis pačia vagyste ir nuodėme.

Šalia mūsų vynuogyno augo kriaušė, pilna vaisių, nepatrauklių nei išvaizda, nei skoniu. Mes, netikę vaikėzai, vėlyvą naktį atėjome jos išpurtyti ir surinkti vaisių – iš pasileidimo mūsų pramogos tęsdavosi iki tokio vėlyvo laiko. Mes nusinėšėme didžiulį nešulį ne tam, kad valgytume (net jeigu kažkiek ir suvalgėme), bet tam, kad išmestume kriaušę; mums patiko tai daryti todėl, kad tai buvo uždrausta.

Štai mano širdis, Dieve, štai mano širdis, kurios tu pasi-gailėjai, kai ji buvo pačioje bedugnėje. Tegu mano širdis pati tau dabar pasako, kodėl ji strengėsi tyčiomis būti bloga, ir nebuvo kitos prielasties tapti jai bloga, kaip tik pats blogio potraukis²⁰. Jis buvo bjaurus, ir aš jį mylėjau; mylėjau savo pražūtį, savo nuopuolį; ne tai, vardan ko smukau, bet savo smukimą. Mano šlykšti siela ištrūko iš tavo apsau-

gos [ir kriti] į pražūtį, siekdama ne to, ką neša nešlovė, bet pačios nešlovės.

V 10. Turi žavesio gražūs daiktai, auksas, sidabras ir kiti; daug reiškia kūnų susilicitime harmonija ir kiekvienam po jūčiui yra savas kiekvieno dailto atitikmuo. Turi grožio laikina garbė, valdymo ir pranašumo galia ir iš čia kylantis keršto troškimas. Tačiau siekiant visų šitų dalykų negalima nutolti nuo tavęs, Viešpatie, ir nepaisyti tavo įstatymo. Gyvenimas, kurį čia gyvename, patinka mums dėl savo grožio, sutinkancio su visu kitu žemišku grožiu. Draugystės ryšiai taip pat yra malonūs, nes sujungia daugelį sielų į vieną. Dėl visų šitų dalykų yra daromos nuodėmės, kai nesaikingas polinkis prie šių žemiausių gėrybių verčia palikti geriausias ir aukščiausias, tai yra tave, Viešpatie mūsų Dieve, tavo tiesą ir tavo įstatymą²¹. Mat ir šios žemiausios gėrybės teikia malonumą, bet ne tokią, kaip tu, mano Dieve, kuris viską sukūrei, juo džiaugiasi teisingi²² ir jis pats yra džiaugsmas teisiųjų širdims.

11. Taigi kai tiriama, kodėl padarytas nusikaltimas, patikima tik tada, kai paaiškėja arba troškimas įsigyti ką nors iš anų žemųjų gėrybių arba baimė jas prarasti. Jos yra gražios ir patrauklios, nors, palyginus su aukštesnėmis ir teikiančiomis palaimą, niekingos ir žemos. Kažkas nužudė žmogų. Kodėl tai padarė? Gal pamilo kažkieno žmoną arba trokšta jo turto arba norėjo apiplėšti, kad turėtų iš ko gyventi, arba bijojo, kad kitas jo neapiplėštų, arba buvo įžeistas ir troško atkeršyti. Argi nužudytų žmogų be priežasties, vien iš malonumo žudyti? Kas tuo patikėtų? Nes ir

kalbant apie tą beprotį ir itin žiaurų žmogų, kuris, kaip sakyta, be jokio reikalo buvo blogas ir žiaurus, vis dėlto nurodyta žiaurumo priežastis: kad nieko neveikiant, nenusilptų ranka ir dvasia. Taigi ką tai reiškia? Kodėl? Kad lavindamas ranką nusikaltimuose, užėmęs miestą, įsigytų garbę, valdžią, turtus; kad nebijotų įstatymų ir nejauستų sunkumų dėl turto stokos ir sąžinės graužimo. Taigi ir pats Katilina nemėgo savo nusikaltimų, bet darė juos vardan kažko kito.

VI 12. Kas gi man patiko tavyje, mano vagnyste, mano naktinis nusikaltime, kurį padariau šešioliktaisiais savo amžiaus metais? Tu nebuvai grožis, nes buvai vagnystė. Ar esi kažkas kita, dėl ko turėčiau kalbėti su tavimi? Gražūs buvo tie vaisiai, kuriuos mes pavogėme, nes jie buvo tavo kūriniai, gražiausias iš visų, visko sukūrėjau, gerasis Dieve, aukščiausia gėrybe ir tikrasis mano gėri; gražūs buvo tie vaisiai, bent ne jų troško vargšė mano siela. Aš turėjau gausybę geresnių, o tuos nuskyčiau tik todėl, kad pavogčiau. Nes nuskintus vaisius išmėčiau, paragavęs vien tik nedorybės, kuria naudodamasis, džiaugiasi. Nes jei kokį nors iš tų vaisių ir įsidėjau į savo burną, tai pasiskaninau nusikaltimu. Ir dabar, Viešpatie, mano Dieve, klausiu, kas mane džiugino toje vagnystėje? Juk joje nėra jokio grožio, jau nekalbu apie tą, kuris yra teisinguose ir išmintinguose poelgiuose, žmogaus protingume, jausmuose, gyvybingame gyvenime; nėra to nuostabumo, kurį turi žvaigždės, puošiančios joms skirtas vietas, žemė ir jūra, pilnos gyvūnų, kurie keičia vienas kitą gimdami ir mirdami; joje nėra net ir to nerobulo, netikro grožio, kurio turi apgaulingos ydos.

13. Juk ir puikybė pamėgdžioja iškilumą, nors tu vie-
nas esi virš visko aukštybių dievas. Argi garbėtroška siekia
ne garbės ir šlovės, nors tu esi šlovintinas labiau už visus ir
garbintas per amžius? Ir galingųjų žiaurumas nori sukelti
baimę, tačiau ko reikia bijoti labiau nei vienintelio Dievo?
Ką galima išplėsti ar ištraukti iš jo valdžios? Kada, kur,
kokiu būdu, kieno pagalba? Ir mylinčiųjų švelnumas iė-
ko atsakomosios meilės. Bet argi yra kas nors švelniau už
tavo malonę ir išganingiau už meilę tavo tiesai, kuri yra
gražesnė ir šviesesnė už viską pasaulyje. Ir smalsumas, at-
rodo, uoliai siekia žinojimo, nors tu geriausiai žinai viską.
Nežinojimas ir kvailumas taip pat slepiasi po paprastumo
ir nekaltumo vardais, nors nėra nieko paprastesnio už tave.
O kas yra nekaltėsnis už tave, jeigu blogųjų priešai yra jų
pačių blogi darbai? Tingėjimas, rodos, siekia ramybės, ta-
čiau tik tu, Viešpatie, duodi tikrą ramybę. Prabanga nori
būti vadinama sotumu ir gausumu, tačiau tik tu esi pil-
natvė ir neišsenkanti gausa neišsenkančio malonumo. Iš-
laidumas dengiasi dosnumo skraiste, tačiau tik Tu esi
dosniausias visų gėrybių dalintojas. Godumas nori valdyti
daug ką, o Tu valdai viską. Pavydas kovoja dėl pranašu-
mo, tačiau kas yra pranašėsnis už Tave? Pyktis ieško ga-
limybės atkeršyti, tačiau kas keršija teisingiau už Tave?
Baimė bijo neįprastos ir netikėtos nelaimės, gresiančios
tiems, kuriuos ji myli ir stengiasi iš anksto pasirūpinti jų
saugumu. Tačiau kas Tau yra neįprasta ir kas netikėta?
Kas gali arskirti Tave nuo tų, kuriuos myli? Ir kur, jeigu
ne pas Tave, yra tvirtas saugumas? Liūdesys kamuojasi
dėl prarastų dalykų, kuriais mėgavosi godumas, nenorė-

damas jų prarasti. Tačiau tik iš Tavęs nieko negalima atimti.
14. Nusideda siela²³, kai nusigręžia nuo tavęs ir už tavęs
ieško to, kas tyra ir skaidru, bet rasti tai gali tik grįžusi prie
tavęs. Iškreiptai pamėgdžioja tave visi, ir kurie nutolsta
nuo tavęs ir kurie pakyla prieš tave. Bet net ir tokiu būdu
tave pamėgdžiodami, jie patvirtina, jog tu esi viso pasaulio
sukūrėjas ir todėl nėra kur nuo tavęs pasitraukti.

Taigi kas toje vagystėje man patiko ir kaip joje – ydin-
gai ar iškreiptai – aš pamėgdžiojau savo Viešpatį? Ar pa-
tiko man pažėisti įstatymą apgaulės būdu, nes įveikti jo
savo galia nepajėgiau? Tarsi belaisvis pamėgdžiojau taria-
mą laisvę, nebaudžiamai darydamas tai, kas buvo uždrausta,
ir tenkindamasis miglota visagalybės regimybė. Štai ver-
gas, bėgantis nuo savo šeimininko ir sekantis paskui šėšėlį.
O puvesiai, o gyvenimo baisumas ir mirties gilybė! Ar gali
patikti tai, kas uždrausta, ir tik todėl, kad tai uždrausta?

VII 15. „Kuo atsilyginsiu²⁴ Viešpačiui“ už tai, kad atgai-
vina visa tai mano atmintis ir mano siela daugiau nebebijo?
Mylėsiu tave, Viešpatie, ir dėkosiu tau, ir išpažinsiu tavo
vardą, nes atleidai man mano nuodėmes ir nusikalstamus
darbus. Dėkoju tavo malonei ir gailestingumui, kad mano
nuodėmės tarsi ledą ištirpdei. Tavo malonei dėkoju ir už
tai, kad neleidai man padaryti kai kurių blogų darbų: o ko
aš nebūčiau padaręs, aš, kuris mėgau blogį dėl jo paties?
Aš skelbiu, kad viskas man yra atleista ir tas blogis, kurį
padariau savo noru, ir tas, kurio nepadariau, tau padedant.
Koks žmogus, suvokiantis savo silpnumą, išdrįs savo ga-
liai priskirti savo tyrumą ir nekaltumą ir dėl to ims mažiau

mylėti tave, tarsi jam mažiau reikėtų tavo gailėstingumo, kurio dėka atleidi nuodėmes visiems į tave atsigręžusiems? Tas, kurį tu pašaukei, kuris sekė paskui tavo balsą ir išvengė tų blogybių, apie kurias dabar skaito mano prisiminimuose ir išpažinimuose, tegu nesijuokia iš manęs, kad mane, sergantį, išgydė tas gydytojas, kuris jam neleido susirgti, arba, teisingiau, neleido taip sunkiai susirgti. Tegu jis pamilsta jį taip pat, o gal dar labiau. Juk mato, kad tas, kurio dėka aš išsigydžiau iš savo nuodėmių negalavimų, neleis jam tų negalavimų patirti.

VIII 16. Kokią naudą aš, vargšas, turėjau kitados iš tų dalykų, kuriuos prisiminęs dabar raustu iš gėdos, o ypač iš tos vagystės, kurioje man labiausiai patiko pati vagystė ir niekas kitas? Juk ir ji buvo niekingas dalykas, ir aš dėl jos buvau dar niekingesnis. Tačiau vienas aš to nebūčiau padaręs – kiek prisimenu savo tuometinę dvasios būseną – vienas niekaip nebūčiau to padaręs. Taigi aš mylėjau draugiją tų, su kuriais kartu tai padariau. Taigi mylėjau ne tik vagystę, bet ir kažką, bet ir tas kažkas buvo niekas. Kas gi iš tiesų yra? Kas pamokys mane, jeigu ne tas, kuris apšviečia mano širdį ir išsklaido jos šešėlius? Kodėl man ateina į galvą klausiti, ginčytis, svarstyti? Jeigu tada būčiau mylėjęs tuos vaisius, kuriuos pavogiau ir jeigu būčiau norėjęs jų prisivalgyti, būčiau galėjęs tai padaryti vienas; jeigu man būtų pakakę padaryti tą nusikaltimą savo paties malonumui, man nebūtų reikėję didinti troškimų niežulį, kasantis į bendrininkus. Tačiau malonumą man teikė ne vaisiai, o pats nusikaltimas, padarytas kartu su kitais nusikaltėliais.

IX 17. Kokia buvo ta dvasios būseną? Iš tikrųjų ji buvo labai šlykšti, ir vargas man, kuris taip žemai puoliau. Bet kas tai buvo? Kas supranta nusikaltimus?²⁵ Mes juokėmės taip, tarsi kas būtų kurenęs širdį, kad apgaudinėjome tuos, kurie net nepamanė, kad mes galime tai padaryti ir karštai piktinosi. Kodėl gi aš džiaugiuosi dėl to, kad padariau tai ne vienas? Gal todėl, kad vienam nelengva juoktis? Nelengva, tačiau ir vieni, ir vieniši žmonės kartais skaniai juokiasi, nors nieko nėra šalia, jeigu prisimena arba įsivaizduoja ką nors labai juokingo. Bet aš vienas to nebūčiau padaręs, niekada nebūčiau padaręs. Štai tavo akivaizdoje, mano Dieve, aš gyvai prisimenu savo dvasios būseną. Vienas aš nebūčiau padaręs tos vagystės, kurioje man patiko ne tai, ką vogiau, o pati vagystė; vienam vogti man nebūtų patikę, nebūčiau to padaręs. O nedraugiška draugystė, nepastebimas dvasios sugedimas, troškimas kenkti vardan juoko ir išdykavimo, noras padaryti kitam žalą, nesiekiant sau naudos, be jokio troškimo atkeršyti, o tik tam, kad kažkas sako: „Eikime, padarykime“, ir gėda nebūti begėdžiu.

X 18. Kas išnarplios šitą kankinančią painiavą? Ji, šlykšti: aš nenoriu į ją gilintis, nenoriu jos matyti. Noriu tavęs, tiesingume ir nekaltybe, graži ir puiki savo garbinga šviesa ir nepasotinamu sotumu. Pas tave yra tikroji ramybė ir nedrumščiamas gyvenimas. Kas įeina į tave, įeina į „savo šeimnininko džiaugsmą“²⁶, ir jau nebijos, o bus laimingas didžiausioje palaimoje. Jaunystėje aš pasitraukiau nuo tavęs, mano Dieve, ir klaidžiojau per daug toli nuo tavo pastovumo, ir tapau pats sau bergėdžia žeme.

TREČIA KNYGA

I 1. Aš atvykau į Kartaginą; aplink mane virte virė tarsī katilas gėdinga meilė. Aš dar nemylėjau, bet norėjau mylėti ir, jausdamas slaptą poreikį, nekencčiau savęs už tai, kad per mažai noriu. Ieškojau, ką galėčiau pamilti, mylėdamas meilę; nekencčiau ramybės ir kelio be spastų¹. Savo viduje buvau išalkęs vidinio maisto, tavęs, mano Dieve, bet ne to maisto troškau, nebuvau išsilgęs negendancių valgių ir ne todėl, kad būčiau buvęs sotus nuo jų: kuo labiau alkau, tuo labiau niekinau. Todėl nebuvo sveika mano siela: išberta votimis ji veržėsi išorėn, apgailėtina, ji godžiai troško pasikasyti į tuos, kurie teikė jausminį malonumą. Bet jeigu jie nebūtų turėję sielos, jų nebūtų buvę galima pamilti.

Man buvo maloniau mylėti ir būti mylimam, jeigu aš galėdavau užvaldyti ir mylinčio būrybės kūną. Aš drumsčiau draugystės šaltinį geismo purvais ir temčiau jo skaidrumą pragariška aistra. Šlykštus ir negarbingas, aš troškau atrodyti žavus ir išsilavinęs. Aš puoliau į meilę, aš troškau jai atsiduoti. Gailestingasis mano Dieve, kokia tulžimi tu, maloningasis, laistei šį mano pasimėgavimą. Juk aš buvau mylimas, aš atėjau į malonumų kalėjimą ir džiaugsmingai užsidėjau sielvarto pančius, kad mane plaktų karštomis geležinėmis rykštėmis pavydas, įtarinėjimai, baimė, pyktis, ginčai.

II 2. Mane patraukė teatriniai vaidinimai, pilni mano nelaimių arvaizdų ir kurstanrys mano degimą. Kas tai yra, kad žmogus nori kentėti, matydamas ką nors graudaus ir tragiško, tačiau nenori pats to patirti? Žiurovers nori kentėti,

matydamas scenoje [tragiškus dalykus], ir pats skausmas teikia jam malonumą. Kas tai yra, jeigu ne apgailėtina beprotybė? Nes juo labiau jaudinasi kiekvienas dėl to, [ką mato], juo mažiau pats yra apsaugotas nuo tokių išgyvenimų. Kai pats vienas kencia [dėl savo bėdų], galima sakyti, jog tai yra nelaimė, o kai kencia kartu su kitais, tai yra gailestingumas². Tačiau koks gali būti gailestingumas išgalvotiems ir scenoje vaidinamiems dalykams? Juk klausytojas nėra kviečiamas padėti, bet tik kartu kentėti, ir [žiūrovas] yra juo palankesnis vaidinimų autoriui, juo labiau kencia. Ir jeigu tos žmonių nelaimės, senos ar išgalvotos, taip vaidinamos scenoje, kad neprivertčia žiurovų kentėti, jis išeina, jausdamas nepasitenkinimą ir priekaištaudamas. Tuo tarpu jeigu [vaidinimo metu] kencia, išlieka dėmesingas ir džiugus.

3. Taigi mylime ašaras ir kentėjimą, nors iš tiesų kiekvienas žmogus nori džiaugtis. Vargi niekas nenori, tačiau nori užjausti, o kadangi užjausti be skausmo negalima, gal todėl kartu yra mylimas ir skausmas? O jis išplaukia iš draugystės šaltinio. Bet kur jis eina? Kur plaukia? Ir kodėl įteka į verdančios smalos srovę, į baisių šlykščių aistrų vėpetą, kur pats keičiasi ir pagal savo pasirinkimą praranda dangišką spalvą, atmetęs ir atsisakęs jos? Taigi ar reikia atsisakyti gailestingumo? Jokiu būdu. Skausmą reikia kai kada mylėti. Tačiau saugokis nešvarumo, mano siela, būdama mano Dievo, mūsų tėvų Dievo globoje, šlovingo ir iškilaus per amžių amžius, saugokis nešvarumo³. Ir dabar aš pasiduodu gailesčiui, bet tada, teatro vaidinimuose, aš džiaugiasi kartu su įsimylėjusiais, kai jie mėgavosi begė-

diškais dalykais, nors visa tai buvo vaizduotės padarinys spektaklyje. O kai jie praradavo vienas kitą, liūdėjau iš gailėsčio kartu su jais; ir vienu ir kitu atveju patirdavau malonumą. Dabar gi aš labiau gailiuosi to, kuris džiaugiasi begėdystėje, negu to, kuris įsivaizduoja žiauriai kencčias, kadangi neteko pražūtingo malonumo ir prarado apgailėtiną meilę. Šis gailėstis, be abejo, yra tikresnis, bet skausmas jame nedžiugina. Nors tas, kuris kencčia dėl svetimo skausmo yra giriamas, kaip atliekąs meilės pareigą, tačiau būdamas iš tikro gailėstingas, jis labiau norėtų neturėti pagrindo gailėsčiai. Jeigu būtų bloga linkintis palankumas – ko būti negali – tada ir tas, kuris tikrai ir nuoširdžiai užjaučia, galėtų norėti, kad būtų vargšų, kuriuos jis galėtų užjausti. Taigi yra kai kada skausmas, kurį reikia užjausti, tačiau niekada nėra tokio, kurį reikia mylėti. Viešpatie Dieve, kuris myli sielas, tavo gailėstis yra daug gilesnis ir tyresnis negu mūsų, nes joks skausmas jo neįveikia ir nepažeidžia. „Bet kas gi tam tinkamas?“⁶⁴

4. Bet aš tada, vargšas, mėgau kentėti ir ieškojau priėmimo liūdesiui: aktorius, vaidinantis svetimą ir išgalvotą skausmą, patiko man labiau ir veikė stipriau, jeigu sukeldavo ašaras. Kas gi keisto, jeigu aš, nelaiminga avis, atskyrusi nuo tavo bandos ir nepakencianti tavo priežiūros, apaugau šlykščiais šašais? Todėl ir mėgau skausmą ne tą, kuris prasismelkia ligi širdies gelmių (aš juk nenorėjau kentėti to, ką mėgau stebėti): klausydamasis apie prasimanytas kancias tarsi kasiausi šašus, o gramdant juos nagais, atsirasdavo uždegimas, pūliavimas ir baisi žaizda. Toks buvo mano gyvenimas, Dieve, bet ar tai buvo gyvenimas?

III 5. O virš manęs sklandė tavo ištikimas ir tolimas gailėstingumas. Kokių nedorybių purvais aš nebuvau apaugęs! Mane vedė šventvagiškas smalsumas, ir palikęs tave, aš atėjau prie netikėjimo bedugnės, prie apgaulingo paklusnumo demonams, kuriems aš aukojau savo blogus darbus. Ir už kiekvieną iš jų tu plakei mane!

Aš išdrišau negi tau skirtų apeigų metu, tarp bažnyčios sienų, degti geismu ir atlikti veiksmus, kurių vaisius buvo mirtis⁵. Už tai tu mane nubaudėi sunkiomis bausmėmis, bet tai buvo niekis, palyginus su mano kalte. O tu, didysis gailėstingume, mano Dieve, mano prieglobsti nuo baisių blogybių⁶, tarp kurių aš klaidžiojau, su išdidžiu pasitikėjimu pasitraukdamas toli nuo tavęs. Aš mylėjau savo, o ne tavo kelius, mylėjau laisvę tarsi pabėgęs vergas.

6. Mane traukė ir tie užsiėmimai, kurie laikomi garbingais: svajojau apie žodines kovas forume, tikėdamasis jose pasižymėti ir susilaukti juo daugiau šlovės, juo melagingesnės būtų mano kalbos. Toks yra žmonių aklumas: girtis savo aklumu. Buvau jau pažengęs [mokydamasis] retoriaus mokykloje, džiaugiausi ir didžiavausi, pilnas puikybės, nors elgiausi jau žymiai ramiau. Viešpatie, tu žinai, nedalyvavau jokiuose „pervertimuose“, kuriais užsiiminėdavo įvairūs „griovėjai“: šis blogas velniškas vardas, buvo tarsi išsilavinimo požymis. Aš gyvenau tarp jų begėdiškai gėdindamasis, kad nebuvau toks, kaip jie; aš buvau su jais, kartais man buvo malonu su jais draugauti, bet jų poelgiais aš visada baisėjausi. Jie įžūliai užsipuldavo dorus naujokus ir išmušdavo juos iš kelio, šiaip sau, žaisdami, sėmdamiesi peino savo piktaivališkam džiaugsmui. Nėra veiksmo labiau

primenancio piktyjų dvasių veiksmus. Taigi nebuvo galima jų pavadinti teisingiau kaip „griovėjais“, nors pirmiau jie patys buvo suvedžioti ir sugadinti, tyčiojantis ir slapta viliojant apgaulingoms dvasioms tais pačiais dalykais, kurių dėka jie mėgsta tyčiotis ir apgaudinėti kitus.

IV 7. Gyvendamas tarp jų, dar nesubrendusio amžiaus, aš studijavau iškalbos knygas, trokšdamas tapti garsiu oratoriumi vardan pražūtingo ir lengvabūdiško tikslu: patenkinti žmogišką tuštybę. Laikydamasis nustatytos mokymosi tvarkos, aš aptikau vieno Cicero⁷ knygą, kurio stiliumi žavisi beveik visi, o dvasia ne taip. Toje knygoje išdėstytas raginimas studijuoti filosofiją, ji vadinasi „Hortenzijus“⁸. Šita knyga pakeitė mano būseną, pakeitė mano maldas ir nukreipė jas link tavęs, Viešpatie; ji permainė mano norus ir mano troškimus. Man staiga tapo bevertės visos mano tuščios viltys: neįtikėtina užsidegusia širdimi aš troškau nemirtingos išminties ir ėmiau kilti, kad grįžčiau prie tavęs. Aš skaičiau šią knygą ne liežuviui paaštrinti (atrodo, pirkau ją už motinos pinigų, jau eidamas devynioliktuosius metus, prieš dvejus metus mirus tėvui), ne liežuviui paaštrinti, nes ji mokė ne kaip kalbėti, o ką kalbėti.

8. Kaip aš degiau, mano Dieve, kaip aš degiau troškimu nuskristi nuo viso, kas žemiška, pas tave. Aš nežinojau, ką tu darai su manim: „Nes tu esi išmintis“⁹. Išminties meilė graikiškai vadinasi filosofija¹⁰, ir šią meilę manyje uždegė ši knyga.

Yra žmonių, kurie dengdamiesi filosofija suvedžioja, jos didžiu, švelniu ir garbingu vardu nuspalvindami ir pagr-

žindami savo klaidas; beveik visi filosofai, gyvenę anais ir ankstesniais laikais yra šioje knygoje paminėti ir parodyti. Čia pasireiškė išgalingas tavo dvasios išpėjimas, pareikštas per tavo ištikimą ir dorą tarną: „Žiūrėkite, kad kas jūsų nesuvedžiotų tuščia ir apgaulinga filosofija, žmonių padavimu bei pasaulio pradmenimis, o ne Kristumi, nes jame kūniškai gyvena visa dievystės pilnatvė“¹¹.

Tuo metu, tu žinai, mano širdies šviesa, man dar nebuvo žinomi šie apaštalo žodžiai, tačiau aš žavėjausi šia knyga, nes ji ragino mane pasirinkti ne vieną ar kitą filosofinę mokyklą, bet pačią išmintį, kokia ji bebūtų: ragino ją mylėti, siekti, užvaldyti ir tvirtai apkabinti. Tos mintys kurstė mane, aš degiau, ir mano įkarštį slopino tik tai, kad ten nebuvo minimas Kristaus vardas, o šitą vardą, Viešpatie, mano išganytojo, tavo Sūnaus vardą, tavo gailėstingumo dėka aš įtraukiau į save kartu su motinos pienu; jis buvo giliai mano vaikiškoje širdyje paslėptas, ir visi kūriniai, kuriuose nebuvo minimas šitas vardas, nors ir kokie meniškai, nudailinti ir teisingi, manęs nepagaudavo.

V 9. Taigi aš nutariau imtis šventojo Rašto ir pažiūrėti, kas tai yra. Ir štai matau išpuikėliams nesuprantamą, vaikams nematomą dalyką: [farsi pastatą], turintį žemą įėjimą, tačiau toliau einant aukštėjanti, apgaubtą paslapčių. Aš negalėjau į jį įeiti, negalėjau palenkti galvos, kad ečiau toliau. Mano žodžiai neatitinka to, ką jaučiau, kai ėmiausi skaityti šventąjį Raštą, bet man atrodė, kad jis nevertas lyginti su prakliniu Cicerono stiliumi. Mano puikybė jo nepriėmė, o protas nepajėgė prasiskverbti į jo gelmes. Nors jis gebė-

jo skleistis kartu su augančiu vaiku, aš nemėgau būti vaiku ir pilnas puikybės įsivaizdavau esąs suaugęs.

VI 10. Taigi aš patekau tarp žmonių, išdidžiai kliebinčių, per daug atsidavusių kūnui ir plepių. Jų kalbos buvo velnio spąstai ir paukščių jaukas, sumaišytas iš skiemenių ir sudarantis vardius: Tavo, Viešpaties Jėzaus Kristaus ir mūsų guodėjos šventosios Dvasios¹². Tie vardai nenuėjo nuo jų liežuvių, tačiau tai buvo tik tuščias garsas ir žodžių skambesys, tuo tarpu jų širdyje nebuvo Tiesos. Jie sakė: „Tiesa, tiesa“, ir daug kalbėjo apie ją, bet niekada jos nebuvo juose. Jie kalbėjo netiesą ne tik apie tave, kuris iš tikrųjų esi tiesa, bet ir apie pasaulio elementus, tavo kūrinis, o jų iš meilės tau turėjau atmesti net ir tuos filosofus, kurie sakė tiesą apie pasaulį, mano tėve, aukščiausiasis geri, visų grožybių grožybe.

O tiesa, tiesa! Iš pačių dvasios gelmių jau tada aš dūsavau dėl tavęs, o anų balsai pastoviai skambėjo man apie tave vieningai, [pateikdami] gausybę storų knygų¹³. Tai buvo patiekalai, tarp kurių man, alkstančiam, atnešdavo saulę ir mėnulį, gražius tavo kūrinis, bet tai buvo tik tavo kūriniai, o ne tu pats, ir netgi ne pirmieji kūriniai. Pirmieji buvo dvasiniai tavo kūriniai, o ne šitie, kūniškieji, nors ir šviesūs ir dangiški.

Bet aš alkau ir troškau net ne tų pirmųjų dalykų, o tavęs pačios, tiesa, kurioje nėra „pasikeitimo ir nėra nė šešelio užtemimo“¹⁴. Man ir toliau nešė tarp tų patiekalų tuos spindinčius vaizdinius; geriau jau reikėjo mylėti šitą saulę, tikrai egzistuojančią mūsų akimis, negu tuos pramanus

sielai, apgautai akių. Tačiau aš valgiau tuos patiekalus, manydamas, jog tai tu, tiesa, be jokio noro, nes nejučiau burnoje tavo skonio – tavęs juk nebuvo tuose tuščiuose prasimanymuose – todėl nepasitotinai jais, o dar labiau jaučiau alkį. Sapnuose valgomas maistas yra panašus į tą, kuris valgomas nemiegant, tačiau miegantys jo nevalgo, nes miega. Tie pramanai jokių būdu nebuvo panašūs į Tave, kaip dabar man kalbi, nes anie buvo kūniški vaizdiniai, netikri kūnai, už kuriuos tikresni yra šitie, tikrieji kūnai, kuriuos matome kūniškomis akimis tiek danguje, tiek ir žemėje. Juos matome kartu su gyvuliais ir paukščiais, ir jie yra tikresni, negu tie, kuriuos įsivaizduojame. Savo ruožtu, tie vaizdiniai yra tikresni negu spėjiojimai apie kitus, dar didesnius ir begalinius dalykus, kurių iš viso nėra. O būtent tais tuščiais dalykais tada buvau maitinamas ir negalėjau pasisotinti.

O tu, mano meile, kurios man reikia, kad būčiau stiprus¹⁵, tu nesitie kūnai, kuriuos matome danguje, nei tie, kurių ten nematome; tu juos sukūrei, bet nelaikai jų svarbiausiais savo kūriniais. Kaip tu esi toli nuo tų mano vaizdinių, nuo nerealių kūnų, kurių iš viso nėra! Tikresni yra įsivaizdavimai kūnų, kurie iš tikro yra, o už juos dar tikresni patys kūnai, bet ir jie – tai ne tu. Ir nesitie, kuri teikia gyvybę kūnams – nors ta gyvybė yra geresnė ir tikresnė nei patys kūnai; tu esi sielų gyvybė, gyvybės gyvybė, gyvenanti pati savimi ir nesikeičianti. Esi mano sielos gyvybė.

11. Taigi kur tu tada buvai ir kaip toli nuo manęs? Aš klaidžiojau toli nuo tavęs, atstumtas net ir nuo pašaro, kuriuo maitinau kiaules¹⁶. Daug geresnės gramatikų ir poetų

pasakėlės nei šitos apgavystės. Nes eilėraščiai ir poemos, ir [pasakojimas] apie skraidančią Medėją iš tiesų yra vertin- gesni negu penki elementai, įvairiai nudažyti atsizvelgiant į penkias „tamsybių olas“, kurių iš viso nėra ir kurios pra- žudo patikėjusių¹⁷. Nes eilėraščius ir poemas aš priskiriu tikram maistui. Net jei deklamavau eiles apie skraidančią Medėją, neįrodinėju [kad tai tiesa]; jei girdėjau deklamuo- jant, netikėjau. O anais dalykais patikėjau, o varge, varge! Kokiais laiprais nusileidau į pragaro bedugnę, kamuojan- mas karščio ir nevilties, nes nežinojau tiesos, nes tavęs, mano Dieve, ieškojau (prisipažįstu tau, kuris pasigailelėjai manęs dar tada, kai negalvojau prisipažinti), nes tavęs ieškojau, remdamasis ne proto išvalgumu, kuriuo tu mane panorai atskirti nuo žvėrių, bet remdamasis kūniškais pojūčiais. O tu buvai mano viduje, giliau nei pati giliausia mano gelmė ir aukščiau nei pats aukščiausias mano aukštis. Su- sidūriau su ta įžūlia ir kvaila moterim iš Saliamono alego- rijos, kuri, sėdėdama prie savo namų durų, sakė: „Valgykite noriai paslėptą duoną ir gerkite saldų vogtą vandenį“¹⁸. Ji suvedžiojo mane, nes matė, jog gyvenu išorėje, priklauso- mas nuo kūniško regėjimo ir gromuliuoju maistą, kurią tas regėjimas teikė.

VII 12. Aš nežinojau kito, to, kas yra iš tiesų ir mano tariamas sumanumas skatino pritari kvailiems apgavikams, kai jie klausinėjo manęs, iš kur yra blogis, ar Dievą riboja kūniška forma, ar jis turi plaukus ir nagus, ar laikytini tei- siais tie, kurie turi daug žmonių, žudo žmones ir aukoja gyvulius¹⁹. Man, neišmanėliui, tai kėlė sąmyšį ir toldamas

nuo tiesos, įsivaizdavau, jog einu į ją. Aš nežinojau, kad blogis yra ne kas kita, kaip gėrio pašalinimas iki tiek, kad jo visai nelieka. Ką kita aš galėjau matyti, jei mano akys matė tik kūną, o siela – tik vaizdinius? Aš nežinojau, kad Dievas yra dvasia²⁰, neturinti ilgyn ir platin einančių są- narių ir neturinti masės, nes masės dalis yra mažesnė nei jos visuma, o jei yra begalinė, tai jos dalis, apribota tam tikra erdve, yra mažesnė už visą begalybę, ir nėra visur visa, kaip dvasia, kaip Dievas. O kas yra mumyse, kas daro mus panašius į Dievą ir kodėl Šventajame Rašte apie mus sako- ma, jog esame sukurti „pagal Dievo paveikslą“²¹, to aš vi- sai nežinojau.

13. Ir nežinojau tikros vidinės tiesos, kuri sprendžia ne pagal įprotį, o pagal teisingiausią Visagalio Dievo įstatymą, pagal kurį nustatomi atskirų kraštų ir laikų papročiai, atitinkantys tuos kraštus ir laikus, nors ji pati yra visur ir visada ta pati, o ne vienur viena, kitur – kita. Pagal ją teisūs yra ir Abraomas, ir Izaokas, ir Jokūbas, ir Mozė, ir Dovy- das, ir visi kiti, kuriuos šlovino Viešpaties lūpos. Netei- siais juos laiko neišmanantys ir vertinantys juos pagal žmogišką šių dienų supratimą²² ir visos žmonių giminės moralę matuojantys savo moralės matu. Taip žmogus, neišmanantis ginkluotės ir nežinantis, kas kokiam kūno daliai skirta, antkelius norėtų užsidėti ant galvos, o šalmą ap- siauti ir niurzgėti, kad jie netinka; arba jei vienos dienos popietę paskelbus šventę, kas nors piktintųsi, kad jam neleidžiama prekiauti, nors tai daryti buvo leista rytą; arba jei kas nors vienuose namuose matytų, jog koks nors ver- gas liečia rankomis daiktus, kurių negalima liesti vyno pil-

stytojui, arba, kad tvarte daroma tai, kas draudžiama daryti prie stalo, piktintusi, jog vienuose namuose ir vienoje šeimoje ne visur ir ne visiems leidžiama daryti tą patį. Pa-našūs ir tie, kurie piktinasi išgirde, jog aname amžiuje teisiesiems buvo leidžiama tai, kas šiame amžiuje neleidžiama. Aniems Dievas leido viena, šitiems – kita, pagal laiko sąlygas, nors ir vieni, ir kiti tarnavo tai pačiai tiesai. Lygiai taip pat vienam žmogui vieną dieną vienuose namuose leidžiami ne tie patys dalykai: vieni ginklai tinka vienai kūno daliai, kiti kitai; kas galima daryti vieną valandą, negalima kita; kas viename kampe leidžiama ir liepiama daryti, kitame draudžiama ir baudžiama. Ar teisingumas yra įvairus ir kintantis?²³ Ne, bet laikas, kurį jis valdo, eina nevienodai. Tai juk laikas, žmonės, kurių žemiškasis gyvenimas yra trumpas²⁴, nepajėgia savo patirties dėka palyginti ankstesnių amžių ir tautų sąlygas, kurių jie nežino, su savosiomis, tačiau galvodami apie mūsų kūną, ar vieną dieną, ar vienus namus, jie lengvai supranta, kas tinka kuriai nors kūno daliai, kokiam laiko momentui, kokiai vietai ar kokiam asmeniui: dėl anų dalykų jie įsiziėdžia, dėl tų sutinka.

14. Tada aš tos tiesos nežinojau ir nekreipiau į ją dėmesio; nors ji visur badė man akis, aš jos nemačiau. Aš kūniau eilėraščius ir man nebuvo leidžiama vartoti kurios nors pėdos ir bet kur, bet skirtinguose metruose buvo skirtingai, o tame pačiame eilėraštyje ne visose vietose tiko ta pati pėda. Menas, kuriuo naudojausi, nebuvo vienur vienoks, kitur kitoks, bet [visos taisyklės] galiojo visur vienu metu. Neįžvelgiau, kad gerieji ir šventieji žmonės, tarnaujantys

teisingumui, iškelia jį ir išaukština, ir neturi sukaupti vienoje vietoje visų savo nurodymų, bet tas pačias tiesas skirtingais laikais išdėsto ir skelbia skirtingai. Būdamas aklas, prieštaravau šventiesiems tėvams, kad jie, kaip jiems liepė ir įkvėpė Dievas, ne tik naudojosi savo meto įstatymais, bet ir skelbė, Dievui apreiškus, būsimus įvykius²⁵.

VIII 15. Argi kada nors, kur nors buvo nereisinga mylėti Dievą „visa širdimi, visa siela, visu protu“, o „savo artimą kaip save patį“²⁶. O begėdiški poelgiai, kurie prieštarauja prigimčiai (tokie buvo Sodomos nusikaltimai²⁷) visur ir visada laikomi smerktiniais ir baustiniais. Jeigu visos tautos tai būtų dariusios, pagal dievišką įstatymą už tokį nusikaltimą būtų buvusios nubaustos, nes Dievas sukūrė žmones ne tam, kad jie taip elgtųsi. Mat tokiu būdu pažėdžiamas pats bendradarbiavimas, kuris mus privalo sieti su Dievu, nes iškreipta aistra išniekina prigimtį, kurią [Dievas] sukūrė.

Begėdiškų poelgių, kurie prieštarauja žmogiškiems pa-pročiams reikia vengti dėl papročių įvairovės, kad visuo-menės ar tautos sandoros, įtvirtintos įpročiu ar įstatymu, negalėtų pažeisti joks piliečio ar svetimtaučio užgaidas. Bet kuri dalis, nesiderinanti su visuma, yra bjauri. O jeigu Dievas liepia daryti ką nors, kas prieštarauja papročiams ar nuo-statoms, tai reikia daryti, net jeigu to niekada nebuvo daryta; jeigu tie dalykai buvo apleisti, reikia juos atnaujinti; jeigu tai nebuvo įteisinta, reikia įteisinti. Jeigu karaliui jo valdo-moje valstybėje leista skelbti įstatymus, kurių nei kas nors iki jo, nei jis pats anksčiau neskelbė, ir paklusti jiems nereiš-

kia elgtis prieš valstybę ir piliečius, atvirksčiai, nepaklūnumas laikomas antivalstybinu poelgiu (juk visose žmonių visuomenėse yra priimta klausyti savo karalių), – juo labiau be jokių abejonių reikia paklusti įsakymams Dievo, valdančio visa, ką jis sukūrė. Kaip žmonių visuomenėje didesnioji dalis turi teisę valdyti mažesniąją, taip Dievas turi teisę valdyti visus.

16. Taip pat ir poelgiuose, kai trokštama pakenkti žmogui, arba jį įžeidžiant arba nuskriaudžiant. Priešas tai dato norėdamas atkeršyti priešui; plėšikas užpuola kelivį, norėdamas apiplėšti ir turėti naudos; nužudomas tas, kurio bijomasi, siekiant išvengti blogio; vargšas [užpuola] turtingesnį iš pavydo; kylantis žmogus – savo varžovą išbaimės, kad taps jam lygus, arba iš nevilties, kad jau susilygino su juo; vien iš malonumo, kurį teikia svetima nelaimė: tai rodo žiūrovai gladiatorių žaidynių, išjuokėjai ir pasiryčiotojai.

Tokie yra svarbiausi nusikaltimai, kuriuos ugdo noras pirmauti, stebėti, mėgautis, nesvarbu ar žmogų užvaldo vienas iš jų, ar du, ar visi trys kartu²⁸. Ir gyvename blogyje, prieštaraudami trims ir septyniems tavo priesakams, tavo „dešimtstrygi lyrai“²⁹, tavo dekalogui, aukščiausias ir saldžiausias Dieve. Bet ką reiškia nusikaltimai tau, kurio negalima sugadinti? Ką reiškia blogi poelgiai, nukreipti prieš tave, kuriam negalima pakenkti? Tu baudi žmones už tai, ką jie padaro prieš save, nes kai nusideda tau, jie nedorai pakenkia savo sieloms, gadindami ir iškreipdami savo prigimtį, kurią tu sukūrei ir sutvarkei. [Jie kenkia sau] ir neišvengiamai naudodamiesi leistiniais dalykais arba degdami

noru naudotis tuo, kas nelaista ir kas prieštarauja prigimtiai³⁰. Jie yra kaltinami tuo, kad mintimis ir žodžiais prieštarauja tau ir šoka prieš lazdą³¹; nutraukę žmonių visuomenės ryšius, jie įžūliai džiaugiasi savo asmeniškėmis simpatijomis ir antipatijomis, kurios priklauso nuo to, kas juos džiugina ar skaudina.

Ir tai įvyksta tada, kai jie palieka tave, gyvenimo šaltini, kuris esi vienintelis ir tikras visumos kūrėjas ir valdytojas, kai asmeniškias išdidumas verčia prisirišti prie vienos dalies, tariamos vienovės³². Grįžti prie tavęs galima dorybės ir nusizeminimo keliu, ir tu apvalai mus nuo blogų įpročių; tu maloniai atleidi išpažįstančiųjų nuodėmes, išklausai įkalintųjų dejonės³³ ir išvaduoji iš grandinių, kurias patys sau užsidėjome, – bet tik tada, jei mes nepakeliame prieš tave tariamos laisvės ragų³⁴, godžiai trokšdami daugiau turėti ir rizikuodami viską prarasti, labiau mylėdami savo nuosavybę nei tave, visų gerį.

IX 17. Tačiau tarp gėdingų poelgių, nusikaltimų ir daugelio neteisybių yra ir nuodėmės tų, kurie eina tobulėjimo keliu. Teisingi teisėjai jas smerkia, vadovaudamiesi tobulumo nuostata, ir giria kaip jaunų pašėlių atžalas, tikėdamiesi gero derliaus. Kai kurie poelgiai gali būti panašūs į nusizėngimus ar nusikaltimus, ir vis dėlto tai nėra nuodėmės, nes jos neįžeidžia nei tavęs, Viešpatie, mūsų Dieve, nei žmonių bendrijos. Sakysim, žmogus įsigijo kokį nors daiktą, tinkamą jo gyvenimo būdui ir laiko sąlygoms, bet mes negalime tvirtinti, kad jis tai darė iš turto troškimo. Arba kiti, remdamiesi jiems duota teisėta galia, nubaudžia

kaltąjį, norėdami jį pataisyti, bet mes negalime tvirtinti, kad jie tai darė, norėdami pakenkti.

Yra daug poelgių, kurie žmonėms atrodo netinkami, o tu jiems pritari savo paliudijimu; ir daug tokių, kuriuos žmonės gūria, o tavo paliudijimu yra smerkiami. Mat dažnai vienokia yra poelgio regimybė ir kitokie pasielgusiojo ketinimai, ir kai kada neiškosios aplinkybių sąsajos.

O kai tu staiga liepi daryti tai, kas neįprasta ir netikėta, ir gal būt tai, ką kitados draudei, nors laikinai nenurodai savo liepimo priežasties ir nors tas įsakymas prieštarauja kokios nors žmonių bendrijos susitarimui, – kas abejojų, jog jį reikia vykdyti, nes tikrai ta žmonių bendrija yra teisi, kuri tarnauja tau. Palaiminti, kurie žino, jog tuos įsakymus davei tu. Nes tavo tarnai daro viską, kad parodytų, ką reikia daryti dabar, arba, kad išpranašautų ateitį³⁵.

X 18. Šito nežinodamas, aš juokiais iš tų šventųjų tarnų ir tavo pranašų. Ir ko gi pasiekiau, juokdamasis iš jų? Tik to, kad susilaukiau tavo pašaipos ir pamažu buvau įtikintas absurdiškiausiais dalykais: tikėjau, kad figos medis vertė, kai skinamas jos vaisius, ir kad moteriškoji to medžio pusė lieja tada ašaras, panašias į pieną. Tačiau jeigu koks nors šventasis suvalgytų šitą vaisių, nuskindą, žinoma, ne jo paties, o svetimomis rankomis, ir tas vaisius susimaišytų su jo viduriais, tai maldos metu, dejuodamas ir riauğedamas, jis iškvėptų iš savęs angelus, o teisingiau, Dievo daleytes. Tos aukščiausiojo ir tikrojo Dievo daleytes taip ir būtų likusios surištos tame vaisiuje, jeigu išrinktieji šventieji nebūtų išvadavę jų savo dantimis ir viduriais. Patikė-

jau, nelaimingasis, jog reikia daugiau galesčio rodyti žemės vaisiams negu žmonėms, dėl kurių jie auga. Ir jeigu koks nors alkstantis, ne manichėjus, paprašytų valgyti, tai už kiekvieną jam duotą kąsnelį reiktų bausti mirties bausme.

XI 19. Ir tu ištesei iš aukštybių savo ranką ir ištraukei mano sielą iš gilios tamsos, kai mano motina, ištikima tavo tarnaitė, verkė dėl manęs tavo akivaizdoje labiau nei motinos apvertkia mirusius savo vaikus. Tikėjimo ir dvasios, kurią gavo iš tavęs, dėka ji matė mano mirtį, ir tu išgirdai ją, Viešpatie. Tu išgirdai ją ir nepaniekinai jos ašarų, kurios liejosi į žemę visur, kur ji meldėsi: tu išgirdai ją. Nes iš kur tas sapnas, kuriame paguodei ją, ir ji sutiko gyventi kartu su manimi ir valgyti prie vieno stalo? Juk to ji nenorėjo daryti, nepritarlama ir smerkdama mano begėdiškus paklydimus. Ji sapnavo, jog stovi ant kažkokios medinės lentos, ir prie jos prieina spindintis, linksmas ir besišypsantis jaunuolis, nors ji tuo metu yra liūdna ir prišlėgta. Jis paklausė, kokia jos kasdieninio liūdesio ir ašarų priežastis, kaip paprastai būna, ne tam, kad kažką sužinotų, o kad pamokytų. Ji atsakė, jog liūdi dėl mano pražūties, o jis liepė nusiraminti ir patarė atidžiai pažiūrėti: ji pamatysianti, jog aš esąs ten pat, kur ir ji. Ji pažiūrėjo ir pamatė, jog aš stoviu šalia jos ant tos pačios lentos.

Iš kur tas sapnas? Ar tai nereiškia, jog tavo ausys atgręžtos į jos širdį? O tu, gerasis ir visagali, kuris taip rūpiniesi kiekvienu iš mūsų, tarsi tai būtų vienintelis tavo rūpestis, ir visais rūpiniesi taip, kaip kiekvienu atskirai.

20. Kodėl, kai ji papasakojo tai, ką regėjo, ir aš bandžiau

itikinti, kad ji nesigrauztų, jog bus ten, kur aš buvau, ji iš karto, be jokių dvejonų atsakė: „Ne, man nebuvo pasakota: kur jis, ten ir tu, bet: kur tu, ten ir jis“. Prisipažįstu tau, Viešpatie, kiek prisimenu ir kiek kartų bandžiau prisiminti tą tavo atsakymą, duotą per mano motiną, jos nepaveikė mano klaidingas aiškinimas, nes ji iš karto pamatė tai, ką reikėjo pamatyti ir ko aš, suprantama, nemačiau, kol ji nepasakė. Tas atsakymas sukretė mane labiau negu pats sapnas, kuriame pamaldžiai moteriai iš anksto buvo nusakytas džiaugsmas, kurį ji patirs kaip paguodą vietoj dabartinės graužaties. Nes turėjo dar praieiti beveik devyneri metai, per kuriuos aš skendau tame purve ir melo tamsybėse. Daug kartų bandžiau atsikelti ir dar skaudžiau kriaunau, o tu tarpu šita dora našlė, pamaldi ir protinga, kokias tu myli, vedama vilties, bet nesiliaudama dejuoti bei verkkti, per visas savo maldų valandas verkė prieš tave dėl manęs ir pasiekė tavo veidą jos maldos³⁶, nors tu leidai kad vis dar mane supytų ir skandintų šita tamsa.

XII 21. Tu tuo metu davei ir kitą atsakymą, kurį aš prisimenu. Aš daug ką praleidžiu, nes skubu pereiti prie to, ką būtinai turiu tau išpažinti, o daug ko neprisimenu. Kitą atsakymą tu davei per savo dvasininką, vieną vyskupą, išaugusį bažnyčioje ir gerai žinantį tavo knygas. Kai mano motina prašė jį, kad teiktųsi pasikalbėti su manimi ir pa-neigų mano klaidingus įsitikinimus, atitrauktų mane nuo blogio ir išmokytų gėrio. (Jis taip darė su tais žmonėmis, kuriuos laikė to vertais), mano atžvilgiu jis atsiskakė tai daryti, ir pasielgė labai protingai, kaip aš vėliau supratau.

Jis atsakė, jog aš nelinkęs klausyti pamokymų, jog esu užsidegęs šia naująja erezija ir kai kuriais klausimais jau išmušiau iš vėžių nemažai nepatyrusių žmonių; apie tai ji pati jam buvo papasakojusi. „Palik jį ten kur yra, tarė jis, tik melskis už jį Dievui. Jis pats skaitydamas pamatys, kokiai tai didelė klaida ir kokia nelaimė“. Jis papasakojo, jog manichėjų suklaidinta jo motina nuo vaikystės atidavė jį jiems, ir jis ne tik perskaitė, bet ir perrašė visas jų knygas, ir jam, be jokių diskusijų ir įkalbinėjimų, pasidarė aišku, kaip reikia bėgti nuo šitos sektos; todėl ir pabėgo.

Kai jis jai tai papasakojo, mano motina nenusiramino, bet ir toliau prašė ir maldavo, gausiai liedama ašaras, kad pamatytų mane ir pasikalbėtų. Tada jis supykęs tarė: „Eik nuo manęs šalin ir gyvenk, kaip gyveni. Negali būti, kad šitaip apvertkiamas sūnus žūtų“. Kalbėdama su manimi ji prisiminavo, jog šituos žodžius priėmė taip, tarsi jie būtų suskambėję iš dangaus.

KETVIRTA KNYGA

I 1. Per šituos metus, nuo devyniolikos iki dvidešimtą štuonerių metų amžiaus, aš klydau ir klaidinau kitus, apsigaudinėjau pats ir apgaudinėjau kitus skatinamas įvairių savo troškimų: atvirai – mokslais, kurie vadinami „laisvaisiais“¹, o slapta tu, kas turėjo apgaulingą tikėjimo vardą. Ten buvo puikybė, čia – prietaringumas, bet ir vienur ir kitur – tuštuma. Ten aš vaikiausi tuščios garbės, plojimų teatre, varžybų eilėmis, pergalės vainiko, beprasmiškų reginių ir nevaržomų aistrų tenkinimo. Čia stengiausi apsavalyti nuo šito purvo, vadinamiesiems šventiesiems ir išrinktiesiems teikdamas maistą, iš kurio jie savo pilve gaminno mums angelus ir dievus, kad jie mus išlaisvintų². Stropiai tuo užsiiminėjau ir dariau kartu su savo draugais, mano ir kartu su manimi apgautais.

Tegu juokiasi iš manęs išpuikėliai, kurių tu dar nepatrenkėi ant žemės ir nesutriuškinau vardan jų išganymo, mano Dieve: aš toliau išpažinsiu savo gėdingus poelgius vardan tavo šlovės³. Leisk man, maldauju, leisk man paklaidžioti praitais klaidų keliais, kiek dar atmenu ir paaukoti tau „padėkos auką“⁴. Kas aš esu be tavęs, jeigu ne vedlys į pražūtį? Kas aš esu, kai man gera, jeigu ne kūdikis, žindantis tavo pieną ir valgantis tavo maistą, kuris niekada neišsenka?⁵ Ir kas yra žmogus, bet koks žmogus, jeigu jis žmogus? Tegu juokiasi iš mūsų stiprūs ir galingi, o mes, silpni ir beturčiai, tegu išpažinsime tau.

II 2. Tais metais aš mokiau retorikos ir godulio nugalėtas

pardavinėjau pergalingą iškalbos meną. Aš labai norėjau, Viešpatie, tu žinai, turėti gerus mokinius, ta prasme, kuria yra vadinami „gerais“, neapsimetinėdamas mokiau juos klasros, ne tam, kad jie pražudytų nekaltąjį, bet tam, kad kai kada apgintų kaltąjį. Dieve, tu matei iš toli, kaip aš klumpu slidžiame kelyje ir kaip spingsi dūmų debesyje mano tikėjimas, kurį rodžiau, mokydamas stropiai siekiančius tušrybės ir ieškančius apgaulės⁶, pats būdamas jų bendrininku.

Tais metais aš turėjau vieną moterį, su kuria gyvenau neteisėtoje santuokoje, bet kurią susiradau, vedamas beprotiškos aistros. Tačiau turėjau tik ją vieną ir jai saugojau lovos ištikimybę. Čia aš savo pavyzdžiu galėjau patirti, kuo skiriasi maloni santuoka, sukurta tam, kad gimtų vaikai, ir aistringa meilė, kai vaikai gimsta prieš norą, nors gimę verčia save mylėti.

3. Dar prisimenu, kaip sykį panorau dalyvauti eilėraščių deklamavimo varžybose ir kažkoks žynys liepė manęs paklausti, kiek aš jam sumokėsiu už pergalę. Atsakiau, jog man šitos šlykščios apeigos yra nemalonus ir nepriimtinos, ir net jeigu už pergalę gaučiau nedylančio aukso vainiką, neleisčiau dėl to net musės nužudyti. O jis ruošėsi savo apeigose paaukoti gyvulius, atrodo, tuo būdu tikėdamasis palenkti mano pusėn demonus. Bet aš atstūmiau šią blogi ne iš meilės tavo tyrumui, mano širdies Dieve⁷. Juk aš dar nemokėjau tavęs mylėti, aš nemokėjau galvoti apie ką nors kitą kaip tik apie kūnišką šlovę. Ar dėl tokių prasimanymų dūsaujanti siela nenusideda be tavęs, nes pati tiki apgaulę, ir „gano vėjus“⁸? Aš nenorėjau, kad dėl manęs būtų aukojamos aukos demonams, kuriems aš pats save aukojau savo

prietais. Ką kita reiškia „ganyti vėjus“, jeigu ne ganyti pačius demonus, tai yra savo klaidomis džiuginti juos ir linksminti?

III 4. Taigi nesilioviau kreiptis patarimų į tuos, kuriuos vadina matematikais; mat jie neatlieka jokių aukojimų ir nesimeldžia jokioms dvasioms, prašydami įkvėpimo, tačiau tikrasis krikščioniškasis pamaldumas jų mokymą atmeta ir smerkia. Gera yra išpažinti tau, Viešpatie, ir sakyti: pasigailėk manęs, išgydyk mano sielą, nes tau nusidėjau⁹, ir nepiktnaudžiauk tavo atlaidumu nusidedant, bet atmink Viešpaties žodžius: „Štai tu esi pasveikęs. Daugiau nebenuosidėk, kad neatsitiktų kas blogesnio“¹⁰. Tuos išganingus pamokymus anie bando sunaikinti, sakydami: „Dangus tau siūncia neišvengiamą prielastį nusidėti“, arba: „Tai padarė Venera arba Saturnas, arba Marsas“. Taigi, anot jų, žmogus, šitas kūnas ir kraujas ir išpuikę puvesiai, yra nekal-tas, taigi kaltas yra dangaus ir žvaigždžių kūrėjas bei tvar-kytojas. O kas gi tai kitas, jei ne tu, mūsų Dievas, saldybė ir teisingumo šaltinis, kuris kiekvienam atsiilygina pagal jo darbus, ir kuris palaužtos bei pažemintos širdies neniekina¹¹.

5. Gyveno tuo metu labai protingas žmogus, gerai išmanantis gydymo meną ir plačiai žinomas¹², kuris, kaip prokonsulas savo ranka uždėjo man tą pergales vainiką ant mano skaudančios galvos; deja, tai jos nepagydė. Nes šitos ligos gydytojas esi tu, kuris priešinėsi išpuikeliams, o nuolankiesiems duodi malonę¹³. Argi ne tu padėjai man šio senyvo žmogaus pagalba? Aš susidraugavau su juo ir emiau stropiai ir įdėmiai klausytis jo samprotavimų (jo kalba

nebuvo puošni, tačiau gyvos mintys darė ją maloniai bei rimtą). Kai iš pokalbio su manimi jis sužinojo, kad aš domiuosi astrologų knygomis, maloniai ir tėviškai ėmė įtikinėti, kad mesčiau jas ir neekvočiau veltui dėmesio ir pastangų šitiems tuštiems dalykams, užuot skyręs juos naudingiems. Jis papasakojo, jog kažkada studijavo šituos mokslus ir jaunystėje netgi keino padaryti juos savo profesija ir pastoviu užsiėmimu; jeigu jau suprato Hipokratą, tai manė galįs suprasti ir šituos mokslus. Tačiau vėliau metė juos ir atsidėjo vien medicinai: mat, pamatė jų melagingumą ir, būdamas rimtas žmogus, nenorėjo užsidirbti sau duoną apgaudinėdamas kitus. „Tu turi retoriką, tarė jis, iš kurios gali gyventi. O šiuo melu domiesi laisva valia, o ne iš gyvenimo būtinybės. Turi tikėti manimi juo labiau, kad aš tą mokslą tobulai išstudijavau, nes ketinai vien tik iš jo gyventi“. Aš jo paklausiau, dėl kokios priežasties daugelis jų pranašautų dalykų pasirodo teisingi, ir jis atsakė, kaip galėjo, jog tai įvyksta dėka atsitiktinumo, visur ir visada esančio daiktų prigimtyje. Kartais kas nors, atsitiktinai atsivertęs kokio nors poeto knygą, netikėtai randa eilėraš-tį, nuostabiai atitinkantį jo rūpeščius, nors iš tiesų tas po-etas rašo visai kitomis temomis ir domisi visai kuo kitu. Taigi ar reikia stebėtis, sakė, jeigu žmogaus protas, veda-mas kažkokios aukštesnės nežinomos jėgos, duoda kai kada atsakymą, atitinkantį klausiančio padėtį bei faktus; tai įvyksta ne meno, o atsitiktinumo dėka.

6. Ir čia tu pasirūpinai manimi, veikdamas jo vardu arba per jį, ir išpraudei mano atmintyje tuos dalykus, kurių aš pats vėliau ieškojau. O tuo metu nei jis, nei mano geriausias

draugas Nebridijus, doras ir tyras jaunuolis, juokdamiesi iš tokių pranašavimų, negalėjo manęs įtikinti, kad jų išsžadėčiau. Man didesnį poveikį darė knygų autorių autoritetas, ir aš tuo metu dar neradau jokio įrodymo, kuris nedviprasmiškai būtų parodęs, jog teisingi jų atsakymai klausiantiems yra padiktuoti arba lemties, arba atsitiktinumo, o ne žvaigždžių stebėjimo meno.

IV 7. Tais metais, kai pirmą kartą savo gimtajame mieste pradėjau mokyti, įsigijau draugą, itin brangų man dėl bendrų polinkių, bendraamžį, panašų žydinčios jaunystės žavumu. Jis dar vaikystėje augo kartu su manimi, kartu ėjome į mokyklą, kartu žaidėme. Bet tada dar nebuvo mano draugas, nors juo nebuvo ir vėliau pagal tikros draugystės supratimą, nes tikra draugystė yra tik ten, kur tu ją įvirtini tarp susijusių tarpusavyje žmonių, paskleidęs mūsų širdyse meilę, atneštą šventosios dvasios, kuri mums yra duota¹⁴. Tačiau buvo miela man ta draugystė, bręstanti bendrų siekimų ugnyje. Mat nuo tikrojo tikėjimo, kurio tiesą sakant, ne tiek daug turėjo šis jaunuolis, patraukiau jį prie prietairinių ir pražūtingų pasakėlių, kurių pomėgį man sielvartingai prikaišiojo mano motina. Ir nuo to laiko jau kartu su manimi klaidžiojo anas žmogus, ir mano siela negalėjo būti be jo. Ir štai tu, persekiojantis tuos, kurie pabėgo nuo tavęs, keršto dievas¹⁵ ir kartu gailestingumo šaltinis, nuostabiais būdais sugebąs patraukti mus prie savęs, tu atėmei tą žmogų iš šio gyvenimo, kai mūsų draugystė vos tebuvo trukusi metus, kurie man buvo saldesni už visas ankstesnio mano gyvenimo saldybes.

8. Ar gali vienas žmogus išvardyti tavo šlovingus darbus, kuriuos jis iš tavęs patyrė? Ką tu tada padarei, mano Dieve, ir kokia nežvelgiama tavo sprendimų gelmė?¹⁶ Krečiamais drugio, jis ilgai gulėjo be sąmonės, išpiltas prakaito. Kadangi niekas nesitikėjo, kad jis pasveiks, jis buvo pakrikštytas, neatgavęs sąmonės¹⁷. Aš nekreipiau į tai dėmesio, manydamas, kad jo siela išsaugos tai, ką gavo iš manęs, o ne tai, kas buvo padaryta su jo bejausmiu kūnu. Tačiau atsitiko visai kitaip. Jis atsigavo ir pasveiko, ir kai tik aš galėjau kalbėtis su juo – o galėjau tuoj pat, kai ir jis galėjo, nes nesitraukiau nuo jo, ir abu negalėjome būti vienas be kito – bandžiau pasijuokti iš jo krikšto, tikėdamasis, kad ir jis pasijuoks kartu su manimi, nes juk priėmė jį, būdamas be sąmonės ir be jausmų. Tačiau jis jau žinojo, kad priėmė krikštą ir su išgąštiu atšlijio nuo manęs kaip nuo priešo. Su netikėtu ir stebėtinu laisvumu jis išpejo mane, kad nekalbėčiau tokių dalykų, jeigu noriu būti jo draugu. O aš, pritrenktas ir sujaudintas, atidėjau visus savo ketinimus, laukdamas, kol jis pasveiks ir tiek atgaus jėgas, kad galėsiu su juo kalbėtis apie ką noriu. Tačiau jis buvo išplėštas iš mano beprotiškų užmačių, kad, mano paguodai, būtų išsaugotas pas tave: po kelių dienų, man nesant, jį vėl ėmė krestti drugys, ir jis mirė.

9. Didelio skausmo buvo aptemdyta mano širdis, ir kur tik žvelgiau, visur buvo mirtis. Ir tėvynė man tapo bausmės vieta, o gimtieji namai – nelaimės būstu, ir visa, ką su juo anksčiau turėjau bendra, be jo virto man neapsakoma kančia. Visur jo ieškojo mano akys ir nerado. Aš nekencčiau visko, kas neturėjo jo, ir kas negalėjo pasakyti: „Štai jis

ateina“, kaip ateidavo visada, kai būdavo išėjęs. Aš pats sau tapau nesuprantama mįslė ir klausinėjau savo sielą, kodėl yra liūdna ir kodėl taip labai mane kamuoja, ir ji nežinojo, ką man atsakyti. Ir jeigu sakydavau: „tūkėk dievą“¹⁸, pagrįstai nepakludavo, kadangi tas mylimas žmogus, kurio netekau, buvo tikresnis ir geresnis už tą vaizduotės padarinį, kuriuo buvo liepiama tikėti. Vien tik veiksmas buvo man malonus, jis atstojė mano draugą ir džiugino mano sielą¹⁹.

V 10. Dabar, Viešpatie, visa tai jau praėjo, ir laikas užgydė mano žaizdą. Ar galiu išgirsti iš tavęs, kuris esi tiesa, ar galiu priglausti savo širdies ausį prie tavo lūpų, kad man pasakytum, kodėl nelaimingiems toks saldus yra veiksmas? Argi tu, nors ir visur būdamas, atmetei kada nors nuo savęs mūsų nelaimės? Tu pasilieki savyje, o mes sukamės išbandymuose. Tačiau jei mūsų veiksmai nepasiektų tavo ausų, nieko neliktų iš mūsų vilties. Taigi kaip atsitinka, kad dejonės, ašaros, dūšavimai ir skundai išaugina saldų vaisių, kurį skiname nuo gyvenimo karybės [medžio]? O gal saldi yra viltis, kad išgirsi mus? Taip įvyksta, kai meldžiamės, nes maldos trokšta pasiekti tave. Bet kaip yra skausme, ką nors praradus, ir liūdesyje, kuris mane tada apsupo? Aš juk nesitikėjau, kad jis atsigaus, ir ne to prašiau savo ašaromis, o tik liūdėjau ir verkiau. Aš buvau nelaimingas, nes praradau savo džiaugsmą. O gal veiksmas, kartus iš prigimties, tampa saldžiu, persisotinus tais dalykais, kuriais ilgai mėgavomės ir kurie dabar mums kelia pasibjaurėjimą?

VI 11. Bet kam visa tai kalbu? Dabar laikas ne klausti,

bet prisipažinti tau. Nelaimingas buvau, ir nelaiminga yra kiekviena siela, supančiota meilės mirtingiems dalykams; ji plyšta, kai jų netenka, ir tada suprantama savo nelaimę, nors nelaiminga buvo ir prieš tai, kol jų neteko. Taip aš gyvenau tuo metu: katčiai verkiau ir tame kartume radau nusiramimą. Toks buvau vargšas, tačiau tas mano varganas gyvenimas buvo man brangesnis už aną mano draugą. Tiesa, norėjau tą gyvenimą pakeisti, tačiau nenorėjau netekti jo labiau nei ko nors kito. Nežinau, ar būčiau norėjęs numirti už jį, taip kaip kalbama apie Orestą ir Pyladą, jeigu tai nėra išgalvota, kurie norėjo kartu vienas už kitą numirti, kadangi atskirai gyventi jiems buvo blogiau už mirtį²⁰. Bet manyje atsirado nežinau koks jausmas, labai šiam priešingas: mane apėmė slegiantis pasišlykštėjimas gyvenimu bei mirties baimė. Manau, jog juo labiau mylėjau aną draugą, juo labiau tarsi baisiausio priešo nenkenčiau ir bijojau mirties, kuri man jį atėmė, ir maniau, jog ji staiga atims visus žmones, kadangi galėjo atimti jį. Prisimenu, jog būtent tai jaučiau. Štai mano širdis, mano Dieve, štai tokia ji iš vidaus. Žiūrėk, nes viską prisimenu, mano viltie, tu, kuris apvalai mane nuo tokių nešvarių jausmų, nukreipdamas mano akis į tave ir išvaduodamas mano kojas iš pinklių²¹. Stebėjaisi, kad kiti žmonės gyvena, o anas, kurį mylėjau ir laikiau tarsi nemirtingu, mirė, ir dar labiau stebėjaisi, kad aš, kuris buvau antrasis anas, gyvenau, anam mirus. Gerai kažkas pasakė apie savo draugą: jis yra „mano sielos dalis“²². Mat aš jaučiau, kad mano siela ir jo siela dviejuose kūnuose, ir todėl man buvo baisu gyventi, nes nenorėjau gyventi, būdamas pusė, ir todėl

gal būt, bijojau mirti, kad nemirtų visas tas, kurį labai mylėjau²³.

VII 12. O beprotybe, nemokanti mylėti žmonių žmogiskai! O kvailas žmogau, nemokantis kantriai pakelti žmogiškos lemties! Toks aš tada buvau. Todėl blaškiausi, verkiau, kankinausi ir neradau nei ramybės, nei išsigelbėjimo. Nešiojaisi perkirstą ir kraujuojančią savo sielą, nepakenčiančią tokio nešiojimo, ir neradau vietos, kur ją padėti. Ji nerasdavo poilsio nei žavingose giraitėse, nei žaidimuose, nei dainose, nei saldžiai kvėpiančiuose soduose, nei puotose, nei lovos ar miego malonumuose, pagaliau nei knygoje ar eilėse. Man viskas buvo atgrasu, net pati dienos šviesa, ir kas tik nebuvo tuo, kuo buvo anas, atrodė nedora ir šlykštu, išskyrus liūdesį ir ašaras, nes tik jos suteikdavo šiek tiek nusiramimimo. Kai iš jų ištraukdavau savo sielą, prislėgdavo mane sunki mano nelaimės našta. Žinojau, kad reikia ją pakelti prie tavęs, Viešpatie, ir tuo jai padėti, bet nei norėjau, nei pajėgiau to daryti, juo labiau, kad negalvočiau apie tave kaip apie kažką patikimą ir tvirtą. Nes tai buvau ne tu, o tuščias įsivaizdavimas, ir mano suklydimas buvo mano dievas. Jei bandydavau ją ten padėti, kad pailsėtų, ji krisdavo per tuštumą ir vėl užgriūdavo mane, ir aš buvau sau tarsi nelaiminga vieta, kur negalėjau būti ir iš kur negalėjau išeiti. Kur mano širdis galėjo pabėgti nuo mano širdies? Kur aš galėjau pabėgti nuo paties savęs? Kur nebūčiau sekęs pats paskui save? Vis dėlto pabėgau iš tėvynės. Mažiau jo ieškojo mano akys ten, kur nebuvo įpratusios matyti, mat iš Tagastos miesto atvykau į Kartaginą.

VIII 13. Laikas nepraeina tuščiai ir nesirita beprasmiškai, nepalikdamas pėdsako mūsų jausmuose: jis atlieka dvasioje nuostabių darbus. Dienos ateidavo ir praeidavo viena po kitos, ir ateidamos bei praeidamos pasėdavo manų nyje kitas viltis ir kitus prisiminimus. Aš pamažu ėmiau pratintis prie senųjų malonumų, ir mano dabartinis skausmas ėmė užleisti jiems vietą; atsirado, tiesa, ne nauji skausmai, tačiau priežastys naujiems skausmams. Argi ne todėl anas skausmas taip lengvai ir giliai prasiskverbė į mano širdį, kad aš išliečiau [tarsi vandeni] savo sielą į smėlį, pamildamas mirtingą būtybę taip, tarsi ji būtų nemirtinga? O juk labiausiai mane gydė ir teikė jėgų naujųjų draugų paguoda, su kuriais kartu mėgau daryti tai, ką mėgau daryti vietoj tavęs: visas tas nesibaigiančias pasakas, nuolatinę apgaulę, kurios begėdiškais prisilietimais buvo tvirkinamas²⁴ mūsų protas, ir [iš godaus smalsumo] peršėjo mūsų ausys. Jeigu kas nors iš mano draugų mirdavo, šita pasaka nesibaigdavo.

Buvo dar ir kiti dalykai, kurie traukė mano sielą: kartu kalbėtis ir juoktis, rodyti kilnų abipusį paslaugumą, kartu skaityti gražias knygas, kartu išdykauti ir kartu rodyti tarpusavio pagarbą, kartais nesutarti, tačiau nejauciant neapykantos, taip kaip žmogus nesutaria pats su savimi (tokie reti nesutarimai vedė į ilgalaikius sutarimus); kartu mokytis ir mokyti, su ilgesiu laukti nesančių ir su džiaugsmu sutikti atėjusių. Tokie mylinčių ir mylimų širdžių ženklai, matomi veide, kalboje, akyse, daugybėje patrauklių gestų, tarsi deglas uždega širdis ir iš daugelio padaro vieną.

IX 14. Štai ką mes mylime drauguose ir mylime taip, kad žmogus jaučiasi esąs kaltas, jeigu neatsako į meilę, nieko neprašydamas iš kito, išskyrus palankumo įrodymus. Iš čia tas liūdesys, jeigu kas miršta, iš čia skausmo tamsa; malonumas virsta kartybe, kurios prisotina širdis: prarastas mirusiųjų gyvenimas virsta gyvųjų mirtimi. Laimingas, kuris myli tave, o draugą tavyje, o nedraugą dėl tavęs²⁵. Tik tas nepraranda nieko brangaus. Kam visi brangūs tame, kurio prarasti negalima. O kas tai yra, jeigu ne mūsų Dievas, Dievas, kuris sukūrė dangų ir žemę ir užpildė juos savimi, nes užpildydamas juos savimi ir sukūrė juos²⁶? Tavęs nepraranda niekas, nebent tas, kuris tave palieka, o kadan- gi palieka, kur eina ir nuo ko bėga, jeigu ne nuo tavęs mylinčio prie tavęs rūstaujančio? Argi kur nors jis neras tavo įstatymo, jį baudžiančio? O tavo įstatymas yra tiesa ir tu esi tiesa²⁷.

X 15. Dorybių Dieve, atgrėžk mus ir parodyk savo veidą, ir būsimė išgelbėti²⁸. Nes kur besikreiptų žmogaus siekla, visur jį atsirems į skausmą, jeigu neatsirems į tave, ir net jeigu atsirems į gražius dalykus, [jie atneš skausmą], jeigu bus už tavęs ir už jos pačios. Tačiau ir tu gražių dalykų nebūtu, jeigu jie nebūtu iš tavęs. Visi dalykai atsiranda ir išnyksta, o atsiradę tarsi pradeda būti ir auga, kad tobuletų, o tapę tobuli, sensta ir žūsta; ir nors ne viskas sensta, viskas žūsta. Taigi kai atsiranda ir siekia būti, kuo greičiau auga, kad būtų, tuo labiau skuba, kad nebūtų. Toks yra jų [buvimo] būdas. Tokį jiems davėi, nes jie yra dalis dalykų, kurie neegzistuoja visi kartu, bet vieni išaida-

mi, o kiti ateidami jie veikia kaip visuma, kurios dalys yra. Štai taip atsiranda ir mūsų kalba, susidedanti iš atskirų garsų. Nesusidarytų kalbos visuma, jeigu vienas, anksčiau skambėjęs žodis nepasitrauktų, kad ateitų kitas. Tegu šlovina tave dėl visų šitų dalykų mano siela, Dieve, viso kūrėjau²⁹, bet tegu prie jų neprisiriša meilės ryšiais, paskatinta kūno pojūčių. Mat, jie eina, kur ejo, – j nebūti, ir drasko ją pražūtingais troškimais, nes ir pati nori būti ir mėgsta ilsėtis tarp tų, kuriuos myli. O juose nėra kur būti, nes jie nestovi vietoje: jie bėga tolyn, ir kas juos gali pavyti, skatinamas kūno pojūčių? Arba kas gali išlaikyti net ir tai, kas yra čia pat? Mat lėti yra kūno pojūčiai, todėl kad jie yra kūno pojūčiai: toks yra jų būdas. Jų pakanka tik tam, kam jie buvo sukurti, tačiau nepakanka tam, kad sulaikytų tai, kas skuba nuo paskirtos pradžios ligi paskirtos pabaigos. Mat jie girdi tavo žodį, kuriuo buvo sukurti: „Nuo čia ir ligi čia“³⁰.

XI 16. Nesiblaškyk, mano siela, ir neleisk apkursti savo širdies ausiai nuo savo tuštybės skambesio. Klausykis ir tu: pats žodis šaukia, kad grįžtum ten, kur yra nedrumščiamos ramybės vieta, kur nepaliekama meilė, jeigu ji pati nepaliekia. Štai vieni dalykai išnyksta, kad jų vietoje atsirastų kiti ir kad iš visų šitų dalių susidarytų pasaulio visuma. „Ar aš kur nors išeinu?“, sako Dievo Žodis. Ten pastaryk savo būstą, ten patikėk visa, ką turi, mano siela, nuvarginta galų gale apgavystėmis. Tiesai atiduok tai, ką turi iš tiesos, ir nieko nepradžūdysi, ir sužydės visa, kas tavyje buvo nuvytę, ir bus išgydyti visi tavo negalavimai, ir bus sustiprin-

ta visa, kas tavėje yra silpna, bus atnaujinta ir pritvirtinta prie tavęs ir nepaliks tavęs, kur beėtų, bet stovės su tavimi ir išliks prie tvirto ir visada išliekančio Dievo³¹.

17. Kodėl paklydusi seki paskui savo kūną? Tegų jis pats geriau apsigręžia ir seka paskui tave? Visa, ką sužinai iš jo, yra daliniai dalykai, jie malonūs, tačiau tu nepažįsti visumos, kuriai jie priklauso. Jei tavo kūno pojūčiai galėtų apimti visumą, o nebūtų, kaip bausmė tau, teisingai apriboti sugebėjimu suvokti tik dalį visumos, tai tu norėtum, kad visa, kas dabar egzistuoja, praėtų, kad galėtum labiau mėgautis visuma. Juk ir tai, ką kalbame, tu girdi kūno pojūčiu, ir nori, kad atskiri skiemėnys keistų vienas kitą, o ne stovėtų vietoje, nes nori išgirsti visą kalbą. Taip ir visi dalykai, kurie sudaro vieną kokią nors visumą, neegzistuoja visi vienu metu tame, ką jie sudaro; visuma džiugina labiau nei atskira dalis, jei tik būtų galima tą visumą vienu metu aprėpti. Bet dar geresnis yra tas, kuris tą visumą sukūrė – mūsų Dievas: jis nenuceina, nes nėra kas jį pakeičia.

XII 18. Jeigu tau patinka kūnai, šlovink dėl jų Dievą, ir nukreipk savo meilę į jų kūrėją, kad dėl tų, kurie tau patinka, nenustotum patikęs [jų kūrėjui]. Jeigu patinka sielos, tebūna jos mylimos Dieve, nes pačios savaime yra kintančios, o jame sustoja ir įsitvirtina: kitaip eitų ir praėtų. Taigi tebūna mylimos jame. Prie jo nusivesk su savimi tas, kurias gali ir pasakyk joms: „Ji mylėkime; jis visa tai sukūrė, ir jis yra netoli“. Sukūrė, bet nepasitraukė: kas iš jo atsirado, jame yra. Taigi kur jis yra? Kur galima paragauti tiesos? Jis giliai širdyje, bet širdis pasitraukė nuo jo. Taigi sugrįžkite,

veidmainiai, į širdį ir prisiglauskite prie to, kuris jus sukūrė³². Kodėl veržiatės į nepraeinamus klystkelius? Kur einate? Tas gėris, kurį mylite, yra iš jo. Bet gera ir saldu yra tik tiek, kiek tai susiję su juo; ir pagįstai taps kartumu, nes neteisinga mylėti tai, kas yra iš jo, palikus jį patį. Kodėl jūs vėl ir vėl norite vaikščioti sunkiais ir pavojingais keliais? Ten nėra ramybės, kur jos ieškote. Laimingo gyvenimo iškote mirties zonoje: jo ten nėra. Kaip gali būti laimingas gyvenimas ten, kur nėra gyvybės?

19. Čia nusileido pats mūsų gyvenimas ir pašalino mūsų mirį ir sunaikino ją savo gyvybės galia. Suskambėjo jo balsas, šaukiantis grįžti pas jį, į jo slaptavietę, iš kur atėjo pas mus, pirmiausia įeidamas į Mergelės iščias, kad ten susijungtų su juo žmogiškoji prigimtis, mirtingas kūnas, tam, kad nebūtų amžinai mirtingas. Ir iš ten jis išėjo tarsi jaunikis iš vestuvinio kambario, džiaugdamas kaip milžinas, kuriam skirta eiti savo keliu³³. Jis nedelsė, bet bėgo [pas mus] šaukdamas žodžiais, darbas, mirtimi, gyvenimu, nusileidimu ir pakilimu, šaukdamas grįžti pas jį. Jis pasitraukė mums iš akių, kad grįžtume į savo širdį³⁴ ir ten jį rastume. Jis išėjo, ir štai jis yra čia. Jis nenorėjo, ilgai būti su mumis ir nepaliko mūsų. Jis išėjo ten, iš kur niekada nebuvo išėjęs, nes pasaulis atsirado per jį³⁵, ir jis atėjo į tą pasaulį išgelbėti nusidejėlių³⁶. Jam prisipažįsta mano siela ir jis ją gydo, nes ji jam nusidėjo³⁷. Žmonių sūnūs, kaip ilgai jūsų širdys bus apsunkintos?³⁸ Gyvenimas nusileido prie jūsų, argi jūs nenorite pakilti ir gyventi? Bet kur jums bekilti, jeigu jau aukštai pakilote ir jūsų gerklės burnoja dangui³⁹? Nusileiskite, kad galėtumėte pakilti, ir kilkite

prie Dievo: juk jūs nukritote kildami prieš jį. Pasakyk jiems tai, tegu jie verkia ašarų slėnyje⁴⁰; patrauk juos su savimi prie Dievo, nes tai, ką kalbi, yra iš Šventosios Dvasios, jeigu kalbi degdamas meilės ugnimi.

XIII 20. Aš tada nežinojau šito ir mylėjau žemesnįjį grožį; ėjau į bedugnę ir sakiau savo draugams: „Argi mes mylime ką nors kita, o ne grožį? O kas yra gražu? Ir kas yra grožis? Kas traukia mus ir pririša prie tų dalykų, kuriuos mylime? Jeigu nebūtų juose grožio ir žavesio, jokių būdu nepatrauktų mūsų prie savęs“. Stebėjau ir mačiau, jog pačiuose kūnuose gražu yra tai, kas tarsi išreiškia visumą, tačiau kita vertus, gražu ir tai, kas derinasi su kitais dalykais, taip kaip kūno dalis derinasi prie viso kūno, apavas prie kojos ir panašiai. Tos mintys prasiveržė iš pačių mano sielos gelmių, ir aš parašiau „Apie grožį ir tinkamumą“, dvi ar tris knygas. Tu žinai, Dieve, nes aš jau pamiršau. Nebeturiu jų: jos nežinia kada ir kur dingo.

XIV 21. Kas mane paskatino, Viešpatie, mano Dieve, paskirti tas knygas Hierijui, Romos oratoriui? Aš nepažinojau jo asmeniškai, bet mylėjau už jo didelę mokslinę šlovę. Buvau girdėjęs ir kai kuriuos jo pasisakymus, kurie man labai patiko. Dar labiau jis man patiko todėl, kad patiko kitiems, kurie šlovino jį stengdamiesi, jog būdamas siras, pirmiau išmokęs puikiai kalbėti graikiškai, vėliau tapo puikiu lotynų kalbos oratoriumi ir didžiausiu žinovu filosofijos mokslų. Taigi giriama žmogų galima mylėti ir nematant. Argi ta meilė į klausančiojo širdį patenka iš kal-

bančiojo burnos? Jokių būdu. Mylintysis uždega savo meile kita. Todėl ir myli tą, kuris šlovinamas, nes tiki, kad šlovinimui atsiranda ne iš apgaulės, o iš meilės to, kuris šlovina.

22. Taip aš tada mylėjau žmones, pasikliaudamas žmonių nuomone, o ne tavimi, mano Dieve, kuriame niekas neapsigauna. Tačiau kodėl jis buvo šlovinamas, visai kitaip, negu gatsus lenktynių vėzikas arba populiarus [cirko] medžiotojas? Tai buvo rimti pagyrimai, kokių aš norėjau išgirsti apie save. Nenorėjau, kad mane girtų ir mylėtų taip kaip aktorius, nors aš pats juos gyriau ir mylėjau. Vis dėlto aš pats labiau norėjau būti nežinomas arba nekenčiamas, negu šitai mylimas. Kaip mano siela gali pasverti ir paskirstyti tokią įvairią ir skirtingą meilę? Kodėl aš kitame myliu tai, ko tuo pačiu metu nekenčiu, ko norėčiau išsižadėti ir nuo savęs atstumti? O juk mes abu esame žmonės? Gerą arklį galima mylėti ir nenorint tapti juo, net jeigu šitai būtų įmanoma, tačiau to negalima pasakyti apie aktorį, kuris yra mūsų, žmonių, giminės. Taigi kitame žmoguje myliu tai, ko savyje nekenčiu, nors ir esu žmogus? Didelė bedugnė yra žmogus, kurio visi plaukeliai, Viešpatie, yra tavo suskaičiuoti, ir nė vienas iš jų pas tave nepraups. Tačiau plaukus suskaičiuoti yra lengviau negu žmogaus jausmus ir jo širdies judesius.

23. O Hierijus priklausei tai oratorių rūšiai, kuriuos aš taip mylėjau, kad pats troškau būti tokiu. Aš klaidžiojau puikybėje ir buvau nešiojamas visokių vėjų⁴¹, ir visiškai nepastebimai buvau tavo vedamas. Ir aš kur man žinoti ir kaip be dvejonų prisipažinti, jog aš labiau jį mylėjau dėl giriančiųjų meilės negu dėl pačių dalykų, dėl kurių jis bu-

vo giriamas? Jeigu tie patys žmonės būtų jį ne gyre, o smerkę ir pasakoję apie jo sugebėjimus su panieka ir pasibaurėjimu, aš nebūčiau užsidėgęs jam meile, nors nei jo sugebėjimai, nei jis pats nebūtų tapę kitokiais: kitokie būtų buvę tik pasakojančiųjų jausmai.

Štai kur padėta netvirta siela, neprisirišusi prie tvirtos tiesos. Priklausomai nuo to, kur pučia žodžių ir minčių vėjai, ji yra nešama, sukama, mėtoma pirmyn ir atgal, jai užstojama šviesa, ir ji nemato tiesos. Ir štai ji prieš jus.

Man tada buvo labai svarbu, kad mano veikalas ir mano užsiėmimai taptų žinomi anam žmogui: jo pritarimas būtų dar labiau mane uždegęs, o nepritarimas būtų įžeidęs mano tuščiagarbę širdį, neturinčią atramos tavyje. Tačiau noriai svarsčiau, sukiodamas prieš savo mąstymo akis, klausimą apie grožį ir tinkamumą, ir žavėjausi visu tuo, nereikalau-damas pagyrimo.

XV 24. Tačiau šitame didingame darbe, tavo kūrinyje, nemačiau ašies, Visagali, kuris vienintelis darai stebuklus⁴². Mano mintys klaidžiojo tarp materialių kūnų ir remdamasis fiziniais pavidalais, aš nustačiau ir atskyrčiau, jog „gražu“ yra tai, kas gražu savaime, o „tinkama“ yra tai, kas derinasi su kuo nors kitu. Paskui aš atsigrėžiau į dvasios prigimtį, tačiau klaidinga nuomonė, kurią turėjau susidaręs apie dvasinius dalykus, kliudė matyti tiesą. Tiesos akivaizdybė man badyre badė akis, tačiau aš kreipiau savo karščiuojančią protą nuo nematerialių dalykų prie linijų, spalvų ir didelių dydžių, o kadangi nepajėgiau jų matyti savo dvasioje, maniau, jog aš negaliu matyti ir savo dvasios. Mylė-

jau ramybę, kylančią iš dorybės, ir nekėnčiau nesantarvės, kylančios iš ydingumo. Pirmojoje aš mačiau vienybę, kurią, kaip man atrodė, sudarė racionalus protas, tikroji tiesa ir aukščiausias gėris. Antrojoje mačiau skirtybę, kurią sudarė kažkokia irracionalaus gyvenimo substancija ir aukščiausias blogis. Vargšas, maniau, jog tai ne tik substancija, bet ir kažkoks gyvenimas, egzistuojantis be tavęs, mano Dieve, kai tuo tarpu visa yra iš tavęs⁴³. Vienybę aš pavadinu monada, kaip tam tikrą protą be lyties skirtumo, o skirtybę pavadinu diada: tai – pyktis, vedantis į nusikaltimus ir geismas, vedantis į paleistuvystę⁴⁴. Pats nesupratau, ką kalbu. Aš nežinojau ir nesuvokiau, kad blogis nėra substancija, ir kad mūsų protas nėra aukščiausias ir nekintantis gėris.

25. Nusikaltimas yra ydingas sielos judesys, postūmis veiksmui, į kurį siela veržiasi įžūliai ir maištingai, o paleistuvystė yra nesaikingas sielos geismas ir mėgavimasis kūniškais malonumais. Jeigu racionalusis protas pats yra ydingas, tai gyvenimą sutepa klaidos ir neteisingos nuomonės. Būtent toks tada buvo mano protas, kai nežinojau, kad jį reikia nušviesti kita šviesa, kad jis priartėtų prie tiesos, nes jame pačiame nėra tiesos. Nes tu uždegi mano žibintą, Viešpatie; tu, mano Dieve, apšvieti mano tamsybes ir iš tavo pilnatvės mes viską gauname⁴⁵. Tu esi tikroji šviesa, kuri apšviečia kiekvieną žmogų, ateinantį į šį pasaulį, nes tavyje nėra jokių atmainų ir jokių sambėrėškų⁴⁶.

26. Bet aš veržiausi prie tavęs ir buvau tavo atstumiamas, kad paragaučiau mirties⁴⁷, nes tu priešini esi išpuikiams⁴⁸. O argi nebuvo puikybė, kai stebėtinos beprotybės apimtas aš samprotavau, jog iš prigimties aš esu tokia

pat būtybė kaip ir tu? Turėjau galimybę keistis ir tai mačiau aiškiai iš to, jog labai troškau būti išmintingas, kad iš blogesnio tapčiau geresnis. Tačiau labiau norėjau tave laikyti galinčiu keistis negu pripažinti, kad aš nesu tokia pat būtybė, kaip tu. Taigi buvau tavo atstumiamas ir tu lenkai žemyn mano vėjavaikišką sprandą. Vaizdavaisi kūniškus pavidalus ir, pats būdamas kūnas, kaltinau kūną, būdamas klaidžiojanti dvasia, negrįžau prie tavęs. Klaidžiodamas klaidžiojau tarp tų, kas neegzistuoja nei tavėje, nei mano įje, nei kūne. Juos sukūrė man ne tavoji tiesa, bet manoji tuštybė, remdamasi kūnu. Aš klausiau mažų ištrikimų tau vaikų, savo piliečių, iš kurių bendrijos pats to nežinodamas buvau pašalintas, aš klausiau jų, nelemtas plepys: „Kodėl klysta siela, kurią sukūrė Dievas?“ Nenorėjau, kad manęs būtų paklausta: „Kodėl klysta Dievas?“ Labiau norėjau įrodyti, jog tavo nekintanti prigimtis labiau yra linkusi klysti, negu pripažinti, jog mano kintanti prigimtis savo noru išklysta iš kelio ir už tai nubaušta, daro klaidas.

27. Man buvo tada dvidešimt šešeri ar dvidešimt septyneri metai, kai baigiau rašyti šią knygą, sukiodamas mintyse prasimanytus pavidalus, kurie padarė kurčiomis mano širdies ausis. Aš bandžiau priversti jas, saldžioji tiesa, girdėti giliai viduje skambančią tavo melodiją. Mąstydamas apie tai, kas „gražu“ ir „tinkama“, aš troškau atsitoti ant kojų ir išgirsti tave ir džiaugte džiaugtis jaunikiu balsu⁴⁹, bet negalėjau: mano klaidų balsai šaukė mane išorėn, o puikybės svoris vertė kristi žemyn. Tu nesuteikėi mano ausims džiaugsmo bei linksmybės ir neapsidžiaugė mano kaulai, nes nebuvo pažeminti⁵⁰.

XVI 28. Kokia man buvo nauda iš to, kad apie dvidešimtus gyvenimo metus man pateko į rankas Aristotelio veikalas „Dešimt kategorijų“⁵¹ šią knygą man minėjo Kartaginitis retorius, mano mokytojas, ir kiti mokytį žmonės, sprogdami iš susižavėjimo, todėl aš svajojau apie ją, kaip apie kažką didingo ir dieviško – ir aš kalbėjaisi apie šitas kategorijas su tais žmonėmis, kurie sakėsi vos jas supratę, ir tai tik padedami išsilavinusių mokytojų, kurie ne tik aiškino jas žodžiais, bet ir piešiniiais smėlyje, – aš pastebėjau, jog jie negali man pasakyti nieko naujo, ko aš nebūčiau pats skaitydamas supratęs. Man atrodė, jog šitoje knygoje labai aiškiai kalbama apie substancijas: pavyzdžiui, kas yra žmogus ir kokie jo požymiai; kiek pėdų siekia jo ūgis; jo giminystės ryšiai: kieno jis yra brolis; kokioje vietoje jis yra; kada jis gimęs; jo padėtis: stovi ar sėdi; jo būklė: apsiavęs ar ginkluotas; ką daro, ką patiria. Tos devynios kategorijos, kurių pavyzdžius čia pateikiau, arba pagrindinė substancijos kategorija, apima gausybę reiškinų.

29. Kokia man buvo iš to nauda? Greičiau, žala. Nes maniau, jog ir tave, mano Dieve, nuostabiai paprastą ir nekintantį, kaip ir visus kitus egzistuojančius dalykus, galima paaiškinti tomis dešimčia kategorijų. Bandžiau tave laikyti subjektu, priklausančiu tavo didybei ir grožiui, tarsi tu būtum kūnas, turintis tokias savybes. O juk tavo didybė ir grožis – tai tu pats, tuo tarpu kūnas ne todėl yra didelis ir gražus, kad yra kūnas: net jeigu būtų mažesnis ir mažiau gražus, vis tiek liktų kūnu.

Taigi melas buvo visa tai, ką galvojau apie tave, o ne tiesa; mano, vargšo, prasimanymai, o ne tavo, palaiminto-

jo, atramos. Tu paliepei, ir taip atsitiko su manimi: žemė man augino erškėčius ir usnis, ir vargdamas aš užsidirbau savo duoną⁵².

30. Kokia man buvo nauda iš to, kad aš tada perskaičiau visas knygas iš tų mokslų, kurie vadinami laisvaisiais? Niekingas blogųjų aistrų vergas, pats perskaičiau ir supratau visa, ką tik galėjau perskaiyti. Džiaugiausi jomis ir nesupratau, iš kur jose yra tai, kas yra teisinga ir tikra. Stovėjau nugara į šviesą, ir veidu į tai, kas buvo apšviesta; taigi mano veidas, žiūrintis į tai, kas apšviesta, apšviestas nebuvo. Tu žinai, Viešpatie, mano Dieve, ką aš sužinojau, be didelių pastangų ir be kitų žmonių pagalbos, apie retoriką ir dialektiką, apie geometriją, muziką ir aritmetiką. Ir gebėjimas greitai suvokti, ir proto išvalgumas – tavo dovanos, bet aš ne tau jas skyriau. Tie sugebėjimai labiau tarnavo ne mano naudai, bet mano pražūčiai, nes aš troškau valdyti didelę dalį savo turto ir nesaugojau tau savo jėgų, bet iškeiliau nuo tavęs į tolimą šalį, kad išikvočiau tuos turtus geidulingiems troškimams⁵³. Kokia man nauda buvo iš tų gerų dalykų, jeigu nemokėjau jais gerai naudotis? Pamačiau, jog tuos mokslus sunkiai supranta net ir stropiausi mokiniai; kai bandžiau tuos dalykus aiškinti, atsirado vos vienas, pats garbingiausias, kuris mano aiškinimą pakankamai greitai suvokė.

31. Kokia man buvo nauda iš to, kad aš maniau, jog tu, Viešpatie, teisybės Dieve, esi didžiulis, šviesus kūnas, o aš – nuolauža nuo šito kūno? Baisi nesąmonė! Bet toks aš tada buvau, ir neraustu, mano Dieve, pripažindamas tavo akivaizdoje tavo gailėstingumą mano atžvilgiu ir šaukda-

masis tavęs: aš juk neraudau tada, aiškindamas žmonėms savo piktžodžiavimus ir prieštaraudamas tau.

Kokia man buvo nauda iš mano proto, gyvai, be jokios mokytojo pagalbos narpliojusio šitas supainiotas knygas, jeigu aš begėdiškai ir šventvagaiškai klydau dorybės moksloose? Argi kenkė tavo vaikeliams daug lėtesnis protas, jeigu jie per daug nenutoldavo nuo tavęs, tavo bažnyčios lizde saugiai bręsdami, augino meilės sparnus, maitindamiesi sveiku tikėjimo maistu⁵⁴.

O Viešpatie, mano Dieve, tavo sparnų pavėsyje mes atgausime viltį: globok mus ir nešk mus. Tu neši, tu neši, mažus savo vaikus iki pat senatvės, nes mūsų stiprybė esi tu; kai stiprybė yra tik mūsų, ji – silpnybė. Mūsų gėris visada yra pas tave, ir kai mes nusigręžiame nuo jo, pasukame į klystkelius. Grįšime pas tave, Viešpatie, ir neiškrypsime, nes pas tave visas mūsų gėris, kuriuo esi tu pats; mes nebijome, kad mums nebus kur grįžti, nes mes kritome žemyn, ir mums nesant nesugriuvo mūsų namai, tavo amžinybė⁵⁵.

PENKTA KNYGA

I 1. Priimk mano išpažinimų auką iš mano liežuvio, kuriam suteikėi pavidalą ir kurį paskatinai išpažinti tavo vardą, ir išgydyk visus mano kaulus, idant sakyty: „Viešpatie, kas panašus į tave“¹. Juk tas, kuris išpažįsta tau, neatskleidžia tau, kas vyksta jame, nes užsklęsta širdis nesulaiko tavo akies, o žmonių atšiaurumas neatstumia tavo rankos, bet tu panorėjęs atleidi ją pasigailėdamas arba bausdamas, ir nėra nė vieno, galincio „pasislėpti nuo tavo karščio“². Bet tešlovina tave mano siela, idant mylėtų tave, ir teišpažįsta tau tavo gailėstingumo darbus, idant šlovintų tave. Nesiliauja ir nenuryla šlovinusi tave visa tavo kūrinija: nei jokia dvasia savo burna, atgręžta į tave, nei gyvi padarai, nei negyvi kūnai burna tų, kurie stebi juos, idant pakiltų tavjje iš nuovargio mūsų siela, atsirėmusi į tai, ką survėrei, ir perėjusi pas tave, kuris tai survėrei nuostabiu būdu: ten atgaiva ir tikroji stiprybė.

II 2. Teeina ir tebėga nuo tavęs neturintys ramybės nedorėliai. Tu juos regi ir atskiri šešėlius, ir štai – visa gražu ir kartu su jais, nors jie ir koktūs³. Ir kuo jie tau pakenkė? Arba kaip sutėrė tavo valdas, teisingas ir vientisas nuo dangaus iki pat [pasaulio] pakraščių? Iš tiesų, kur gi jie bėgo, bėgdami nuo tavo veido? Arba kur tu jų nerastum? Bet jie bėgo, idant neregėtų tavęs, regincio juos, ir apakę susidurtų su tavimi – juk tu neapleidi nieko iš to, ką survėrei – susidurtų su tavimi neteisieji ir būtų teisingai sudrebinti: išsisukę nuo tavo švelnumo jie atsimuša į tavo tiesumą bei

ipuola į tavo griežtumą. Žinoma, jie nežino, kad visur kur esi tu, kurio neriboja jokia erdvė, ir tu vienintelis esi šalia net ir tų, kurie nutolo nuo tavęs. Tad teatsigrėžia ir tetėško tavęs, nes tu neapleidai savo kūrinijos taip, kaip jie aplėido savo kūrėją. Teatsigrėžia patys, ir štai tu esi ten, jų širdyje, sunkių kelionių beraudančių tavo glėbyje: ir tu maloningas šluostai jiems ašaras, o jie dar labiau rauda ir džiūgaujau raudodami, nes tu, Viešpatie, o ne koks žmogus, kūnas ir kraujas, bet tu, Viešpatie, kuris sukūrei, atnaujini juos ir paguodi. Ir kurgi aš buvau, kai ieškojau tavęs? Tu buvai priešais mane, o aš buvau nutolęs ir nuo savęs ir negalėjau surasti savęs: juo labiau tavęs!

III 3. Savo Dievo akivaizdoje papasakosiu apie tuos dvidešimt devintuosius savo gyvenimo metus. Į Kartaginą jau buvo atvykęs toks vienas manichėjų vyskupas, vardu Fautas, didelės „velnio žabangos“⁴, ir daugybė žmonių, sužavėti saldžiakalbystės, įsipainiodavo į jas. Nors aš tą saldžiakalbystę ir gyriau, tačiau skyriau nuo dalykų, kuriuos godžiai troškau išmokti, tiesos, ir stebėjau, ne kokiam kalbos inde, bet kokio mokslo man siūlo užkirmsti tasai pagarsėjęs tarp jų Faustas. Mat gandai man apie jį jau buvo pranešę, kad jis esąs didis visų gerbtinų mokslų žinovas ir ypač išmanęs laisvuosius menus. Ir kadangi aš buvau perskaitęs daugybę filosofų raštų ir laikiau juos sudėtus atmintyje, kai kuriuos iš jų [paimtus] dalykus lygindavau su tomis ilgomis manichėjų pasakomis ir man įtikimesni atrodė [teiginiai] tų, kurie „tiek įstengė žinoti, kad galėjo vertinti pasaulį“, nors

„visiškai neatrado jo Viešpaties“⁵. Nes didis esi, Viešpatie, ir dėmiesi nusizeminusius, o iškilusius atpažįsti iš tolo, ir prisiartini tik prie sutrintų širdyje⁶, ir neranda tavęs išpuikėliai, net jei iš savo smalsaus mokslingumo būtų suskaičiavę žvaigždes bei smėlio smiltis, būtų išmatavę žvaigždynų plotus ir ištyrę dangaus šviesulių kelius.

4. Jie tai tyrinėja savo proto ir gabumų, kuriuos tu jiems davei, dėka ir daug dalykų atrado bei prieš daugybę metų paskelbė, kokią dieną, kurią valandą, daliniai ar pilni bus saulės ir mėnulio užtemimai. Ir apskaičiavimai jų neapgaavo. Įvyko taip, kaip jie buvo numatę. Jie surašė atrastus dėsnius, o šie skaitomi ir šiandien, ir jais remiantis iš anksto pranešama, kuriais metais, kurį metų mėnesį, kurią mėnesio dieną, kurią dienos valandą ir kokia dalimi užtems mėnulis ar saulė: ir įvyks taip, kaip numatoma. Žmonės stebisi šiais dalykais, neišmanantys jų nustėrsta, o išmanantys džiūgauja ir puikuojasi, savo bedievišku pasipūtumu traukdami ir toldami nuo tavo šviesos, prieš tiek laiko iš anksto numato būsimą saulės užtemimą ir nemato, kad patys temsta jau dabar – juk jie neklausia dievobaimingai, iš kur turi gebėjimą, kurio dėka tai tyrinėja – o ir atradę, kad juos survėrei tu, neatsiduoda tau, idant galėtum išsaugoti tai, ką survėrei, nepaaukoja tau savęs tokių, kokiais patys yra save padarę, ir nenuveda savo puikybės kaip „paukščių“ ir kaip „jūros žuvų“ savo smalsavimų, dėl kurių „apvalkšto slaptus gelmės takus“, ir savo pasileidimo kaip „lauko galvijų“⁷, idant tu, Dieve, édrįoji ugnie, sunaikintum jų mirtingas aistras atkurdamas juos nemirtingumui.

5. Bet jie nepažįsta kelio, tavo žodžio, per kurį survėrei

tai, ką jie skaičiuoja, juos pačius, kurie skaičiuoja, juslę, kurios dėka mato tai, ką skaičiuoja, ir protą, kurio dėka skaičiuoja; o „tavo išminčiai nėra saiko“⁸. Pats Vienatinis tavo Sūnus „tapo mums išmintimi, teisumu ir pašventimumu“⁹, buvo priskaičiuotas tarp mūsų ir mokėjo cicsoriui mokesčius. Jie nepažįsta šio kelio, kuriuo nusileistų nuo savęs prie jo ir per jį pakiltų pas jį. Nepažįsta šio kelio ir manosi esą iškilę ir šviečiantys kartu su žvaigždynais, bet štai nugarinėjo žemėn ir „aptemo neišmani jų širdis“¹⁰. Jie pasako daug teisingų dalykų apie kūrinių, tačiau neiško dievobaimingai tiesos, kūrinių kūrėjos, ir dėl to neranda; arba jei randa, tai, kad ir pažinę Dievą, negarbina jo „kaip Dievo“ ir nedėkoja jam, bet „tuščiai svarstydami paklysta“ ir sakosi esą išminčiai, sau priskirdami tai, kas priklauso tau, ir dėl to siekia su savo didžiai iškrypsiu aklumu ir tau priskirti tai, kas yra jų, tai yra primeta melagystes tau, kuris esi tiesa, „nenykstancio Dievo šlovę išmaino į nykstancio žmogaus, paukščių, keturkojų bei šliužų arvaizdus“¹¹, tavo „tiesą iškeičia į melą“ ir lenkiasi bei tarnauja „veikiau kūrinių nei kūrėjui“.

6. Tačiau iš jų buvau išmokęs daugybę tiesų, kurias jie atskleidė [tyrinėdami] kūrinių, ir jas man pagrįsdavo skaičiais, metų laikų tvarkinga kaita ir regimi žvaigždynų pavirtinimai. Aš jas lygindavau su Manio teiginiais, kurių jis daugybę surašė apie šiuos dalykus didžiai svaichodamas, ir neaptrikdavau jokio pagrįsto nei saulegrąžos bei lygadienio, nei šviesulių užtemimo, nei kitų tokio pobūdžio dalykų, kuriuos buvau išmokęs iš pasaulietinės išminties knygų, paaiškinimo. Ten man buvo liepiama tikėti, bet

tai neatitiko apskaičiavimais ir akimis patikrintų įrodymų ir buvo didžiai skirtinga.

IV 7. Nejau, „Viešpatie, tiesos Dieve“¹², kas tik pažįsta šiuos dalykus, jau ir patinka tau? Juk nelaimingas žmogus, kuris žino visa tai, tačiau nepažįsta tavęs; o laimingas tas, kuris pažįsta tave, net jei visų tų dalykų ir nežino; o tasai, kuris pažįsta ir tave, ir tuos dalykus, nėra dėl jų laimingesnis, o laimingas tik dėl tavęs vieno, jei pažinęs tave garbina kaip tave ir dėkoja, ir nepaklysta tuščiai svarstydamas. Juk kaip tas, kuris žino, [ką reiškia] turėti medį, ir dėkoja tau už tai, kad naudojasi juo, nors ir nežino, kelių uolekčių jis aukštumo arba kaip plačiai išsišakojęs, yra geresnis už tą, kuris jį išmatuoja ir suskaičiuoja visas jo šakas, tačiau nei jį turi, nei pažįsta arba myli jo kūrėją, taip kvaila abejoti, kad tikintis žmogus, kuriam priklauso viso pasaulio turtai ir kuris lyg ir nieko neturėdamas, tačiau glausdamasis prie tavęs, kuriam tarnauja visa kas, turi visa, net jei nežino, kaip sukasi Didieji Grįžulo Ratai, žinoma, yra geresnis už dangaus matuotoją, žvaigždynų skaičiuotoją ir elementų svėriką, nepaisantį tavęs, kuris sutvarkei visa, [žiūrėdamas] saiko, skaičiaus ir svorio.

V 8. Tačiau kas prašė nežinia kokį manichėją rašyti ir apie tuos dalykus, kurių nežinant galima buvo išmokti dievotumo? Juk tu pasakei žmogui: „Štai, dievotumas yra išmintis“¹³. Jis būtų galėjęs jo nežinoti, net jei ir būtų tobulai išmanęs anuos dalykus: tačiau kadangi neišmanė nė jų, nors ir drįso begėdiškai jų mokytį, visiškai negalėjo

pažinti jo. Juk tuštybė yra garsinti tuos pasaulietinius, net jei ir žinomus, dalykus, o dievotumas – išpažinti tave. Išklędęs iš tokio kelio, jis tiek daug kalbėjo apie tuos dalykus, kad jį sudirbo tie, kurie tikrai juos išmanė, ir [taip] tapo aišku, koks jo išprusimas kituose, paslaptingesniuose, dalykuose. Jis nenorėjo būti menkai vertinamas, bet stengėsi įtikinti, kad jame asmeniškai visa savo galia esanti Šventoji Dvasia, tavo tikinčiųjų guodėja ir turtintoja. Taigi kai buvo atskleista, kad jis apie dangų ir žvaigždes, apie saulės ir mėnulio judėjimą prikalbėjo klaidingų dalykų, nors tai ir nėra susiję su religijos mokymu, vis tiek turėtų būti pakankamai aišku, kad jo užmačios buvo šventvagiškos, kadangi jis skelbė ne tik jam nežinomus, bet ir iškreiptus dalykus su tokia beprotiška pūkybės tuštybe, kad stengėsi juos priskirti sau nelyginant dieviškam asmeniui.

9. Kai aš giržiu, jog vienas ar kitas brolis krikščionis neišmano tų klausimų ir vieną dalyką suvokia vietoj kito, su kantrumu žiūriu į jo nuomonę ir matau, kad jam nekenkia, jei jis kartais nenusimano apie kūniškos kūrinijos padėtį bei savybes: kad tik apie tave, „Viešpatie, visa ko sutvėriau“¹⁴, netikėtų nebūtais dalykais. Tačiau kenkia, jei mano, kad [kūniškos kūrinijos pažinimas] susijęs su pačiu tikėjimo mokymo pavidalu, ir drįsta atkakliai tvirtinti tai, ko nežino. Bet ir tokį silpnumą tikėjimo lopsyje ramsto motina meilė tol, kol naujas žmogus išauga į „tobulą vyrą“¹⁵ ir nebegali būti „nešiojamas bet kokio mokymo vėjo“¹⁶. Tačiau kas nemanytų, kad pasibijaurėtina ir sutramdytina yra baisti beprotybę to, kuris išdrįso tapti tokiu mokytoju, įkvėpėju, vedliu ir vadovu tų, kuriuos įtikino tais dalykais,

kad jo sekėjai mano, jog seka ne kokiū nors žmogumi, bet tavo Šventąja Dvasia, kartą nurvėrus jį kalbant iškreiptus dalykus? Aš vis dėlto dar nebuvau aiškiai patyręs, ar remiantis jo žodžiais galima paaiškinti ilgesnių ir trumpesnių dienų bei naktų kaitą, pačios nakties ir dienos kaitą, šviestulių užtemimus ir visus kitus tokio pobūdžio reiškinius, apie kuriuos buvau skaitęs kitose knygose, taip, kad jei kartais būtų buvę galima, man būtų likę neišku, ar yra taip, ar kitaip, tačiau savo tikėjimui [sustiprinti] dėl jo šventumo, kuriuo tikėjau, būčiau teikęs pirmenybę jo autoritetui.

VI 10. Ir beveik devynerius metus, kol klausiausi jų klaidiojantis protu, perdėtai laukiau atvykstant šio Fausto. Mat kiti iš jų, su kuriais man teko susidurti, šalindamiėsi mano užduotų klausimų apie tokius dalykus, žadėjo man tokį žmogų, kuriam atvykus ir su kuriuo pasikalbėjus visai lengvai ir suprantamai bus išnarioti ir šie, ir dar didesni, jei kartais juos užduočiau, mano klausimai. Taigi kai jis atvyko, patyriau, kad jis yra malonus, patraukliai kalbant žmogus, daug saldžiau čiauškiantis tuos pačius dalykus, kuriuos jie paprastai pasakoja. Bet ką gi mano troškuliui [numalšinti galėjo pasiūlyti] šis grakščiausias vertingų taurių pilsytojas? Mano ausys jau buvo sočios tokių kalbų, ir man neatrodė, kad jos geresnės dėl to, kad buvo geriau pasakytos, ir teisingos dėl to, kad iškalbingos, o jo siela išmintinga dėl to, kad jo veido išraiška prideranti, o kalba daili. Tie, kurie man jį pasiūlė, nebuvo geri vertintojai, ir jis jiems pasirodė protingas ir išmintingas, nes smagino juos kalbėdamas. Buvau pažinęs ir kitos rūšies žmonių,

kurie įtarinėja net ir tiesą ir nenori patikėti ja, jei ji pareikiamą sutvarkyta ir turtinga kalba. O mane, mano Dieve, tai tu stebėtinai ir slaptai keliais jau buvai pamokęs, ir tikiu, kad tu mane išmokei dėl to, kad [tai] yra tiesa, ir be tavęs nėra jokio kito tiesos mokytojo, kur ir iš kur ji benušvintų. Taigi aš iš tavęs jau buvau išmokęs, kad neturi atrodyti, jog pasakoma kas nors teisingo dėl to, kad tai pasakoma iškalbingai, ir pasakoma kas nors klaidingo dėl to, kad nedarniai skamba lūpomis tariami žodžiai; kita vertus, [ne reikia manyti], kad kas nors teisingo pasakoma dėl to, kad neapdorota kalba, ir klaidingo dėl to, kad kalba nuostabi, bet [žinotina], jog išmintis ir kvailumas egzistuoja lygiai taip pat, kaip naudingas ir nenaudingas maistas, o pateikti juos galima tiek išdailintais, tiek nedailintais žodžiais taip, kaip ir vieną, ir kitą maistą tiek miestietiškuose, tiek kaimietiškuose induose.

11. Taigi mano godulį, su kuriuo tiek laiko laukiau to žmogaus, iš tiesų tenkino svarstančiojo susijaudinimas ir aistra bei tinkami žodžiai, kurie jam, [norinčiam] apvilkti mintis, nesunkiai atėdavo į galvą. Aš džiūgavau ir kartu su daugybe kitų arba net labiau už daugybę kitų šlovinau jį ir aukštinau; tačiau man buvo apmaudu, kad klausytojų minioje negalio pateikti jam ir pasidalyti su juo mane jaudinančiais klausimais draugiškame pokalbyje, išklaudydamas [pašnekovo nuomonę] ir atsakydamas į ją. O kai galėjau [padaryti] tai, ir su mano bičiuliais tuo metu, kai toks abipusis svarstymas tiko, man pavyko patraukti jo dėmesį ir aš išdėčiau kai kuriuos mane jaudinančius klausimus, pirmiausiai patyriau, kad šis žmogus neišmano laisvųjų

menų, išskyrus gramatiką, o ir tą labai ribotai. Buvo skaitęs kelias Cicerono kalbas, vos kelias Senekos knygas ir kai kuriuos poezijos kūrinius bei tuos savo sekros veikalus, kurie buvo parašyti taisyklinga lotynų kalba. [Prie to] dar prisidėjo kasdienės kalbėjimo pratybos. Dėl to [jam] ir pakako iškalbos, kuri dėl mokėjimo valdyti savo gabumus ir kažkokio prigimtinio sąmojingumo tapdavo dar malonesnė ir dar labiau viliodavo. Ar taip yra, kaip atmenu, Viešpatie, mano Dieve, mano sąžinės teisėjau? Mano širdis ir mano atmintis prieš tave, kuris tada vedei mane gilioje savo apvaizdos paslapyje ir jau tada „grėžei prieš mano veidą“¹⁷ gėdingus mano paklydimus, idant juos re-gėčiau ir jų neapkėčiau.

VII 12. Nes po to, kai man tapo pakankamai aišku, kad jis neišmano tų menų, kuriuose, kaip maniau, yra pa-sižymėjęs, pradėjau netekti vilties, kad jis gali man paaiš-kinti ir išspręsti mane jaudinančius klausimus; žinoma, net ir jų neišmanydamas, jis būtų galėjęs būti tikrai dievobai-mingas, bet tik jei nebūtų buvęs manichėjas. Jų knygos išties pilnos nesibaigiančių pasakų apie dangų, žvaigždynus, saulę ir mėnulį: aš jau nebemiau – ko didžiai troškau, – kad jis, palyginęs su skaitmeniniais įrodymais, kuriuos bu-vau perskaitęs kur kitur, gali tiksliai paaiškinti, ar veikiau yra taip, kaip rašoma Manio knygoje, ar tos knygos yra bent jau tiek pat pagrįstos. Tačiau kai aš pasiūliau jam apmąstyti ir apsvaryti tuos klausimus, jis labai kukliai neišdrįso net prisiimti tokios naštos. Mat jis žinojo, jog nežino tų dalykų, ir nesigėdijo prisipažinti. Jis nebuvo iš

tų plepių, kokių daug teko iškęsti, kurie bandė man tai išaiškinti ir nepasakė nieko. Jo „širdis“¹⁸, jei ir „nebuvo teisi“¹⁹ tavo akivaizdoje, tai bent jau labai apdairi savo pa-čios atžvilgiu. Nebuvo visiškai nežinantis apie savo neži-nojimą ir nenorėjo neapgalvotai ginčydamasis įklimpti į tokią padėtį, iš kurios nei galėtų kaip nors išsiskuti, nei nesunkiai grįžti atgal: dėl to jis man patiko dar labiau. Juk prisipažįstančio žmogaus drovumas gražesnis nei tai, ką aš norėjau sužinoti. Ir tokį aš jį aptikdavau visuose sudėtinges-niuose bei įmantresniuose klausimuose.

13. Taigi įkarštis, su kuriuo ėmiausi Manio veikalų, atlego. Dar labiau nusivylęs kitais jų mokytojais po to, kai tas pagarsėjęs žmogus šitaip pasirodė daugybėje mane jaudinusių klausimų, ėmiau susitikinėti su juo dėl susido-mėjimo, kuriuo jis degė literatūrai, kurią aš jau dirbdamas retoriūmi tuo metu dėščiau Kartaginos jaunuomenei, ir skaityti su juo tiek tas [knygas], kurias jis norėjo, nes buvo girdėjęs [apie jas], tiek tas, kurias pats maniau esant tinkamas tokių polinkių [žmogui]. Šiaip jau, pažinus šį žmogų, žlugo bet koks mano bandymas pažengti toje sekteje į priekį, kaip buvau nusprendęs pirma. Nenuitiko taip, kad aš visiškai atsiskyriau nuo jų, bet lyg ir nerasdamas nieko geresnio, nusprendžiau kol kas taikytis su ta padėtimi, į kurią, kad ir kokiu būdu tai būtų atsitikę, buvau įklim-pęs, tol, kol nenušvis kas nors tokio, ką būtų labiau verta pasirinkti. Taip tasai Faustas, kuris daugeliui buvo tapęs „mirties žabangomis“²⁰, nei norėdamas, nei žinodamas, bu-vo pradėjęs narplioti maņasias, kurių buvau sučiuptas. Mat tavosios rankos, Dieve mano, tavo apvaizdos paslapyje

neapleido mano sielos, o iš mano motinos širdies krauju per jos ašaras tau buvo aukojama dienomis ir naktimis, ir tu stebėtinai pasielgei su manimi. Tu taip pasielgei, Dieve mano. Nes Viešpaties „ištiesinami žmogaus žingsniai ir jis mėgs jo kelią“²¹. Arba kas pasirūpins išganymu, jei ne tavo ranka, atkurianti tai, ką sukūrei?

VIII 14. Taigi tu pasielgei su manimi taip, kad aš buvau įtikintas vykti į Romą ir vėčiau ten dėstyti tai, ką dėčiau Kartaginėi. Ir aš nepraeisiu pro šalį neišpažinęs tau to, kas mane įtikino, nes ir čia reikia apmąstyti bei pagarbinti giliausias tavo paslaptis ir nuolatinį tavo gailestingumą mums. Vykti į Romą norėjau ne dėl to, kad tikinantys tai [padaryti] draugai žadėjo man didesnes pajamas ir didesnę garbę, nors ir šie dalykai tada viliojo mano dvasią. Didžiausia ir beveik vienintelė priežastis buvo ta, kad girdėjau [kalbant], jog ten jaunuomenė mokosi ramiau ir griežtesnė tvarka neleidžia jiems netvarkingai ir įžūliai įsiveržti į svetimo mokytojo pamoką, ir apskritai draudžiama [pasirodyti], jei mokytojas nėra davęs sutikimo. Kartaginėje, priešingai, mokinių savivalė yra šlykšti ir nesuvaldoma: įsiveržia begėdiškai ir beveik kaip pasiutę sujaukia tvarką, kurią kiekvienas [mokytojas] yra įvedęs mokinių labui. Dėl savo stebėtino bukumo jie pridaro daugybę neteisėtų dalykų, už kuriuos reiktų bausti pagal įstatymus, jei jų neužtartų įpratimas, atskleidžiantis, jog jie yra dar labiau apgailėtini dėl to, kad daro, tarytum būtų leistina, ko tavo amžinasis įstatymas neleis niekada, ir mano, jog daro tai nebaudžiami, nors juos baudžia jau pats aklas elgesys, ir jų

bausmės nepalyginamai sunkesnės už jų nusikaltimus. Taigi mokydamasis aš nenorėjau turėti tokių įpročių, o dėstytojaudamas buvau priverstas kęsti tai iš kitų. Todėl man norėjosi važiuoti ten, kur, kaip tvirtino visi tie, kurie žinojo, tokių dalykų neatsitinka. Tačiau iš tiesų tai tu, „mano vilkite ir mano dalia gyvųjų žemėje“²², norėdamas, kad aš pakeiččiau gyvenamąją vietą vardan savo sielos išganymo, plakei mane Kartaginoje, idant aš ištrūkčiau iš ten, ir išstatei Romos pagundas, idant jos mane parrauktų. Veikei tu per žmones, mylinčius mirusį gyvenimą, kurie vienur elgėsi beprotiškai, o kitur žadėjo tuščius dalykus, ir, idant „ištiesintum mano žingsnius“²³, slapčia naudojaisi tiek jų, tiek mano sugedimū. Nes tie, kurie drumstė mano ramybę, buvo apakinti bjauraus įsiūčio, o tie, kurie kvietė imtis ko kito, atsidavė žeme: o aš buvau tas, kuris čia bodėjausi tikra nelaimė, o ten ieškojau netikros laimės.

15. Tu žinojai, Dieve, kodėl aš išvykstu iš čia ir keliauju ten, bet neatskleidei to nei man, nei mano motinai, kuri karčiai apraudojo mane išvykstantį ir nulydėjo iki pat jūros. Ji tvirtai įsikibo į mane, norėdama arba gražinti atgal, arba vykti kartu su manimi, o aš apgavau ją, apsimesdamas, jog nenoriu palikti bičiulio, kol šis neišplauks pakilus vėjui. Aš sumelavau motinai – ir kokiai motinai! – ir ištrūkau, nes tu man ir šitai gailestingai atleidai, saugodamas mane, pilną nelemto purvo, nuo jūros vandens iki pat tavo malonės vandens, idant, man juo nusiprausęs, išdžiūtų motinos akių upeliai, kuriais dėl manęs ji tau kasdien laistė žemę po savo veidu. Tačiau aš vos įtikinau ją, atsisakinėjančią grįžti be manęs, pasilikti tą naktį netoli mūsų laivo esan-

čioje palaimintajam Kiprijonui pašvęstoje koplytėlėje. Bet tą naktį aš slapta išvykau, o ji ne: liko meldamasi ir verk-dama. Ir ko gi ji tavęs prašė, Dieve mano, jei ne neleisti man išplaukti? Tačiau tu giliai nusprendęs ir išklusęs jos troškimo esmę nepasirūpinai tuo, ko ji prašė tada, idant padarytum mane tokį, kokio ji prašė visada. Papūtė vėjas, išpūtė mūsų bures ir paslėpė nuo mūsų akių krantą, ant kurio ji rytą šėlo iš skausmo ir tvindė tavo ausis skundais bei aimanomis, kurių jos nepaisė: tuo tarpu tu traukei mane mano aistromis, idant būtų padarytas galas toms aistroms, o jos kūniškas troškimas teisingai buvo plakamas kančių rimbo. Juk ji, kaip ir visos motinos, bet daug labiau už daugelį kitų, mėgo, kad aš būčiau šalia jos, ir nežinojo, kokių džiaugsmų jai ketini suteikti iš mano nebuvimo. Nežinojo ir dėl to verkė ir vaitojo, ir tos kančios parodė joje [esant] Levos palikimą: aimanuodama ji ieškojo to, ką aimanuodama buvo pagimdžiusi. Tačiau apkaltinusi mane apgaulėmis ir žiaurumu, ji vėl ėmė melsti tave už mane ir grįžo prie įprastų darbų, o aš atvykau į Romą.

IX 16. Ir štai užklupo ten mane kūno ligos rykštė, ir aš jau keliavau į „mirusiųjų buveinę“²⁴, nešdamasis su savimi visas nuodėmes, kurias buvau padaręs prieš tave, prieš save ir prieš kitus, gausias ir sunkias nuodėmes, [nusedusias] virš gimtosios nuodėmės grandinės, dėl kurios visi „mirš-tame Adome“²⁵. Juk nebuvai nė vienos iš jų atleidęs man Kristuje, nei jis ant savo kryžiaus buvo sugriovęs priešišku-mą, kurį buvau sudaręs su tavimi per savo nuodėmes. Kaip gi jis galėjo sugriauti jį būdamas tuo, kuo tikėjau jį esant –

šmėkla ant kryžiaus? Taigi kiek netikra man atrodė jo kū-no, tiek tikra buvo mano sielos mirtis, ir kiek tikra buvo jo kūno mirtis, tiek netikras mano sielos, kuri tuo netikė-jo, gyvenimas. Sunkėjant karštligei, aš keliavau pražūtin. Išties, kurgi aš būčiau nukeliavęs, jei būčiau tada iš čia iške-liavęs, jei ne „į ugnį“²⁶ ir kančias, vertas mano darbų pagal teisingai nustatytą tavo tvarką? Mano motina apie tai nežinojo, tačiau ir nebūdama šalia meldėsi už mane. O tu, visur kur esantis, išklausedavai ją ten, kur ji būdavo, ir pasigailėdavai manęs ten, kur būdavau aš, taip, kad, vis dar nesveikas savo šventvagiškoje širdyje, aš atgavau kūno sveikatą. Nes net ir tokiam dideliame pavojuje netroškau tavo krikšto ir buvau geresnis būdamas vaikas, kai reikala-vau jo iš savo dievobaimingos motinos, kaip jau esu prisi-minęs ir išpažinęs. Buvau išaugęs savo gėdai ir beprotis šaipiausi iš tavo gydomųjų patarimų, bet tu neleidai man tokiam mirti dukart. Jei mano motinos širdis būtų buvusi pakirsta tokio smūgio, tai ji niekada nebūtų išgijusi. [Ne-moku] pakankamai išsakyti, kaip ji mane mylėjo ir su kiek didesniu susijaudinimu, nei jis buvo, kai ji gimdė kūnu, gimdė mane dvasia.

17. Taigi nematau, kaip ji būtų galėjusi išgyti, jei jos meilės gelmes būtų perskrodusi tokia mano mirtis? O kur būtų galėjusios būti tokios gausios, dažnos ir nepaliaujamos maldos? Niekur kitur, tik į tave. O tu, gailestingumo Die-ve, ar būtum galėjęs paniekinoti tyros ir kuklios našlės, uoliai duodančios išmaldą, paklūstančios ir tarnaujančios tavo šventiesiems, nė vienos dienos nepraleidžiančios be aukos prie tavo altoriaus, dukart per dieną, rytą ir vakare, nuolatos

einančios į tavo bažnyčią ne dėl tuščių pasakų ir senųjų plepalų, bet kad išgirstų tave tavo žodžiuose ir kad tu ją išgirstumei jos maldose, „sutrintą ir nužemintą širdį“²⁷? Ne jau būtum galėjęs paniėkinti jos ašaras, kuriomis ji prašė tavęs ne aukso ir sidabro, ir ne kokio nors kito nepastovaus ir praeinančio gero, bet savo sūnaus sielos išganymo, ir atstrumti ją nesuteikęs savo pagalbos, tu, per kurio malonę ji buvo tokia? Jokiu būdu ne, Viešpatie. Priešingai, tu buvai šalia, klauseisi jos ir darei [visa] pagal tvarką, pagal kurią, kaip buvai iš anksto nusprendęs, reikėjo daryti. Šalin mintis, kad tu būtum galėjęs apgaudinėti ją tais savo regėjimais ir atsakymais, kurių vienus jau minėjau, o kitų neminėjau, ir kuriuos ji saugojo savo tikinčioje širdyje ir nuolatos maldose pateikdavo tau tarsi kokius tavo pasirašytus pasižadėjimus. Nes tu, kadangi „tavo gailestingumas amžinas“²⁸, ir savo pažadais teikiesi tapti skolininku tų, kuriems atleidi visas skolas.

X 18. Taigi tu išgydei mane nuo tos ligos ir padarei sveiką savo „tarnaitės sūnų“²⁹, tuomet kol kas kūnu, idant būtų kam galėtum duoti geresnę ir tikresnę sveikatą. Ir Romoje aš tada dėjau priė tų apgautųjų ir apgaudinėjančių šventųjų: ne tik prie jų klausytojų, kurių skaičiui priklausė ir tas, kurio namuose [gyvendamas] buvau susirgęs ir pasveikau, bet ir prie tų, kuriuos vadina išrinktais. Nes man vis dar atrode, kad tai ne mes nusidedame, o mūmyse nusideda nežinia kokia kita prigimtis, o mano puikybę malonino tai, kad aš be kaltės, kad padaręs ką blogo, neišpažįstu, kad taip padariau, idant „išgydytum mano

sielą, nes ji tau nusidėjo“³⁰: man malonu buvo pateisinti save ir apkaltinti nežinia ką kita, kas buvo manyje, bet nebuvau aš. O iš tiesų visa tai buvau aš, ir mano bedieviskumas buvo padalijęs mane prieš mane patį. Dar labiau nepagydoma nuodėmė buvo ta, kad aš nemaniau esąs nusidėjęs, ir pasibaisėtina neteisybė labiau norėti, kad tu, „visagalis Dieve“³¹, būtum nugalėtas manyje mano pražūčiai, negu kad aš būčiau tavo nugalėtas mano išganymui. Taigi dar nebuvai „pastatęs sargybos prie mano burnos ir susilaikymo vartų prie mano lūpų, kad mano širdis nepakryptų prie blogų žodžių, norėdama pateisinti nuodėmes, [padarytas] kartu su žmonėmis, kurie daro pikta“³², ir dėl to aš vis dar bendravau su jų išrinktais, tačiau jau nebesitikėdamas, kad galii pažengti į priekį tame klaidingame mokyme, ir dėl to jau tingiau bei abejingiau laikiausi tų dalykų, kuriais buvau nusprendęs tenkintis tol, kol nerasiu nieko geresnio.

19. Iš tikrųjų man buvo kilusi ir mintis, kad protingesni už kitus buvę tie filosofai, kuriuos vadina akademikais, nes jie manė, kad viskuo reikia abejoti, ir buvo nutarę, kad žmogus negali suvokti jokios tiesos. Mat ir man atrode, jog jų nuomonė yra tokia, kokią ją mano esant žmonės, nes aš dar nesupratau [tikro] jų siekio. Be to, nepraleidau progos suturėti tą patį mano šeimininką nuo pernelyg didelio pasitikėjimo, su kuriuo jis, kaip mačiau, žiūri į tuos Pasakiškus dalykus, kurių pilnos manichėjų knygos. Tačiau su jais draugavau artimiau negu su kitais žmonėmis, nepriklausiusiais tai eretikų sektai. Aš jos jau nebegyniau su ankstesniu įkarščiu, tačiau jos artumas – mat daug jų slėpė

Roma – darė mane tingesnį ieškant ko kito, juolab kad aš nesitikėjau, jog tavo Bažnyčioje, „dangaus ir žemės Viešpatie“³³, visa ko, kas regima ir neregima, survėrėjau, galima rasti tiesą, nuo kurios jie buvo mane atitolinę, ir man atrodė, kad didžiai gėdinga tikėti, jog tu turi žmogaus kūno pavidalą ir esi ribojamas mūsų narių kūniškų linijų. Bet kadangi, norėdamas mąstyti apie savo Dievą, nemokėjau įsivaizduoti jo niekaip kitaip, tik kaip kūnišką masę, – nes nemaniau, kad yra kas nors, kas nebūtų kūniška, – tai ir buvo didžiausia ir beveik vienintelė mano neišvengiamo paklydimo priežastis.

20. Iš čia ir mano tikėjimas, kad yra ir kažkokia tokio pobūdžio blogio substancija ir kad ji turi savo tamsią ir bevaidalę masę: tai tirstą, kuri buvo vadinama žeme, tai skaidrią ir ploną, koks yra oro tirstis. Jie ją įsivaizduoja kaip šliaužiojančią žeme pikrąją dvasią. O kadangi dievo baimė, kokią ji ten bebuvo, vertė mane tikėti, kad Dievas, būdamas geras, nesukūrė jokios blogos prigimties, aš nutariau, kad egzistuoja dvi viena kitai priešingos masės, abi beribės, tik blogoji siauriau, o geroji plačiau, o po šios pražūtingos pradžios man iš paskos vilkosi kitos šventvagiškos išvados. Kai mano dvasia bandydavo ieškoti prieglobščio katalikų tikėjime, aš būdavau nubloškiamas atgal, nes tikėjimas, kurį maniau esant katalikų, nebuvo katalikų tikėjimas. Ir man atrodė, kad esu labiau dievobaimingas tikėdamas, jog tu, Mano Dieve, kuriam aš išpažįstu „tavo gailestingumą“³⁴, esi beribis iš visų pusių, nors ir esu priverstas pripažinti, kad esi ribotas iš tos pusės, kurioje tau buvo priešpriešinama blogio masė, negu manydamas, kad iš visų

pusių esi ribojamas žmogaus kūno pavidalo. Be to, man atrodė, jog esu geresnis tikėdamas, kad tu nesukūrei jokio blogio – man, neišmanėliui, jis atrodė [esąs] ne tik tam tikra substancija, bet ir kūniška substancija, nes aš ir pro tą mokėjau įsivaizduoti tik kaip ploną, tačiau pasklidusį erdvėje kūną, – negu tikėdamas, kad iš tavęs yra blogio prigimtis, tokia, kokią maniau [ją esant]. Ir patį mūsų išganytoją, vienatinį tavo Sūnų, maniau esant kilusį iš šviesiausiojo tavo kūno masės vardan mūsų išganymo. Taip, kad netikėjau apie jį niekuo kitu, išskyrus tuo, ką įstengiau įsivaizduoti iš savo tuštybės. Taigi maniau, kad tokia jo prigimtis, nesusimaišydama su kūnu, negali gimti iš mergelės Marijos. Tačiau nemačiau, [kokiu būdu galėtų] susimaišyti ir nesusitepti [būdamas toks], kokį ji sau vaizdavausi. Todėl bijojau tikėti, kad jis gimė turėdamas kūną, idant nebūčiau priverstas tikėti, kad yra suteptas kūno. Dabar tavo dvasios vaikai švelniai ir meiliai pasijuoks iš manęs, jei skaitys šiuos mano išpažinimus; tačiau aš buvau toks.

XI 21. Be to, nemaniau, kad galima apginti tai, ką jie buvo užsipuolę tavo raštuose, tačiau kartais tikrai norėjau aptarti su kuo nors, kas labai gerai išmano tas knygas, atskirus klausimus ir patirti, ką jis apie tai mano. Mat jau Kartaginoje mane buvo emė dominti tokio vieno Elpidijaus, kuris viešai kalbėjo prieš tuos pačius manichejus ir svarstė, kalbos, kadangi jis pateikdavo iš Raštų tokias vietas, prieš kurias nelengva būdavo atsilaikyti. O jų atsakymai man atrodydavo silpni; be to, jie nenoriai pateikdavo juos viešai, bet padarydavo tai atskirai mums, sakydami, kad

Naujojo Testamento knygos buvusios suklastos nežinia kokių žmonių, norėjusių Judėjų įstatymą įterpti į krikščionių tikėjimą, tačiau patys nepateikdami jokių nesuklastotų pavyzdžių. Bet labiausiai mane, kažkokiu būdu sugautą ir prismaugtą, mąstantį tai, kas kūniška, slėgė tos masės, po kuriomis dusdamas negalėjau įkvėpti skaidraus ir tyro tavo tiesos oro.

XII 22. Taigi uoliai ėmiausi daryti tai, dėl ko buvau atvykęs, tai yra dėstyti Romoje retoriką. Pirmiausia surinkau namie keletą [mokinių], kuriems ir kurių deka ėmiau garsėti. Ir štai aš sužinojau, kad Romoje vyksta tai, ko Afrikoje neteko patirti. Iš tiesų, man buvo pareikšta, kad čia iš pasileidusių jaunuolių pusės tokių tvarkos pažeidimų nebūna. „Tačiau atsitinka taip, – pasakojo, – kad, nenorėdami užmokėti mokytojui, daugybė jaunuolių susimoko ir staiga pereina pas kitą: žodžio jie nesilaiko, o palyginti su meile pinigams teisingumas jiems nereiškia nieko“. Mano širdis nekentė tokių, nors ir ne „pilna neapykanta“³⁵. Tikriausiai aš jų nekėčiau labiau dėl to, ką galėjau patirti iš tiesų tokie žmonės yra be gėdos, jie „paleistuvauja atstodami nuo tavęs“³⁶, tenkindami nepastovias ir apgaulingas užgaidas, mylėdami nešvarų pelną, kuris paimtas sutepa ranką, apglėbdami praeinančią pasaulį, paniekindami tavo, pasiliekančią, šaukiantį atgal ir atleidžiantį grįžtančiai pas tavo paleistuvei žmogaus sielai. Aš ir dabar nekenciu tokių sugadintų ir iškrypusių žmonių, nors ir myliu juos norėdamas pataisyti juos taip, kad patį mokslą, kurio mokosi,

labiau vertintų už pinigų, o už mokslą – tave, Dieve, – tiesą, tikro gėrio gausybę ir skaisčiausią ramybę. Tačiau tuomet labiau nenorėjau dėl savęs tverti tų nedorėlių, negu norėjau, kad jie taptų geri vardan tavęs.

XIII 23. Taigi po to, kai iš Milano į Romą miesto prefektui buvo pasiūstas prašymas surasti tam miestui retorikos mokytoją, skiriant jam kelionę už valstybės lėšas, aš pats per tuos pačius [žmones], apsvaigusius nuo manichėjiškų tuštybių, – išvažiavau, idant išsivaduočiau iš jų, tačiau nei aš, nei jie to nežinojome – pasiekiau, kad tuometinis prefektas Simachas, po pasakytos kalbos pripažinęs tinkamu, [toms pareigoms] skirtų mane³⁷. Arvykau į Milaną pas vyskupą Ambraziejų, žinomą pasaulyje kaip vieną geriausių žmonių, dievobaimingą tavo tarną, kurio kalbos tuo metu veikliai tiekė tavo tautai tavo kviečių taukus, aliejaus linksmybę ir blaivų vyno girtumą. Tu vedei mane pas jį man nežinant, idant jis mane arvestų pas tave man žinant. Tėviškai priėmė mane tas „Dievo žmogus“³⁸ ir kaip tikras vyskupas pasidžiaugė mano arvykimu. Ir aš ėmiau mylėti jį, pirma, žinoma, ne kaip tiesos mokytoją, tiesos, kurią visiškai nesitikėjau [rasti] tavo Bažnyčioje, bet kaip palankų man žmogų. Susidomėjęs klausiausi, kaip jis kalbasi minioje, tačiau turėdamas ne tą tikslą, kurį privalėjau turėti, bet tarsi šnipinėdamas, ar jo iškalba atitinka garsą apie ją, ar liejasi sklandžiau ar prasciau, nei buvo pasakojama. Įtemprai sekiau jo žodžius, tačiau klausiausi jų nesidomėdamas turiniu ir nepaisydamas jo. Mėgavausi saldžia kalba, kuri nors ir buvo labiau mokyta, tačiau, kalbant apie kal-

bėjimo būdą, ne tokia džiuginanti ir kerinti, kokia buvo Fausto. Tačiau nė iš tolo negalima lyginti turinio: mat anas buvo pasiklydęs tarp manichėjų prasimanymų, o šis išganingai mokė, [kaip pasiekti] išganymą. Tačiau „toli nuo nusidėjėlių yra išganymas“⁴³⁹, nuo tokių, koks aš tada buvau. Tačiau pamažu ir pats to nežinodamas artinausi [prie jo].

XIV 24. Mat nors aš ir nesistengiau išmokti to, ką jis kalbėjo, tik išgirsti, kaip tai kalbėjo – šis tuščias smalsumas man buvo likęs, kai aš jau nebesitikėjau, kad žmogui yra prieinamas kelias tavęs link, – į mano dvasią kartu su žodžiais, kuriuos branginau, skverbėsi ir turinys, kurio nepaisiau; juk aš negalėjau atidalyti tų dalykų. Ir kai atvertavau širdį, idant [ji] išgirstų, kaip iškalbingai jis pasakoją, drauge, nors ir pamažu, ją pasiekdavo ir jo išsakyta tiesa. Visų pirma man jau buvo pradėję atrodyti, kad ir jo teiginius galima apginti, ir aš nebemiau, kad gėdinga ginti katalikų tikėjimą, kurio naudai, kaip buvau manęs, nieko negalima pasakyti atremiant manichėjų puolimus, ypač po to, kai išgirdau, kaip aiškinama tai viena, tai kita, tai vis daugiau mįslingų Senojo Testamento vietų, kuriose, jei suprasdavau pažodžiui, pražūdavau. Taigi dvasine prasme išaiškinus daugybę tų knygų vietų, ėmiau smerkti bent jau tą savo nusivylimą, kurio apimtas buvau patikėjęs, kad visiškai neįmanoma atsilaikyti prieš tuos, kurie neprūpažįsta ir išjuokia Įstatymą ir Pranašus. Tačiau aš ir dabar nemiau, kad turiu laikytis katalikiško kelio, nes ir jis galėjo turėti savo mokytų gynėjų, kurie sugebėtų iškalbingai ir

protiškai atremti puolimus, ir kad turitu pasmerkti tai, ko laikiausi, nes besiginančios pusės buvo vienodai pajėgios. Katalikų Bažnyčia man atrodė nenugalėta taip, kad dar nebuvo iškilusi kaip nugalėtoja.

25. Tačiau tada aš stipriai įtempiau jėgas, [norėdamas išbandyti], ar negalėčiau kaip nors kokiais nors patikimais įrodymais įrodyti manichėjus klystant. Nes, jei būčiau galėjęs įsivaizduoti dvasinę substanciją, visos tos gudrybės tuojau pat būtų buvę išnarpliotos ir išmestos iš mano galvos: bet aš to negalėjau. Tačiau vis daugiau svarsydamas ir lygindamas, pradėjau galvoti, kad daugybės filosofų nuomonės apie šio pasaulio sandarą ir visą gamtą, su kuria turi ryši kūniniai jutimai, yra daug įtrikimesnės. Taigi abejodamas visa kuo ir blaškydamasis visame kame, kaip tai daro akademikai (manoma, kad jie taip daro), nusprendžiau, kad reikia palikti manichėjus. Nemiau, kad tuo mano svyravimų laikotarpiu turiu pasilikti toje sekteje, už kurią jau labiau vertinau kai kuriuos filosofus, filosofus, kuriems vis dėlto atsisakiau patikėti nusilpusios savo sielos gydymą, nes jie buvo be išganingo Kristaus vardo. Tad nusprendžiau likti katechumenu man tėvų skirtoje katalikų Bažnyčioje tol, kol nenušvis kas nors patikimo, į ką galėčiau pakreipti savo kelią.

ŠEŠTA KNYGA

I 1. „Mano viltie nuo pat mano jaunystės“⁴¹, kur man buvai ir kur buvai nutolęs? Ar ne tu buvai sutvėręs mane, atskyręs nuo keturkojų ir padaręs išmintingesnį už dangaus sparnuočius? O aš klaidžiojau tamsybėse slidžiais keliais ir ieškojau tavęs už savęs ir neradau savo širdies Dievo; buvau pasiekęs jūros gelmę ir nebesitikėjau bei neturėjau vilties rasti tiesą. Pas mane jau buvo atvykusi [mano] motina, stipri savo dievobaimingumu, kuri lydėjo mane sausumoje ir jūroje ir visuose pavojuose kliošėsi tavimi. Net ir pavojingiausiomis akimirkomis jūroje ji guosdavo pačius jūrininkus, kurie paprastai guodžia nepratusius prie [jūros] gelmių įsibaiminčiusis kelivius, žadėdama jiems sėkmingą kelionės pabaigą, nes tu jai buvai žadėjęs regėjime. Ji rado mane išties dideliame pavojuje, nes buvau praradęs viltį rasti tiesą. Tačiau kai pasakiau jai, kad jau nesu maničėjas, bet nesu ir krikščionis katalikas, ji nepašoko iš džiaugsmo, tarsi būtų išgirdusi kažką nelaukto, nes jau buvo nurimusi dėl tos mano nelaimės dalies, dėl kurios ji raudėjo prieš tave, tarytum būčiau miręs, bet turėčiau būti prikeltas, ir nešė mane savo minties neštuvuose, idant tu pasakytum našlės sūnui: „Jaunuoli, sakau tau, kelkis“⁴², ir šis prisikeltų ir pradėtų kalbėti, ir tu atiduotum jį jo motinai. Todėl jos širdis nė kiek nesuvirpėjo nuo audringo džiugavimo, kai ji išgirdo, kad didele dalimi jau įvyko tai, dėl ko ji tau kasdien raudodavo, kad įvyktų: aš dar nebuvau pasiekęs tiesos, bet jau išvadtuotas iš klaidos. Maža to, kadangi buvo tikra, kad tu, kuris buvai pažadėjęs visa, duosi

ir tai, kas liko, ji labai ramiai ir pasitikėjimo pilna širdimi atsakė man, kad tiki Kristuje, jog pirma, nei pasitrauks iš šio gyvenimo, pamatys mane tikrą kataliką. Tai buvo skirta man. O tau, gailestingumo šaltini, – vis gausesnės maldos ir ašaros, idant pagreitintum savo pagalbą ir „apšviestum mano tamsybes“⁴³. Ir dar uoliau vaikščiojo į bažnyčią ir įdemiai klausėsi Ambraziejaus žodžių – „vandens, trykštančio į amžinąjį gyvenimą versmės“⁴⁴. O mylėjo tą vyrą kaip „Dievo pasiuntinį“⁴⁵, nes buvo patyrusi, kad tai jis mane privedė kol kas prie abejonių ir svyravimų; ji tvirtai tikėjo, kad jų dėka, išgyvenęs dar didesnę pavojų ir tarsi patyręs paūmėjimą, kurį gydytojai vadina kritiniu, pakilsiu iš ligos ir pasveikstu.

II 2. Taigi ji, kaip buvo pratusi Afrikoje, nunėšė prie šventųjų kapų putros, duonos ir vyno, ir buvo suturėta vartininko. Sužinojusi, kad tai uždraudė vyskupas, ji priėmė tai taip dievobaimingai ir klusniai, kad aš pats stebėjausi, kaip lengvai ji veikiau ėmė peikti savo įprotį negu svarstyti jo draudimą. Mat jos dvasios nebuvo apsėdęs polinkis į girtuoklystę, o meilė vynui nekurstė jos nekėsti tiesos, kaip [kurstė] daugelį vyrų ir moterų, kurie, kaip girtuokliai nuo praskiesto gėralo, jaučia šleikštulį nuo blaivystės giesmės: ji, atnešusi pintinę su šventiniais valgiais, kurie turėdavo būti pirma paragaujami, o po to išdalijami, pasrtydavo ne daugiau kaip vieną taurelę, atskiestą pagal jos visiškai blaivų gomurį, iš kurios [gerdama] galėtų parodyti pagarbą, o jei mirusiųjų kapų, kurie, kaip atrodo, turėjo būti pagertbi tokiu būdu, būdavo daug, nešiodavo aplink vie-

na ir tą pačią [taurelę], kurią pastatydavo prie kiekvieno iš jų. Taigi vynas, kuriuo ji mažais sriubsniais dalijosi su šalia esančiais saviškiais, buvo ne tik visiškai atskiestas, bet ir labai šiltas, nes tame ji ieškojo dievobaimingumo, o ne malonumo. Tad sužinojusi, kad garsusis pamokslininkas ir dievobaimingumo mokytojas uždraudė tai atlikinėti net ir tiems, kurie darydavo tai blaiviai, idant girtuokliams nebūtų duota jokia proga nusigerti, ir kadangi tos [apeigos] nelyginant kokios parentalijos didžiai panėšėjo į pagonių prietarą, ji labai noriai susitūrėjo ir vietoj pilnos žemiškų vaisių pintinės išmoko prie kankinių kapų atnešti skaistesnių įžadų pripildytą širdį. Tokiu būdu dalijo varguoliams tai, ką galėjo, o ten buvo švenčiamas bendravimas. Viešpaties kūno, kurio kancios pavyzdžiu buvo nužudyti ir vainikuoti kankiniai. Bet vis dėlto man regis, Viešpatie mano Dieve, – ir taip „tavo akysė“⁶ [aš manau] apie tai savo širdyje – kad mano motina tikriausiai nelengvai būtų sutikusi mesti šį įprotį, jei būtų uždraudęs kas nors kitas, kurio ji nemylėjo taip, kaip mylėjo Ambraziejų. Ji ji mylėjo labiausiai už mano išganymą, o jis ją – už dievobaimingą gyvenimo būdą ir užsidegimą dvasioje geriems darbams, su kuriuo ji vaikščiojo į bažnyčią, taip, kad jis dažnai, mane pamatęs, staiga prapliupdavo ją girti, sveikindamas mane už tai, kad turiu tokią motiną, ir nežinodamas, kokį sūnų turi ji: abejojančių visais tais dalykais ir nemanančių, kad galima rasti „gyvenimo kelią“⁷.

III 3. Aš dar nedūsavau meldamas, kad ateitum man į pagalbą, tačiau mano dvasia buvo pasirengusi ieškoti ir

nerimo svarstyti, o patį Ambraziejų pasaulio požiūriu laikiau laimingu žmogumi, kadangi jam rodė tokią pagarbą daug galingų žmonių: tik jo celibatas man atrodė slegiantis. Tačiau nei įstengiau nuspėti, nei buvau patyręs, kokias vilts puoselėjo, kaip priešinosi savo paties didybės pagundoms bei kas jį guodė negandose ir kokiais gardžiais džiaugsmais kramtydama tavo duoną [mėgavosi] jo slapta burna, buvusi jo širdyje. Bet ir jis nežinojo apie manąsias audras ir apie manęs [tykancio] pavojaus spąstus. Mat negalėjau, kaip norėjau, paklausti jo to, ko norėjau, nes nuo jo ausies ir nuo jo burnos mane atokiai laikė minios užsiėmusių žmonių, kurių negaliomis jis rūpinosi; kai nebūdavo su jais – o tai truko visiškai trumpai, – stiprino arba kūną būtinu maistu, arba sielą skaitymu. O kai skaitydavo, akimis slinkdavo per puslapius, o širdis išskeldavo prasmę, tačiau balsas ir liežuvis tylėdavo. Dažnai būdami ten – mat niekam nebuvo draudžiama įeiti ir nebuvo papročio pranešti jam apie atėjusįjį, – regėdavome jį šitaip skaitantį, tyliai ir niekada kitu būdu, ir prasėdėję ilgoje tyloje – kas būtų išdrįsęs blaškyti taip susikaupusį? – pasišalindavome, spėdami, kad jis per tą trumpą laiką, kurio rasdavo savo proto atgaivai, laisvas nuo svetimų rūpesčių užesio nenori būti attrauktas prie ko kito ir galbūt netgi saugosi, kad netektų, jei tekste, kurį skaitė, pasitaikytų tamsesnė vieta, aiškinti jos įdėmiam ir atsidėjusiam klausytojui arba aptarinėti kokį nors sudėtingesnių klausimų ir kad paaukojęs laiką šiam darbu neperskaitytų mažiau negu buvo norėjęs. Nors dar labiau pagrįsta rylaus skaitymo priežastimi galėjęs būti balso, kuris jam labai greitai nuslopdavo, tausojimas.

Tačiau kad ir ko siekdamas tai darė, toks vyras, be abejo, tai darė siekdamas gera.

4. Žinoma, aš neturėjau jokios galimybės paklausti apie tai, ko man norėjosi, tokio švento tavo orakulo – jo širdies, – nebent kelių trumpų klausimų. O tos mano audros ieškojo jo, turinčio nemaža laisvo laiko, kuriam galėtų išsilieti, tačiau niekada jo tokio nerasdavo. Tačiau kiekvieną sekmadienį klausiausi jo „be iškraipymų skelbiant žmonėse tiesos žodį“⁴⁸, ir vis labiau stiprėjo mano įsitikinimas, kad visi klastingų kaltinimų mazgai, kuriuos anie mūsų mulkintojai mezgė prieš dieviškąsias knygas, gali būti atrišti. O dar kai patyriau, kad žmogų, kurį „tu sutvėrei pagal savo paveikslą“⁴⁹, tavo dvasiniai vaikai, kuriuos per savo malonę atkūrei iš motinos Bažnyčios, supranta ne taip, kad tikėtų ir manytų tave esant apribotą kūno pavidalo, nors aš nei menkiausiai, nei miglotai nenuspėjau, kodėl yra dvasinė substancija, susigėdau, tačiau džiūgaudamas, kad tiek metų lojau ne prieš katalikų tikėjimą, o prieš kūniškų vaizdinių prasimanymus. Žinoma, buvau lengvabūdis ir nedoras, nes apkaltinęs paskelbiau tai, ką privalečiau ieškodamas išmokti. O tu, aukščiausias ir artimiausias, slapčiausias ir visai čia pat esantis, kuris neturi vieny didesnių, o kitų mažesnių narių, bet visas esi visur ir nesi jokioje vietoje, iš tiesų nesi tas kūniškas pavidalas, tačiau sutvėrei žmogų pagal savo paveikslą, ir štai jis nuo galvos iki kojų yra [tam tikroje] vietoje.

IV 5. Taigi, kadangi nežinojau, iš ko susideda šis tavo paveikslas, būčiau turėjęs belstis ir klausinėti, kaip reikia

manyi, o ne šokinėti ir priešintis, tarytum būtent taip ir reikia manyti. Tad juo atšresnis rūpestis [sužinoti], ką turėčiau laikyti tikru, graužė mane viduje, juo labiau gėdijausi, kad iš manęs taip ilgai šaipėsi ir apgaudinėjo tikrų dalykų pažadais, ir aš vaikiškai klysdamas atkakliai tauškiau tiek daug netikrų dalykų, tarytum jie būtų buvę tikri. O kad jie buvo klaidingi, man paaiškėjo vėliau. Tačiau buvo tikra, kad tie dalykai buvo netikri ir kad aš juos kažkada laikiau tikrais, kai puoliau aklais kaltinimais tavo katalikų Bažnyčią, kuri, jei dar ir nebuvo atrasta mokanti tiesos, tačiau nemokė to, ką aš smarkiai puoliau. Taigi aš glumau, grėžiausi ir džiūgavau, Dieve mano, kad vienatinė Bažnyčia, kurioje man vaikui buvo duotas Kristaus vardas, vienatinio tavo Sūnaus kūnas, neturėjo vaikiškų nesąmonių kvapo ir savo išmintingame mokyme neįstūmė tavęs, visa ko kūrėsiu, į [tam tikrą], nors ir didingą bei plačią, tačiau iš visų pusų ribojamą žmogaus narių pavidalo, erdvę.

6. Taip pat džiaugiausi, kad senieji Įstatymo ir Pranašų raštai man siūlomi skaityti jau nebe ta akimi, kuria [skaitant] anksčiau jie atrodė esą paiki, kai kaltinau tavo šventuosius, tarytum jie būtų manę taip, [kaip iš tiesų visai nemanė]. Ir dažnai su džiaugsmu klausydavausi, kaip Ambraziejus savo pamoksluose žmonėms it kokią taisyklę skelbia: „Raidė užmuša, o Dvasia teikia gyvybę“¹⁰, kai nutraukęs mistinį uždangalą aiškindavo dvasine prasme tai, kas supраста pažodžiui, atrodė, mokė klaidingų dalykų, nesakydamas nieko, kas mane žėistų, nors ir kalbėdamas tokius dalykus, kurie, aš dar nežinojau, ar yra teisingi. Vargčiau savo širdį nuo bet kokio pritarimo bijodamas pragar-

mės ir [toks] susiturėjimas žudė mane dar labiau. Mat norėjau tapti tikras dėl tų dalykų, kurių nemačiau, taip, kaip buvau tikras, kad septyni ir trys yra dešimt. Nebuvau toks beprotis, kad būčiau manęs, kad net ir to negalima suvokti, tačiau taip, kaip šitai, norėjau [suvokti] ir kitus dalykus: tiek kūniškus, kurie nepasiekdavo mano jausių, tiek dvasinius, apie kuriuos įstengiau mąstyti tik kūniškai. Tikėdamas būčiau galėjęs išgyti taip, kad nuskaistėjęs mano proto žvilgsnis būtų kaip nors pakrypęs tavo tiesos, kuri visada buvoja ir niekur nemažta, link; bet kaip paprastai nutinka taip, kad [žmogus], susidūręs su blogu gydytoju, bijo patikėti save ir geram, tokia buvo ir mano sielos liga, sielos, kuri, be abejo, galėjo išgyti tik tikėdama, tačiau iš baimės patikėti tuo, kas klaidinga, atsisakinėjo būti gydoma, priešindamasi tavo rankoms, rankoms to, kuris paruošė tikėjimo vaistus, apšlakstei jais visas pasaulio ligas ir suteikė jiems didelę galią.

V 7. Vis dėlto nuo to laiko pradėjau labiau vertinti katalikišką mokymą, supratęs, kad jame liepiama tikėti tuo, kas neįrodoma – arba įrodoma, bet galbūt ne kiekvienam, arba visiškai neįrodoma – nuosaičiau ir nuoširdžiau, nei tai darė manichėjai, kurie lengvabūdiškai žadėdami žinojimą, išjuokdavo patiklumą, o po to įsakydavo tikėti tokia daugybe pasakiausių ir paikiausių dalykų būtent dėl to, kad jų negalima buvo įrodyti. Paskui tu, Viešpatie, pamažu savo švelniausios ir gailestingiausios rankos prisilietimais lipdydamas mano širdį, mane, svarstantį, kokia daugybe dalykų tikiu, dalykų, kurių neregėjau ir kuriems vykstant neda-

lyvavau ir kuriais jei nebūtų tikima, nieko negalėtume daryti šiame gyvenime, pavyzdžiui, daugybe tų, kurie susiję su tautų istorija, su vietovėmis ir miestais, kurių nesu matęs, daugybe tų, kuriuos [esu girėjęs] iš draugų, iš gydytojų, iš vienu ar kitų žmonių, pagaliau kaip tvirtai ir nepajudinamai esu įsitikinęs tuo, iš kokių tėvų esu gimęs – tuo, ko negalėčiau žinoti, jei nebūčiau patikėjęs tuo, ką girdečiau – įtikinai, kad ne tuos, kurie tiki tavo knygomis, kurias padarei tokias autoritetingas beveik visose tautose, bet tuos, kurie netiki, reikia smerkti ir jų neklausyti, jei kartais man sakytu: „Iš kur žinai, kad tos knygos žmonių giminei buvo įduotos vienintelio tikro ir teisingiausio Dievo dvasios?“ Juk būtent tuo ir reikėjo labiausiai tikėti, nes joks klastingų klausimų, kuriuos [buvau sutikęs] skaitydamas tarpusavyje besiginčijančių filosofų veikalus, kovingumas neįstengė priversti manęs kitą kartą patikėti, kad tavęs nėra – kad ir kas tu būtum (juk to aš nežinojau) – arba kad žmogiškų reikalų tvarkymas priklauso ne tau.

8. Aš tikėjau tuo kartais stipriau, kartais silpniau, tačiau visada tikėjau, kad esi ir kad rūpiniesi mumis, net jei ir nežinojau nei to, ką reikia manyti apie tavo substanciją, nei to, koks kelias veda arba gražina pas tave. Kadangi buvome nepajėgūs skaidriu protu rasti tiesą ir todėl mums reikėjo Šventojo Rašto autoriteto, jau buvau pradėjęs tikėti, kad tu jokių būdu nebūtum suteikęs tokiam Raštui tokio iškilaus visuose kraštuose autoriteto, jei nebūtum norėjęs, kad per jį ir tikima būtų tavimi, ir ieškoma tavęs. Išgirdęs įtikinamai aiškinant daugybę to [Rašto] vietų, beprasmybę, kuri mane tose knygose paprastai žeidavo, susiejau su

paslapčių gilumu ir jo autoriteras man atrodė labiau gerbtinas ir labiau vertas didžiai švento tikėjimo ir dėl to, kad, viena vertus, jis visiems buvo prieinamas skaityti, kita vertus, savo paslapties didybę išlaikė Gilesniam protui, siūlydamasis visiems aiškiaisiais žodžiais bei visiškai paprastu kalbėjimo būdu, bet kartu lavindamas dėmesingumą tų, kurie nėra „lengvabūdziai širdyje“⁶¹, idant priglauptų vietos tautos glėbyje visus ir perkeltų pas tave pro ankštas angas tik nedaugelį, tačiau daug daugiau, negu jų būtų buvę, jei jis nebūtų pasižymėjęs tokiu iškiliumi autoritetu ir nebūtų susėmęs minių švento nusizeminimo prieglobstin. Mąščiau apie tai, ir tu buvai šalia manęs, dūsavau, ir tu girdėjai mane, supausi tarp bangų, ir tu vairavai mane, įjau plačiu gyvenimo keliu, ir tu neapleidai manęs.

VI 9. Godžiai siekiau garbingų pareigų, turto, santuokos, ir tu juokeisi iš manęs. Tuose geiduliuose patirdavau karčiausių sunkumų, nes tu buvai juo palankesnis, juo mažiau leidai, kad man saldu atrodytų tai, kas nebuvai tu. Pažvelk į mano širdį, Viešpatie, tu, kuris panorėjai, kad prisiminčiau šitai ir išpažinčiau tau. Dabar tesiglaudžia prie tavęs mano siela, kurią ištraukei iš tokio klampaus mirties jauko. Kokia apgailėtina ji buvo! Tu durstei žaidzdos gyvuonį, idant ji, visa ką palikusi, atsigręžtų į tave, kuris „viešpatauji visiems“⁶² ir be kurio visa ko nebūtų, idant atsigręžtų ir išgytų. Taigi koks aš buvau apgailėtinas, ir kokiu būdu tu padarei taip, kad aš pajurau savo menkumą tą dieną, kai ruošiausi sakyti imperatoriui pagiriamąją kalbą, kurioje turėjau daug meluoti, o dėl to man meluojančiam turėjo

parodyti prielankumą žinančioms tai. Mano širdis daužėsi iš susijaudinimo ir liepsnojo nuo alinančių minčių kaitros, kai eidamas viena Milano gatve pastebėjau suvargusį elgetą, jau, manau, prisilupusį, kuris juokavo ir buvo linksmas. Aš atsidusau ir prašnekau su šalia manęs buvusiais draugais apie mūsų beprotybių [sukeliamas] kančias: dėdami visas tokio pobūdžio pastangas, kokias aš dėjau tuomet, geiduliams pliekiant traukdamas savo nelaimės našta ir vis didindamas ją, mes nenorime nieko kito, tik pasiekti patikimą linksmybę. Čia mus tas elgeta jau buvo aplenkęs, mus, kurie iki ten galbūt niekada neateisime. To, ką jis jau buvo įsigijęs už kelis iškaulytus pinigėlius, aš siekiau tokiais sekiančiais vingiais ir aplinkiniais keliais, tai yra laikinos laimės teikiamos linksmybės. Tiesa, jo džiaugsmas nebuvo tikras: tačiau aš, vedamas to tuščiaagarbiškumo, ieškojau daug netikresnio. Ir jis, be abejo, linksminosi, o aš nerimavau, jis buvo ramus, o aš drebėjau. Ir jei kas būtų pasiteiravęs manęs, ko labiau norėčiau: džiūgauti ar bijoti, būčiau atsakęs: „Džiūgauti“; bet jei vėl manęs būtų paklausę, koks labiau norėčiau būti: toks, kaip jis, ar toks, koks buvau tuo metu aš, būčiau pasirinkęs save patį, išsekintą rūpesčių ir baimės, ir būčiau pasirinkęs klaidingai: o gal teisingai? Išties neturėjau savęs vertinti labiau už jį dėl to, kad buvau labiau mokytas, nes iš to aš džiaugsmo nesisėmiau, bet stengiausi dėka to patikti žmonėms, ir ne todėl, kad juos išmokyčiau, bet tik kad patikčiau. Dėl to savo mokymo lazda „laužei mano kaulus“⁶³.

10. Tad tepasitraukia nuo mano sielos tie, kurie jai sako:

„Svarbu, kokia yra džiaugsmo priežastis. Tasai elgeta

džiaugėsi iš girtumo, o tu troškai džiaugtis šlove“. Kokia šlove, Viešpatie? Ta, kurios nėra tavėje. Mat kaip nebuvo tikras džiaugsmas, taip nebuvo tikra ir toji šlovė: ji tik dar labiau suko man galvą. Tam elgetai tą pačią naktį bus lemta atsikratyti girtumo, o aš su savuoju buvau miegojęs, buvau atsikėlęs, man bus lemta miegoti ir atsikelti, pažūrėk, kiek dar dienu! Žinau, kad svarbu, kokia yra džiaugsmo priežastis, ir tikinčiojo vilties teikiamas džiaugsmas nepalyginamai skiriasi nuo tos tuštybės. Bet jau ir tada tarp mūsų buvo skirtumas: be abejo jis buvo laimingesnis, ir ne tik dėl to, kad buvo apimtas smagumo tuo metu, kai aš buvau ardomas rūpesčių, bet ir dėl to, kad jis buvo prasimanęs vyno linkėdamas [kitiems] gera, o aš siekiau tuščios šlovės meluodamas. Daug tokio pobūdžio dalykų tada išsakiau savo bičiuliams ir dažnai tokiomis aplinkybėmis pasidomėdavau, kokia yra mano padėtis, ir rasdavau, kad ji sunki ir krimtausi, ir dvigubinau savo nelaimę, o jei nusišypsodavo kokia sėkmė, man nuobodu buvo jos vaikytis, nes ji nukrisdavo beveik prieš pat ją nutveriant.

VII 11. Mes, gyvenę draugiškai kartu, dūsavome dėl šių dalykų, o daugiausia ir atviriausiai aš apie tai kalbėdavau su Alipijumi ir Nebridijumi. Iš jūdvių Alipijus buvo gimęs toje pačioje municipijoje kaip ir aš. Jo tėvai buvo tarp pirmųjų miesto žmonių. Jis buvo jaunesnis už mane. Mokėsi pas mane, kai aš ėmiau mokytojauti mūsų mieste, o vėliau Kartaginoje, ir labai mane mylėjo, nes atrodžiau jam esąs getas ir mokytas. O aš mylėjau jį už jo didelį palinkimą į dorybę, palinkimą, kuris buvo pakanka-

mai pastebimas dar jauname jo amžiuje. Tačiau Kartaginos gyvenimo verpetas, kuris knibždėjo paikų reginių, buvo panardinęs jį į cirko žaidynių beprotybę. Bet tuomet, kai jis apgailėtinai sukosi tame verpete, o aš dirbdamas valstybinėje mokykloje dėčiau ten retoriką, jis dar nesimokė pas mane dėl kažkokios tarp manęs ir jo tėvo kilusios nesantaikos. Aš buvau sužinojęs, kad jis pragaištingai mėgsta cirką ir didžiai baiminausi, nes man atrodė, kad jis buvo bepražudęs arba net jau ir pražudė tokius lūkesčius. Tačiau nebuvo jokios galimybės jį sudrausti ir kaip nors suturėjus gražinti atgal arba geranoriškos draugystės dingstis, arba pasinaudojus mokytojo teisėmis. Mat maniau, kad jo požiūris į mane toks, kaip jo tėvo, tačiau jis galvojo kitaip. Todėl, nepaisydamas šiuo klausimu tėvo valios, pradėjo sveikintis su manimi ir užėdavo į mano pamokas: pasiklausydavo šiek tiek ir išėdavo.

12. Bet man buvo iškritę iš atminties pasikalbėti su juo, idant jis akla ir pragaištinga aistra tuščioms žaidynėms neprazudytų tokių puikių gabumų. Tačiau tu, Viešpatie, kuris stovi prie visa ko, ką survėrei, vairo, neužmiršai jo, būsimą tarp tavo sūnų tavo sakramento vykdytojo, ir, idant aiškiai tau būtų priskirtas jo pataisymas, per mane jį pataisei, bet aš to nežinojau. Mat vieną dieną, kai aš sėdėjau įprastoje vietoje, o priešais mane buvo mokiniai, jis atėjo, pasisveikino, atsisėdo ir įsigilino į tai, apie ką buvo kalbama. Atsitiktinai mano rankose buvo vienas tekstas. Jį aiškinant man pasirodė esą tinkama pateikti palyginimą apie cirko žaidynes, idant kandžiai išjuokiant tuos, kuriuos buvo apėmusi ta beprotybė, malonesnė ir aiškesnė tapų mintis,

kurią norėjau įteigti. Tu žinai, mūsų Dieve, kad aš tą akimirką negalvojau apie tai, kad reikia išgydyti Alipijų nuo maro. O jis [tuos žodžius] pritaikė sau ir pamanė, kad aš juos pasakiau tik dėl jo, ir tai, kas kitam būtų buvę dingstimi supykti ant manęs, doram jaunuoliui buvo dingstimi supykti ant savęs ir dar karščiau pamilti mane. Mat tu jau kartą buvai pasakęs ir įdėjęs į savo Raštą: „Pabark išmintingą, o jis mylės tave“¹⁴. Bet aš jo nebuvau pabaręs, tačiau tu, kuris naudojiesi visais, ir žinančiais tai, ir nežinančiais, pagal tvarką, kurią išmanai, – ir toji tvarka yra teisinga – iš mano širdies ir mano liežuvio padarei degančias anglias, kuriomis galėtum prideginti gerų vilčių teikusio proto puvinį ir išgydyti jį. Tenuyli pašlovinimus tau tasai, kuris neižiūri tavo gailėstingumo, tau išpažįstamo iš pat mano širdies gelmių. Ir tikrai jis po tų žodžių ištrūko iš tokios gilios duobės, kurioje noriai tūnojo ir su stebėtinu malonumu ako, sudrebino dvasią tvirtu susilaikymu, ir nuo jos nubyrėjo visi cirko žaidynių purvai, ir jis prie jų daugiau nebeprisitari. Paskui, norėdamas mokytiis pas mane, įveikė besipriešinančią tėvą: anas nusleido ir sutiko. Pradėjęs vėl klausytis mano paskaitų, kartu su manimi išpainiojo į tuos prietarus, mylėdamas manichėjuose viešai rodomą susilaikymą, kurį manė esant tikrą ir nekeliantį abejonių. O buvo jis beprotiškas ir gundantis, medžiojantis vertingas sielas, dar nemokančias pasiekti dorybės gelmės ir lengvai apgaunamas jos išorinio vaizdo – tačiau toji dorybė buvo tariama ir apsimėstinė.

VIII 13. Nepalikdamas, žinoma, jam tėvų apdainuoto

žemiškojo kelio, pirma manęs arvyko į Romą mokytiis teisės, ir ten jį nepaprastai apėmė neįtikėtina aistra gladiatorių vaidinimams. Mat nors jis grėžėsi ir niekino tokius dalykus, kažkokie jo draugai ir bendramoksliai, kuriuos buvo arsitiktinai susitikęs grįžtančius iš pietų, žiaurių ir suteptų krauju žaidynių dienomis švelnia prievarta nusivedė jį į amfiteatrą, nors jis smarkiai atsisakinėjo ir priešinosi. Alipijus kalbėjo: „Jei ir tempiate į tą vietą mano kūną ir ten jį pasodinsite, neįstengsite nukreipti į tuos vaidinimus ir mano dvasią bei mano akis? Taigi būsiu aš ten nebūdamas ir šitaip nugalėsiu ir jus, ir juos“. Tai išgirdę jie vis tiek nusivedė jį su savimi, tikriausiai trokšdami patikrinti, ar jis įstengs tai įvykdyti. Kai ten nuvyko ir įsitaisė tose vietose, kur galėjo, viskas jau virė nuo nežmoniškų aistrų. Jis, uždaręs akių vartus, užgynė dvasiai įžengti į tokias baisybes. O kad būtų užsikimšęs ir ausis! Mat tam tikrą kovos akimirką, kai jį smarkiai sukrėtė milžiniškas visos minios klyksmas, nugalėtas smalsumo ir beveik pasiruošęs paniekinti ir nugalėti bet kokį vaizdą, kad ir koks jis būtų, atmerkė akis ir buvo smarkiai sužeistas sieloje nei tas, į kurį įsigėidė pasižiūrėti, kūne ir krito nelaimingiau nei tas, kuriam krentant kilo klyksmas: tasai klyksmas prasiskverbė pro jo ausis ir atverė akis, idant būtų vieta, pro kurią galėtų būti sužeista ir priblokšta veikiau vis dar įžūli nei tvirta dvasia, ir dar silpnesnė dėl to, kad savimi pasitikėjo tas, kuris turėjo pasitikėti tavimi. Nes kai tik pamatė tą kraują, prisipildė kartu ir žiaurumo ir nenusigrėžė, bet įsimeigė žvilgsnį ir, to nežinodamas, sėmėsi įniršį ir mėgavosi nusikalstama kova, ir svaigo nuo kruvino malonumo.

Ir jau nebebuvo tas, kuris atėjo, bet vienas iš daugelio, pas kuriuos atėjo, ir tikras bendras tu, kurių buvo atvestas. Ką dar pridėti? Žiūrėjo, klykė, degė ir išsinėšė iš ten su savimi beprotybę, kuri jį skatino sugrįžti ten ne tik su tais, kurie jį pirmieji atsitempė, bet net pirma jų ir pritraukiant kitus. Tačiau tu ištraukei jį iš ten tvirčiausia ir gailestingiausia ranka, tu ir išmokei pasikliauti ne savimi, o tavimi, bet tai įvyko daug vėliau.

IX 14. Tačiau tai buvo atidedama jo atmintin kaip vaistas ateičiai. O taip pat ir kitas nurikimas, kai jis dar mokėsi ir jau klausėsi mano paskaitų Kartaginoje. Vidurdienį forume jam įsivaizduojat kalbą, kurią ketino pasakyti, kaip paprastai lavindamiesi daro mokiniai, tu leidai, jog jis kaip vagis būtų sučiuptas forumo prižiūrėtojų, ir manau, kad tai tu leidai ne dėl kokios kitos priežasties, mūsų Dieve, o tik tam, kad tas vyras, ateityje būsiąs tokiu [žmogumi], pradėtų suprasti, jog tiriant bylą žmogus neturi be vargo ir su lengvabūdišku patiklumu nuteisti kitą žmogų. Mat jis vaikštinėjo vienas priešais tribunolą su lentelėmis ir stiliumi, kai štai kažkoks jaunuolis, vienas iš studentų, tikrasis vagis, slapčia nešdamasis kirvį jam negirdint priėjo prie švinių grotų, kurios dengė sidabralalių kvartalą, ir ėmė kapoti šviną. Tačiau išgirdę kirvio keliamą triukšmą, bankininkai, kurie buvo apačioje, ėmė kuždėtis ir pasiuntė žmones sučiupti to, kurį pavyktų užklupti. Anas, išgirdęs jų balsus, paliko įrankį ir paspruko, bijodamas, kad nebūtų sulaikytas su juo. O Alypijus, kuris nebuvo matęs jo įeinant, pastebėjo jį išeinant ir pamatė jį skubiai tolinantis, ir norėda-

mas sužinoti priežastį nuėjo į tą vietą. Stovėjo sau ir stebėdamasis apžiūrinėjo rastą kirvį, kai štai tie, kurie buvo pasiųsti, rado jį vieną su metaliniu įrankiu, kurio garso sukelti buvo čion atėję: jie jį sulaikė, nusitempia, giriasi prieš susirinkusius forumo gyventojus, tarytum būtų sugavę nusikaltimo vietoje vagį, ir po to veda jį atiduoti teismui.

15. Tačiau jis buvo mokomas iki šios vietos. Mat tuojau pat, Viešpatie, tu atėjai į pagalbą nekaltumui, kurio liudytoju buvai tu vienas. Nes kai jis buvo vedamas ar į daboklę, ar apklausti, susitinka juos vienas architektas, kurio pagrin-dinė pareiga buvo rūpintis visuomeniniais pastatais. Anie didžiai apsidžiaugia susitikę kaip tik tą, kuris paprastai įtardavo juos pavogus dingusius iš forumo daiktus: tegul pagaliau ir jis sužino, kieno tai būdavo darbas. Tačiau tas žmogus daug kartų buvo matęs Alipijų vieno senatoriaus, pas kurį jis lankydavosi, namuose. Jį tuoj pat pažino, paėmęs už rankos, nusivedė į šalį nuo minios ir, pasiteiravęs apie tokio nusikaltimo priežastį, išgirdo, kas nutiko, ir liepė visiems ten esantiems, kurie triukšmavo ir grėšmingai murmėjo, eiti kartu su juo. Atėjo jie prie to jaunuolio namų, kuris buvo padaręs nusikaltimą. Priešais įėjimą stovėjo tarnas. Jis buvo toks jaunas, kad lengvai galėjo viską išpasakoti, nė nebijodamas tuo [pakenkti] savo šeiminkui; mat kaip tik jis jį lydėjo forme. Alypijus atpažino jį ir pranėšė apie tai architektui. O šis parodė mažajam tarnui kirvį ir pa-klausė, kieno jis. Anas nedelsdamas atsakė: „Mūsų“. Po to kvočiamas atskleidė ir visa kita. Šitaip kaltinimas buvo perkeltas į tuos namus, žmonių minia, kur jau buvo pradėjusi švęsti pergalę prieš Alipijų, liko sutrikusi. O būsima-

Ir jau nebebuvo tas, kuris atėjo, bet vienas iš daugelio, pas kuriuos atėjo, ir tikras bendras tu, kurių buvo atvestas. Ką dar pridėti? Žiūrėjo, klykė, degė ir išsinešė iš ten su savimi beprotybę, kuri jį skatino sugrįžti ten ne tik su tais, kurie jį pirmieji atsitempė, bet net pirma jų ir pritraukiant kitus. Tačiau tu ištraukei jį iš ten tvirčiausia ir gailėstingiausia ranka, tu ir išmokei pasikliauti ne savimi, o tavimi, bet tai įvyko daug vėliau.

IX 14. Tačiau tai buvo atidedama jo atmintin kaip vaistas ateičiai. O taip pat ir kitas nutikimas, kai jis dar mokėsi ir jau klausėsi mano paskaitų Kartaginoje. Vidurdienių forume jam įsivaizduojat kalbą, kurią ketino pasakyti, kaip paprastai lavindamiesi daro mokiniai, tu leidai, jog jis kaip vagis būtų sučiuptas forumo prižiūrėtojų, ir manau, kad tai tu leidai ne dėl kokios kitos priežasties, mūsų Dieve, o tik tam, kad tas vytras, ateityje būsiąs tokiu [žmogumi], pradėtų suprasti, jog tiriant bylą žmogus neturi be vargo ir su lengvabūdišku patiklumu nuteisti kitą žmogų. Mat jis vaikštinėjo vienas priešais tribunolą su lentelėmis ir stiliumi, kai štai kažkoks jaunuolis, vienas iš studentų, tikrasis vagis, slapčia nešdamasis kirvį jam negirdint priėjo prie švininių grotų, kurios dengė sidabrakalių kvartalą, ir ėmė kapoti šviną. Tačiau išgirdę kirvio keliamą triukšmą, bankininkai, kurie buvo apačioje, ėmė kuždėtis ir pasiuntė žmones sučiupti to, kurį pavyktų užklupti. Anas, išgirdęs jų balsus, paliko įrankį ir paspruko, bijodamas, kad nebūtų sulaukytas su juo. O Alypijus, kuris nebuvo matęs jo įeinant, pastebėjo jį išeinant ir pamatė jį skubiai tolinantis, ir norėda-

mas sužinoti priežastį nuėjo į tą vietą. Stovėjo sau ir stebėdamasis apžiūrinėjo rastą kirvį, kai štai tie, kurie buvo pasiųsti, rado jį vieną su metaliniu įrankiu, kurio garso sukelti buvo čion atėję: jie jį sulauko, nusitempia, giriasi prieš susirinkusius forumo gyventojus, tarytum būtų sugavę nusikaltimo vietoje vagį, ir po to veda jį atiduoti teismui.

15. Tačiau jis buvo mokomas iki šios vietos. Mat tuojau pat, Viešpatie, tu atėjai į pagalbą nekaltumui, kurio liudytoju buvai tu vienas. Nes kai jis buvo vedamas ar į daboklę, ar apklausti, susitinka juos vienas architektas, kurio pagrindinė pareiga buvo rūpintis visuomeniniais pastatais. Anie didžiai apsidžiaugia susitikę kaip tik tą, kuris paprastai įvardavo juos pavogus dingusius iš forumo daiktus: tegul pagaliau ir jis sužino, kieno tai būdavo darbas. Tačiau tas žmogus daug kartų buvo matęs Alipijų vieno senatoriaus, pas kurį jis lankydavosi, namuose. Jį tuoj pat pažino, paėmęs už rankos, nusivedė į šalį nuo minios ir, pasiteiravęs apie tokio nusikaltimo priežastį, išgirdo, kas nutiko, ir liepė visiems ten esantiems, kurie triukšmavo ir grėsmingai murmėjo, eiti kartu su juo. Atėjo jie prie to jaunuolio namų, kuris buvo padaręs nusikaltimą. Priešais įėjimą stovėjo tarnas. Jis buvo toks jaunas, kad lengvai galėjo viską išpasakoti, nė nebijodamas tuo [pakenkti] savo šeiminkui; mat kaip tik jis jį lydėjo forme. Alypijus apažino jį ir pranešė apie tai architektui. O šis parodė mažajam tarnui kirvį ir pa Klausė, kieno jis. Anas nedelsdamas atsakė: „Mūsų“. Po to kvociamas atskleidė ir visa kita. Šitaip kaltinimas buvo perkeltas į tuos namus, žmonių minia, kur jau buvo pradėjusi švęsti pergalę prieš Alipijų, liko sutrikusi. O būsima-

sis tavo žodžio skirstytas bei daugybės bylų tavo Bažnyčioje tyrėjas pasišalino labiau patyręs ir išmintingesnis.

X 16. Taigi radau jį Romoje. Jis labai prisirišo prie manęs ir išvyko su manimi į Milaną, idant nepaliktų manęs ir, veikiau paklusdamas tėvų nei savo norui, kaip nors praktiškai panaudotų įgytas teises žinias. Jau tris kartus buvo patarėju, stebindamas kitus savo nuosaikumu, tuo tarpu pats jis labiau stebėjosi tais, kurie auksą labiau vertino už sąžiningumą. Be to, jo prigimtis buvo išbandyta ne tik pagundų pasipelnymi, bet ir baimės akstino. Romoje jis dirbo imperatoriaus fondo Italijai tvarkytojo padėjėju. Tuo metu buvo toks vienas labai galingas senatorius. Daugybė žmonių buvo prie jo prisirišę dėl jo malonių arba klusnių jam iš baimės. Kaip paprastai naudodamasis savo įtaka, tas senatorius norėjo, kad jam būtų leistas nežinia koks įstatymų uždraustas dalykas. Alypijus pasipriešino tam. Buvo pažadėtas apdovanojimas; jis pasijuokė iš širdies. Pa-grasinta; pamynė grasinimus, visiems besistrebint neįprasta siela, kuri neparano kaip draugo ir nepabūgo kaip priešo tokio galingo ir plačiai pagarsėjusio nesuskaičiuojamomis galimybėmis, pagelbėti ir pakenkti žmogaus. O pats teisėjas, kurio patarėju buvo, nors ir pats nenorėjo, kad taip įvyktų, neprieštaravo atvirai, tačiau visą kaltę suvertęs Alypiui, tvirtino, kad šis neleidžia jam [veikti], nes — ir tai buvo tiesa — jei jis būtų tai padaręs, Alypijus būtų pasišalinęs. Tik vienu dalyku jau buvo beveik susigundęs iš savo meilės knygoms: buvo bepasirūpinąs, kad už teismo lėšas jam būtų perrašyti rankraščiai. Tačiau, atsižvelgęs į teisingu-

mą, pakreipė savo sprendimą geresne linkme, nutaręs, kad naudingesnis yra nešališkumas, kuris draudžia, nei valdžia, kuri leidžia. Tai nereikšmingas dalykas; bet „kas ištikimas mažmožiuose, tas ištikimas ir didžiuose dalykuose“¹⁵, ir nieku būdu nepasirodys tuščia tai, kas išėjo iš tavo tiesos burnos: „Jei tad jūs nepasirodėte patikimi tvarkydami apgaulingą Mamoną, tai kas patikės jums tikrąsias gėrybes? Ir jeigu nebuvote patikimi su svetimu daiktu, tai kas jums duos tai, kas jūsų? Toks jis tada buvo prisirišęs prie manęs ir kartu su manimi nesiryžo apsispręsti, kokį gyvenimo būdą reikia pasirinkti.

17. Taip pat ir Nebridijus, kuris, palikęs netoli Kartaginos esančią tėvynę ir pačią Kartaginą, kur labai dažnai lankydavosi, palikęs turtingą gimtąjį sodžių, palikęs namus ir motiną, kuri nesirengė vykti pakui jį, buvo atvykęs į Milaną ne dėl kokios kitos priežasties, o tik tam, kad gyvendamas su manimi aistringai siektų tiesos ir išminties, lygiai taip pat dūsavo ir lygiai taip pat dvejojo, jis, karštas palaimingo gyvenimo ieškotojas ir sudėtingiausių klausimų aršiausias tyrinėtojas. Taigi tai buvo trijų vargstančių, paeilui į save savo skurdą traukiančių ir laukiančių iš tavęs, kad „tu duotum jiems savo metu maisto“¹⁶, burnos. Kiekvieno kartėlio, kuris tavo gailėstingumo dėka lydėjo mūsų pasaulietiškus darbus, akimirka mus, ieškančius tikslų, dėl kurio visa tai kentėjome, pasitikdavo tamsybės ir mes nusigrėždavome dūšaudami ir sakydavome: „Kiek tai tęsis?“. Dažnai tai sakydavome ir, kad ir sakydavome, nepalikdavome [tokio gyvenimo], nes nebuvo nušvitę kas nors tokio, ko, jį palikę, būtume galėję nusiverti.

XI 18. Ir aš didžiai stebėjau si su nerimu prisimindamas, kiek daug laiko praėjo nuo devynioliktųjų mano gyvenimo metų, kai ėmiau degti meile išminčiai, nusprendęs, jei ją surasiu, pamesti visas beprasmių troškimų tuščias viltis ir apgaulingas beprotystes. Ir štai man jau buvo trisdėšimt, o aš vis dar skendėjau tame pačiame purve, godžiai trokšdamas mėgautis esamais prabėgančiais ir blaškanciais mane dalykais, ir tuo tarpu kalbėjau: „Rytoj surasiu; štai aiškiai atsiskleis ir sulaukysiu; štai arvyks Faustas ir paaiškins visa. O didieji akademikai! Negalima apčiuopti nieko aiškaus, kas [gelbėtų] gyvenant? Bet ne, ieškokime uoliau ir nepraraskime vilties. Štai tai, kas Bažnyčios knygose atrodė kvaila, jau nebėra kvaila ir gali būti suprantama kitaip ir su pagarba. Prikaustysiu koją prie to laiptelio, ant kurio mažą mane buvo pastatę tėvai, kol nebus rasta permatoma tiesa. Bet kur jos ieškoti? Kada ieškoti? Ambraziejus užsiėmęs, o mums nėra laiko skaityti. Kur mums ieškoti pačių knygų? Iš kur ir kada mums jų įsigyti? Iš ko paimti? Nustatyti laiką, paskirti valandas sielos išganymui? Gimė didelė viltis: katalikų tikėjimas nemoko to, ką manėme ir dėl ko tuščiai kaltrinome. Išmanantys jį laiko nusikaltimu tikėti, kad Dievas yra apribotas žmogaus kūno pavidalo. O mes nesiryžtame pabelsti, kad būtų atverta ir kita? Valandos iki pietų skirtos mokiniams; o ką veikiamo kitomis? Kodėl neužiimti tuo? Bet kada gi lankyti įtakingus draugus, kurių užtarimas mums reikalingas? Kada gi rengti tai, ką galėtų nusipirkti mokiniai? Kada gi atpalaidavus dvasią nuo įtemptų rūpesčių atsigauti patiems?

19. Teprasmenga visa, palikime šiuos tuščius ir bepras-

mius dalykus: atsidėkime tik tiesos ieškojimui. Gyvenimas yra apgaulėtinas, o mirtis neiški; užklups netikėtai: kaip mes iš čia išeisime? Ir kur mums mokytis to, ką čia apleidome? Ir ar nereikės veikiau sumokėti bausmėmis už šį apsilėidimą? O kas, jei pati mirtis nupjau ir užbaigs kartu su jslumu ir bet kokį rūpestį? Reikia ir tai iširti. Bet šalin mintis, kad yra taip. Ne tuščiai, ne bergždziai po visą pasaulį pačioje savo viršūnėje plinta krikščionių tikėjimo autoritetas. Niekada vardan mūsų dievo valia nebūtų atlikta tiek daug ir tokių didingų dalykų, jei su kūno mirtimi pasibaigtų ir sielos gyvenimas. Tad kodėl delsiame palikę pasaulio viltį visiškai atsidėti Dievo ir palaimingo gyvenimo ieškojimui? Bet palauk: malonūs ir [šio pasaulio] dalykai, juose yra nemaža savo saldumo; nereikia lengvabūdiškai nukirsti nuo jų savo polinkius, nes gėdinga būtų vėl sugrįžti prie jų. Štai, kiek čia reikia, kad gačiau kokias nors garbingas pareigas. Ir ko čia norėti daugiau? Pakanka turėti pulką įtakingų draugų, kad nereikėtų vargintis dėl nieko kito ir nieko daugiau, ir gali būti skirta bent jau provincijos valdytojo vieta. Reikėtų vesti žmoną su štokiu tokiu turtu, kad nepadidintų mūsų išlaidų, ir tai bus visi mano troškimai. Daug didžių ir vertų sekti vyrų buvo atsidėję išminties sėkimui, nots ir turėjo žmonas“.

20. Kol aš taip kalbėjau, kol kataliojosi šie vėjai ir blaškė šen bei ten mano širdį, laikasėjo, o aš „vėlinausi gręžtis į Viešpatį“⁴¹⁷ ir atidėlioju diena iš dienos gyventi tavyje, bet neatidėlioju kasdien mirti savyje pačiame: mylėdamas palaimingą gyvenimą, bijojau jo buveinėje ir ieškoju jo bėgdamas nuo jo. Mat maniau būsiąs pernelyg nelaimingas,

jei neteksiu moters glamonių, ir neįsivaizdavau, kad tavo gailėsrūgumo vaistai gali išgydyti tą pačią negalią, nes nebuvau patyręs, ir tikėjau, kad susilaikymas priklausu nuo [mūsų] pačių jėgų, kurių savyje aš neįjaučiau, kadangi buvau toks kvailas, jog nežinojau, kad, kaip yra parašyta, nė vienas negali būti susilaikantis, jei tu to neduosi. Tu, žinoma, būrum davęs, jei aš vidinėmis dejonėmis būčiau beldėsis į tavo ausis ir tvirtu tikėjimu savo rūpestį būčiau perkėlęs ant tavęs.

XII 21. Alypijus, žinoma, atkalbinėjo mane nuo vedybų, kaldamas man, kad, jei tai padaryčiau, mes nieku būdu negalėtume gyventi kartu be rūpesčių ramybėje mylėdami išmintį, ko jau ilgai troškome. Mat jis pats jau tada buvo visiškai skaištus šia prasme taip, kad kelė nuostabą, nes savo jaunystės pradžioje jis be abejonės buvo patyręs kūnišką meilę, tačiau neprisiršo prie jos. Greičiau pajuto skausmą bei panieką ir nuo to laiko jau gyveno visiškai susilaikydamas. O aš priešinausi jam, [pateikdamas] pavyzdžius tų, kurie, nors ir vedę, puoselėjo išmintį, patiko Dievui ir ištikimai išlaikė bei mylėjo draugus. Aš, žinoma, buvau toli nuo jų didžiadvasiškumo ir, sukaustytas kūno negalios, su pragaištingu malonumu vilkau savo grandinę, bijodamas išsilaisvinti [iš jos] ir tarsi nuo išjudintos žaizdos atstumdamas nelyginant atlaisvinancio tą [grandinę] ranką gera man patariančiojo žodžius. Be to, per mane žaltys kalbėjo ir pačiam Alypijui, jį raizgė ir mano lūpomis barstė jo kelyje saldžias žabangas, idant į jas įsipainiotų tos garbingos ir laisvos kojos.

22. Mat nors jis ir stebėjosi, kad aš, kurį jis didžiai vertino, taip įklimpęs į to malonumo jauką, jog kiekvieną kartą, kai tarpusavyje svarstome apie tai, tvirtinu nieku būdu negalįs gyventi viengungiško gyvenimo ir matydamas jį nustebusį save pateisinu tuo, kad sakau, jog esama didelio skirtumo tarp to, ką jis patyrė paskubomis ir vogčiomis ir ko beveik jau net ir nebeatmena ir dėl to be jokio vargo lengvai niekina, ir mano įpročiu tapusių malonumų, prie kurių jei prisidėtų garbingas santuokos vardas, jam nereikėtų stebėtis, kodėl aš neįstengiu atsisakyti tokio gyvenimo, emė ir pats trokšti santuokos, nugalėtas jokių būdu ne tokio malonumo siekimo, o smalsumo. Sakėsi norįs sužinoti, kas gi yra tai, be ko mano gyvenimas, kuris jam taip patiko, man atrodo esąs ne gyvenimas, o kancėja. Laisva nuo to ryšio dvasia stebėjosi mano vergyste, o jai besistebint joje augo troškimas patirti [tai]: patirs, o po to galbūt įpuls į tą vergystę, kuria stebėjosi, nes norėjo sudaryti „santūrą su mirtimi“¹⁸ ir „kas mėgsta pavojų, tas žus jame“¹⁹. Mat nė vieno iš mūsų, jei ir esama kokio santuokos kilnumo pareigoje gyventi situokus ir turėti vaikų, tai netraukė, nebent tik menkai. Tačiau didžiąją dalimi ir įnirtingai mane, belaisvį, kankino įprotis pasotinti nepasotinamą geisimą, o jį vergystėn traukė nuostaba. Tokie mes buvome tol, kol tu, Aukščiausiasis, kuris nepalieki mūsų žemės, pasigailėjęs mūsų vargšų, atėjai mums į pagalbą nuostabiais ir slėpingais keliais.

XIII 23. Buvo nepaliaujamai prašoma, kad aš vėščiau. Jau buvau pasipiršęs, jau buvo pažadėta. Ypač pastangas

dėjo mano motina, [tikėdamasi], kad kartą vedusi mane nuplaus išganingas krikštas. Ji dziūgavo, kad aš diena iš dienos [vis labiau] linkstu prie jo ir matė, kad mano tikėjime pildosi jos maldavimai ir tavo pažadai. Nors ji kasdien ir mano prašoma, ir savo noru galingu širdies šauksmu meldė tavęs parodyti jai regėjime ką nors, kas susiję su mano vedybomis, tu niekada to nepanorėjai. Ji matė kažkokius tuščius ir pramanytus vaizdinius, prie kurių vedė žmogaus dvasios, užsiėmusios šiais dalykais, įkarštis, ir ji man apie [juos] pasakojo ne su tuo pasitikėjimu, su kuriuo paprastai tai darydavo, kuomet tu jai parodydavai, bet su panieka. Mat ji sakėsi atskirianti nežinia pagal kokį skonį, kurio negalėjo paašškinti žodžiais, koks esąs skirtumas tarp to, ką apreiški tu, ir to, ką susapnuoja jos siela. Tačiau buvo prašoma: buvo pasipiršta mergaitei, kuriai iki santuokinio amžiaus trūko dvejų metų, bet, kadangi ji patiko, buvo laukiama.

XIV 24. Dideliame draugų rate buvome suplanavę ir, besikalbėdami bei rodydami neapykantą audringoms žmogaus gyvenimo negandoms, beveik jau tvirtai nusprendę gyventi ramybėje pasitraukus nuo minios. Tą gyvenimą ramybėje buvome sumanę tokį: mums prieinamą nuosavybę sudedame bendrai ir iš visų padarome vieną turtą taip, kad nuoširdžios draugystės dėka vienas dalykas nebūtų vieno, o kitas kito, bet visa [nuosavybė], kuri iš visų tapo viena, priklausytų ir kiekvienam atskirai ir visiems kartu. Pasirodė, kad toje draugijoje mūsų gali būti apie dešimt žmonių. Tarp mūsų buvo ir labai turtingų, o ypač Romanijonas, mūsų bendrapilietis ir nuo pat jaunų dienų mano

labai artimas bičiulis, kurį tuo metu didelės permainos reikaluose buvo atvedusios į dvaro palydą. Šio sumanymo jis ėmėsi atkakliausiai ir turėjo didelę galią įtikinėjant, kadangi gausus jo turtas buvo daug didesnis nei kitų. Nusprendėme, kad kasmet du iš mūsų, nelyginant pareigūnai, rūpintis visais būtinais dalykais, o kiti liks išėsis. Bet po to, kai buvo pradėta galvoti, ar taip pasielgti leis žmonelės, kurias vieni iš mūsų jau turėjo, o mes norėjome turėti, vienas tas mūsų gerai parengtas sumanymas subyrėjo rankose, sudužo ir buvo išmestas [iš galvos]. Taigi grįžome prie atodūsių, prie dejonių ir žingsnių, vedančių plačiais ir pramintais pasaulio keliais, nes „daug minčių buvo mūsų širdyje, o tavo sumanymas pasilieka amžinai“²⁰. Laikydami masis to sumanymo, juokeisi iš mūsų [užmojų] ir ruošei savuosius, ketindamas „duoti mums maisto savo metu“²¹, „atgniaužti ranką“ ir pripildyti mūsų sielas „palaimos“.

XV 25. Tuo tarpu mano nuodėmių daugėjo. Ir kai man iš pašonės, kaip kliūtis santuokai, buvo išplėsta ta, su kuria buvau pratęs dalintis lova, mano širdis, kuri buvo prie jos prisirišusi, liko sudraskyta ir kraujavo. Ji, palikusi man jos pagimdytą nesantuokinį mano sūnų, grįžo į Afriką ir davė tau įžadą, kad nepažins jokio kito vyro. O aš, nelaimingas, [neįstengdamas] pamėgdžioti moters ir nepakeldamas laukimo – mat tą, kuriai buvau pasipiršęs, galėjau vesti tik po dvejų metų, – kadangi buvau ne santuokos mylėtojas, o aistros vergas, susiradau sau kitą, žinoma, ne į žmonas, kad tokiu būdu, lydima įsisenėjusio įpročio, laikytųsi ir tęstųsi nepakitusi arba net paūmėjusi mano sielos liga tol,

kol pateksiu žmonos valdžion. Negijo toji mano žaizda, atsiradusi atplėsus nuo manęs pirmąją [moterį]. Po karščia-
vimo ir aštriausio skausmo ji puvo ir man ją skaudėjo lyg ir silpniau, bet dar beviltiškiau.

XVI 26. Šlovė tau, garbė tau, gailestingumo šaltini! Aš dariausi vis labiau apgailėtinas, o tu vis labiau artinai. Jau buvo čia pat tavo dešinė, ketinanti ištraukti mane iš purvo ir nuplauti, o aš nežinojau. Nuo gilesnio kūniškų malonumų verpeto mane sulaukė tik mirties ir tavo būsimo teismo baimė, kuri per visą tą nuomonių įvairovę niekada nepasitraukė iš mano krūtinės. Svarčiau su savo draugais Alypėjumi ir Nebridijumi apie gero ir blogo ribas: Epikūras būtų gavęs palmės šakelę mano dvasioje, jei aš nebūčiau tikėjęs, kad po mirties sielos gyvena toliau ir išlieka nuopelnų pėdsakai, kuo Epikūras tikėti nenorėjo. Klausiau, kodėl nebūtume laimingi arba ko kito ieškotume, jei būtume nemirtingi ir gyventume nuolatiniai kūniškame malonume, visiškai nebijodami jo prarasti, nežinodamas, kad apie didelę nelaimę liudijo kaip tik tai, kad aš, taip [giliai] nugrimzdęs ir aklas, negaliu įsivaizduoti dorybės ir grožio, kurių reikia apglėbti patį savaime ir kurio nemato kūno akis ir kuris matyti vidine [akimi], šviesos. Ir nesusimąstydavau, nelaimingas, iš kokio šaltinio man plūsta tas saldumas svarstant su draugais nors ir gėdingus dalykus ir kodėl, kad ir kokioje kūniškoje malonumų gausybėje, negalėjau būti be draugų laimingas net ir ta prasme, kurią tuomet teikiau tam žodžiui. Tuos draugus, be abejo, mylėjau neįskodamas naudos, ir jaučiau, kad savo ruožtu neįskodami

naudos jie myli mane. O painūs keliai! „Vargas“ įžiliai „sielai“²², kuri vylesi turėianti ką geresnio, jei nutoltų nuo tavęs! Vartosi pirmyn atgal ant nugaros, ant šonų, ant pilvo, viskas kieta, ir tik tu esi atilsis. Ir štai esi čia, išvaduoji mus nuo mūsų apgailėtinų paklydimų, pastatai mus savo kelyje, guodi ir sakai: „Bėkite, aš jus palaikysiu, atvesiu ir ten palaikysiu“²³.